

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Кіровоградської
обласної ради

" _____ " _____ 20__ року № __

Проект

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА 2021-2027 РОКИ**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
I. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ	8
1. Географічне розташування та транспортна доступність.....	8
2. Адміністративно-територіальний устрій області	10
3. Клімат і природні ресурси	10
4. Населення та демографія.....	13
5. Рівень життя населення	15
6. Порівняльна характеристика області серед регіонів одного типу	17
7. Інфраструктура.....	18
7.1. Транспортна інфраструктура	18
7.2. Енергетична інфраструктура	19
7.3. Соціальна інфраструктура	20
1) Охорона здоров'я.....	20
2) Освіта	22
3) Соціальний захист населення	26
4) Культура та туризм.....	27
8. Житлово-комунальне господарство	29
9. Економіка та підприємництво.....	34
9.1. Структура економіки області	34
9.2. Промисловість	36
9.3. Сільське господарство	40
9.4. Торгівля. Побутове обслуговування населення.....	43
9.5. Будівництво.....	45
9.6. Підприємництво	46
9.7. Трудові ресурси та зайнятість населення	49
9.8. Інвестиційна діяльність	51
9.9. Зовнішньоекономічна діяльність	54
9.10. Науково-технічні дослідження та інновації.....	56
9.11. Види економічної діяльності із інноваційним потенціалом (за методологією JRC).....	59
10. Розвиток міст і сільських територій.....	61

11. Фінансово-бюджетна ситуація.....	66
12. Екологічна ситуація.....	71
13. Урахування гендерного компонента в програмах економічного та соціального розвитку з урахуванням актуальних потреб галузей і регіонів.....	76
14. Результати досягнення прогнозованих індикаторів Стратегія розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року.....	80
15. Аналіз сильних і слабких сторін області, можливостей і загроз (SWOT-аналіз) та характеристика порівняльних переваг, викликів і ризиків перспективного розвитку області	80
II. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ.....	104
III. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ.....	104
IV. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ СТРАТЕГІЇ.....	104
V. ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ.....	140
5.1. Організаційно-інституційне забезпечення реалізації Стратегії.....	142
5.2. Основними механізмами реалізації Стратегії є:	143
5.3. Узгодженість Стратегії з програмними та стратегічними документами	144
5.4. Система моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії	146
5.5. Фінансове забезпечення реалізації стратегії.....	147
VI. ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКИ.....	148
VIII. ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ, ДІАГРАМ ТА МАЛЮНКІВ	
Мал. 1. Розташування Кіровоградської області.....	8
Мал. 2. Мережа автомобільних доріг	9
Діаграма 1 Чисельність наявного населення області (за оцінкою) на 01 січня 2002–2019 років	13
Діаграма 2 Розподіл постійного населення за статтю та віком станом на 01 січня 2019 року, особи.....	14
Таблиця 1	15
Міграційний приріст, скорочення (–) населення	15
Таблиця 2	15
Обсяг депозитів домашніх господарств	15

Діаграма 3 Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності у Кіровоградській області, грн.....	16
Таблиця 3	16
Динаміка витрат та заощаджень населення Кіровоградської області.....	16
Таблиця 4.....	20
Мережа закладів охорони здоров'я в області.....	20
Таблиця 5.....	.....
Дані про розвиток дошкільної освіти в області	.....
Таблиця 6.....	24
Показники розвитку професійно-технічної освіти.....	24
Таблиця 7 Вища освіта.....	25
Таблиця 8.....	26
Рівень охоплення соціальним обслуговуванням	26
Таблиця 9.....	32
Дані про стан ліквідації в області несанкціонованих сміттєзвалищ	32
Таблиця 10.....	33
Дані про кількість енергозберігаючих світлоточок у населених пунктах області.....	33
Таблиця 11.....	34
Частка регіону у загальнодержавних обсягах:.....	34
Таблиця 12.....	34
Валовий регіональний продукт.....	34
Таблиця 13.....	35
Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, тис.грн.	35
Таблиця 14.....	35
Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, %).....	35
Таблиця 15.....	35
Валова додана вартість за 2017 рік.....	35

Діаграма 3. Структура реалізованої промислової продукції області у 2018 році, % ...	36
Діаграма 4. Динаміка темпу приросту (зниження) промислового виробництва в області та Україні у 2014-2018 роках, %	38
Діаграма 5. Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу в області у 2014-2018 роках, тис.грн.....	38
Таблиця 16	38
Індекс промислової продукції у виробництві харчових продуктів та напоїв ¹ , %	38
Таблиця 17	39
Обсяг реалізації продукції машинобудування в області	39
Таблиця 18	39
Обсяг експорту продукції машинобудування в області	39
Діаграма 6. Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства за 2014 – 2018 роки, у постійних цінах 2010 року, млн.грн.	40
Діаграма 7. Динаміка індексу обсягів сільськогосподарського виробництва у 2014-2018 роках, %.....	41
Таблиця 19	41
Обсяги виробництва основних видів продукції рослинництва, (тис. тонн).....	41
Таблиця 20	41
Експорт сільськогосподарської продукції рослинного походження.....	41
Таблиця 21	42
Поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці в області, (тис. голів).....	42
Таблиця 22	42
Обсяг виробництва тваринницької продукції в області, тис. т	42
Таблиця 23	44
Обсяг обороту роздрібною торгівлі області, % до попереднього року у порівнянних цінах.....	44
Таблиця 24	45
Індекси будівельної продукції.....	45
Таблиця 25	47
Кількість зайнятих працівників у підприємствах різних розмірів	47

Таблиця 26	49
Економічна активність населення та чисельність працюючих в області	49
Таблиця 27	49
Рівень зайнятості населення області	49
Таблиця 28	50
Чисельність безробітних громадян та рівень безробіття населення	50
Діаграма 9 Динаміка обсягу капітальних інвестицій в області, млн.грн.	51
Діаграма 10 Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в Кіровоградській області та Україні у 2014-2018 роках, грн.	52
Діаграма 11 Динаміка іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), унесених з початку інвестування в економіку області (на початок року)	53
Діаграма 12 Структура прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку області за основними країнами-інвесторами на 31 грудня 2018 року	53
Діаграма 13 Динаміка експорту/імпорту товарів підприємств області	54
Таблиця 29	55
Географічна структура експорту товарів Кіровоградської області	55
Таблиця 30	57
Показники інноваційної активності промисловості в окремих регіонах, (%)	57
Діаграма 17 Питома вага власних доходів місцевих бюджетів у 2015-2018 роках, млн.грн.	66
Діаграма 18 Порівняльна структура доходів місцевих бюджетів у 2015 – 2018 роках, %	67
Таблиця 31	67
Динаміка окремих показників місцевих бюджетів у 2015-2018 роках	67
Діаграма 19 Надходження до державного бюджету та трансферти з державного бюджету у 2015-2018 роках по Кіровоградській області	68
Діаграма 20 Склад та динаміка видатків зведеного бюджету Кіровоградської області за 2015-2018 роки	69
Діаграма 21. Обсяг видатків бюджетів розвитку місцевих бюджетів на 1 особу у 2015-2018 роках, грн.	70
Таблиця 32	70

Капітальні видатки місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на 1 жителя, (тис.грн.)	70
Таблиця 33	73
Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивация	73
Таблиця 34	78
Співвідношення середньомісячної заробітної плати жінок до чоловіків в розрізі регіонів України, %	78
Таблиця 35	79
Динаміка показників, які характеризують планування народження дітей за 2014-2017 роки	79
Таблиця 36	79
Представленість жінок в органах місцевого самоврядування у Кіровоградській області	79

ВСТУП

Стратегія розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки (далі – Стратегія-2027) розроблена із урахуванням норм і вимог діючих законодавчих і нормативно-правових актів України у сфері підготовки програмних документів на довгостроковий період.

Нормативно-правовою базою для розроблення Стратегії-2027 стали:
Закон України "Про засади державної регіональної політики";

Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 932 (із змінами);

Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, яка затверджена наказом Мінрегіону від 31 березня 2016 року №79 (зі змінами та доповненнями);

Методологія, яка розроблена групою експертів Joint Research Centre (JRC) Європейської комісії у рамках дослідження "Smart specialisation in E&IA countries".

Під час розробки Стратегії-2027 враховані положення:

Національної доповіді "Цілі Сталого Розвитку: Україна" (далі – ЦСР), схваленої державами-членами Організації Об'єднаних Націй й адаптованих для України;

Програми діяльності Кабінету Міністрів України на період до 2025 року;

Схеми планування території Кіровоградської області.

Розробка Стратегії-2027 ініційована Кіровоградською обласною державною адміністрацією та підтримана Кіровоградською обласною радою.

Координацію роботи із розробки Стратегії-2027 здійснював Керівний комітет з розробки Стратегії (розпорядження голови облдержадміністрації від 12 лютого 2019 року №313-р (із змінами).

Над розробкою Стратегії-2027 працювала Робоча група чисельністю понад 130 осіб, склад якої затверджений розпорядженням голови облдержадміністрації від 28 березня 2019 року №582-р.

Головним розробником Стратегії-2027 роки визначено департамент економічного розвитку і торгівлі облдержадміністрації (розпорядження голови облдержадміністрації від 12 лютого 2019 року №313-р) (далі – головний розробник).

Особливістю Стратегії-2027 є визначення стратегічної цілі на засадах SMART-спеціалізації та завдання щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал (з урахуванням конкурентних переваг регіону).

Весь процес розробки проекту Стратегії-2027 був публічним і відкритим. Для цього на офіційному веб-сайті облдержадміністрації створено окремий банер "Стратегія – 2021-2027", в якому розміщено всі необхідні методичні, інформаційні та аналітичні матеріали.

Головним розробником Стратегії-2027 забезпечено проведення низки публічних заходів, під час яких доведено підходи до розробки проекту Стратегії-2027, обговорено основні розділи проекту Стратегії-2027 тощо.

Стратегія-2027 – це основний програмний документ розвитку регіону, із урахуванням якого мають формуватися усі регіональні програми та заходи, бюджетне планування на наступні роки.

I. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ

1. Географічне розташування та транспортна доступність

Кіровоградська область розташована в центральній частині України між р.Дніпро і р.Південний Буг і займає площу 24,6 тис кв. км (4,1% території України, 13-е місце серед областей).

Мал. 1. Розташування Кіровоградської області

На півночі Кіровоградська область межує з Черкаською областю, на північному сході – з Полтавською, на сході й південному сході – з Дніпропетровською, на півдні – з Миколаївською, на південному заході – з Одеською, на заході – з Вінницькою областями.

На відстані понад 100 км від обласного центру (м.Кропивницький) знаходиться 13 районів області і проживає 362,2 тис. населення.

Відстань від м.Кропивницького:

до столиці, м.Києва залізницею – 392 км, автошляхом – 300 км;

до столиць країн Європи:

м.Кишинів	~ 326 км,	м.Лондон	~ 2704 км
м.Варшава	~ 1083 км	м.Будапешт	~ 1267 км
м.Бухарест	~ 770 км	м.Відень	~ 1493 км,
м.Рим	~ 2505 км	м.Братислава	~ 1481 км,
м.Вільнюс	~ 1084 км	м.Прага	~ 1564 км.

Кіровоградську область перетинають автомобільні дороги міжнародного і національного значення:

міжнародний Критський транспортний коридор № 9 Гельсінкі:
Виборг – Санкт-Петербург–Псков – Москва – Калінінград – Київ –

Любашівка/Роздільна – Кишинів – Бухарест – Димитровград-Александруполіс;
автодороги міжнародного значення (М-04 Знам'янка-Луганськ-Ізварине, М-05 Київ-Одеса, М-12 Стрий – Тернопіль – Кропивницький – Знам'янка, М-13 Кропивницький – Платонове, М-22 Полтава – Олександрія);

автодороги національного значення (Н-01 Київ – Знам'янка, Н-08 Бориспіль – Дніпро – Запоріжжя – Маріуполь, Н-14 Олександрівка – Кропивницький – Миколаїв, Н-23 Кропивницький – Кривий Ріг – Запоріжжя, Н-24 Благовіщенське – Миколаїв).

Мал. 2. Мережа автомобільних доріг

Траси міжнародних автодоріг співпадають з трасами міжнародних європейських магістралей:

М-12 Стрий –Тернопіль-Кропивницький – із Є-50 Брест-Рені-Париж-Прага-Брно-ВишнеНімецьке-Ужгород-Мукачеве-Стрий-Тернопіль-Хмельницький-Вінниця-Умань-Кропивницький-Дніпро-Донецьк-Ростов-на-Дону-Армавір-Мінеральні води- Махачкала;

М-13 Кропивницький-Платонове та М-12 Полтава-Олександрія – із Е-577 Полтава-Кропивницький-Кишинів-Галац-Слободія.

По території області проходять національні автомобільні дороги: Н-08 Бориспіль-Запоріжжя, Н-01 Київ-Знам'янка, Н-23 Кропивницький – Запоріжжя виконують транспортні зв'язки із столицею України, з обласними центрами областей-сусідів Кіровоградської області, забезпечують внутрішньо-обласні перевезення.

По території Кіровоградської області проходять: автодороги регіонального значення (Р-10 Канів – Чигирин – Кременчук та Р-71 Одеса – Іванівка – Ананьїв – Піщана – Хащувате – Колодисте – Рижавка; автодороги територіального значення (27 доріг).

Щільність автомобільних доріг із твердим покриттям в області становить 257 км/тис.кв.км, що є в 1,1 раза меншою від середньої в Україні (275 км/тис.кв.км).

Проміжні висновки.

Географічне розташування Кіровоградської області у центрі України, наявна мережа автомобільних доріг загального користування створюють потенційні можливості для розвитку міжрегіональної співпраці, автотранспортного сполучення із іншими регіонами України.

Поряд із цим, географічне розташування області створює додаткові обмеження у розвитку через відсутність виходу до морських портів, прямого залізничного сполучення із рядом обласних центрів на заході і сході України, значну віддаленість від країн Європи, через відсутність автомобільних доріг I категорії, незадовільний технічний стан значної частини автомобільних доріг, наявність значної кількості районів і населення, яке проживає на відстані понад 100 км від обласного центру.

2. Адміністративно-територіальний устрій області

Область поділяється на 21 район, 4 міста обласного значення, 24 об'єднані територіальні громади.

В області налічується 1030 населених пунктів, з них – 12 міст, 27 селищ міського типу та 991 сільський населений пункт.

У складі районів та міст обласного значення: 21 районна рада, 4 міські ради міст обласного значення, 8 міських рад міст районного значення, з яких 3 є центрами об'єднаних територіальних громад, 27 селищних рад, 336 сільських рад.

Відповідно до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" протягом 2015-2019 років утворено 24 ОТГ в 11 районах області, з яких юридично діє 21 ОТГ.

Проміжні висновки.

Адміністративно-територіальний устрій Кіровоградської області створює потенційні можливості для розвитку регіону і територіальних громад.

Поряд із цим, адміністративно-територіальний устрій області створює додаткові обмеження у розвитку через наявність значної кількості районів, у 6 із яких чисельність населення є меншою від 18 тис.осіб, через наявність значної кількості сільських населених пунктів із малою чисельністю населення, через низьку щільність населення, незадовільний стан більшості автомобільних доріг місцевого значення тощо.

3. Клімат і природні ресурси

Клімат області помірно-континентальний. Зима м'яка, з частими відлигами, а літо спекотне. У другій половині літа на території області часто встановлюється антициклонний тип погоди з високими температурами повітря до + 38 °С та тривалими посухами.

Середня тривалість сонячного сяйва за рік становить 2198 год., найдовша – у червні (в середньому 348 год), найменша – у грудні (в середньому 15 год).

Опади випадають найчастіше влітку і восени у вигляді дощів. За теплий період (червень-жовтень) випадає в середньому 280-335 мм, за холодний (листопад-березень) – 125-140 мм. У той же час у степовій зоні мають місце бездощові періоди тривалістю 30-40 днів.

Клімату Кіровоградщини властиві і небезпечні явища погоди – такі, як сильні зливи, град, ожеледь, пилові бурі тощо. Нерідким явищем у степовій зоні є пилові або чорні бурі та суховії до 25-30 м/с, характерні для осінньо-літнього періоду, які завдають великих збитків господарству зменшенням або повною загибеллю врожаю.

Водні ресурси

На території області налічується 1599 водотоків загальною довжиною 7233,6 км, з них:

дві великі річки – Південний Буг і Дніпро та 8 середніх річок довжиною 784,5 км: Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул, Тясмин, Інгулець, Висунь;

1589 малих річок довжиною 6318,4 км.

Майже 74% водотоків частково або повністю пересихають.

Більша частина області (65%) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (35%) – в басейні річки Дніпро.

Відрізок Дніпра, що протікає по території Кіровоградської області, перетворений на "штучні моря" – Кременчуцьке та Кам'янське водосховища. Загальна протяжність берегової лінії Кременчуцького водосховища в межах області складає – 100 км, з яких 35 км – абразійні береги, Кам'янського – 39,1 км, з яких – 9,8 км береги, що розмиваються.

Довжина р.Дніпро в межах області (по фарватеру) становить 68 км. Найбільші притоки – Інгулець, Тясмин.

Питні та технічні підземні води в Кіровоградській області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 38 ділянках, з яких експлуатуються 11. Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів питних та технічних вод складає 225,7 тис.куб.м/добу.

Підземні мінеральні води області відносяться до типу радонових і використовуються для зовнішнього застосування у лікувальних цілях, розвідані на двох ділянках, кількість запасів складає 483 куб.м/добу. Петрівську ділянку експлуатує комунальне підприємство "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня", Олександрійське родовище не використовується.

13 районів області для питного водопостачання використовують підземні води, 8 районів користуються змішаним водопостачанням. Населення 6 міст забезпечується водою виключно із підземних джерел, 3 міста використовують поверхневі води, змішане водопостачання застосовується в трьох містах області.

Мінерально-сировинні ресурси

Кіровоградська область належить до одного з найбільш насичених мінеральними ресурсами регіонів України. На її території виявлено 32 види і налічується майже 300 родовищ різноманітних корисних копалин.

Надра області характеризуються наявністю ряду унікальних складових, перед усім для розвитку енергетики (уранові руди, буре вугілля, горючі сланці), чорної металургії (залізо, хром, нікель, кобальт), нерудних корисних копалин (каолін, трепел, графіт), декоративно-облицювальних і будівельних матеріалів.

Земельні ресурси

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2031,6 тис.га, або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя.

У структурі сільськогосподарських угідь рілля становить 1764,5 тис.га (71,8%), багаторічні насадження – 25,4 тис.га (1%), пасовища та сіножаті – 242,4 тис.га (9,9%).

Землі населених пунктів становлять 227,9 тис.га, в тому числі 31,2 тис.га – землі 12 міст обласного та районного значення, 20,1 тис.га – землі 27 селищ та 176,6 тис.га – землі 991 сільського населеного пункту.

Лісові ресурси

Лісові ресурси Кіровоградщини представлені 189,0 тис.га земель, з яких безпосередньо вкрито лісовою рослинністю 7,4% (в Україні – 15,9%).

Лісова рослинність представлена переважно широколистяними лісами. Фрагменти сосново-дубових лісів трапляються на борових терасах річок Дніпра і Тясмину. Переважають твердолистяні породи (дуб, ясен) – 93%, хвойні насадження – 7%.

Одним із найбільших лісових масивів є Чорний ліс, розташований на правому березі верхів'я р.Інгулець, та Нерубайський ліс.

Розвиток та охорону лісового господарства області забезпечують 8 державних лісогосподарських підприємств та 1 державна установа (ДСДЛЦ "Веселі Боковеньки"). У постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств перебуває 129,2 тис.га земель лісогосподарського призначення, з яких безпосередньо вкрито лісовою рослинністю 110 тис.га.

Проміжні висновки.

Клімат та земельні ресурси Кіровоградської області створюють потенційні можливості для розвитку агропромислового виробництва, лісового господарства, риборозведення та зеленого туризму. Поряд із цим, клімат Кіровоградської області створює додаткові обмеження у розвитку через довготривалі бездошові періоди, виникнення пилових буревіїв, ожеледі, граду.

Стан формування і забезпечення водними ресурсами створює потенційні умови для розвитку регіону, зокрема сільського господарства. Поряд із цим, недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами, значна віддаленість основних річок (Дніпро, Синюха, Інгулець, Карачунівське водосховище) від промислових центрів області, нерівномірність розподілу ресурсів підземних вод в області створює додаткові обмеження у розвитку регіону.

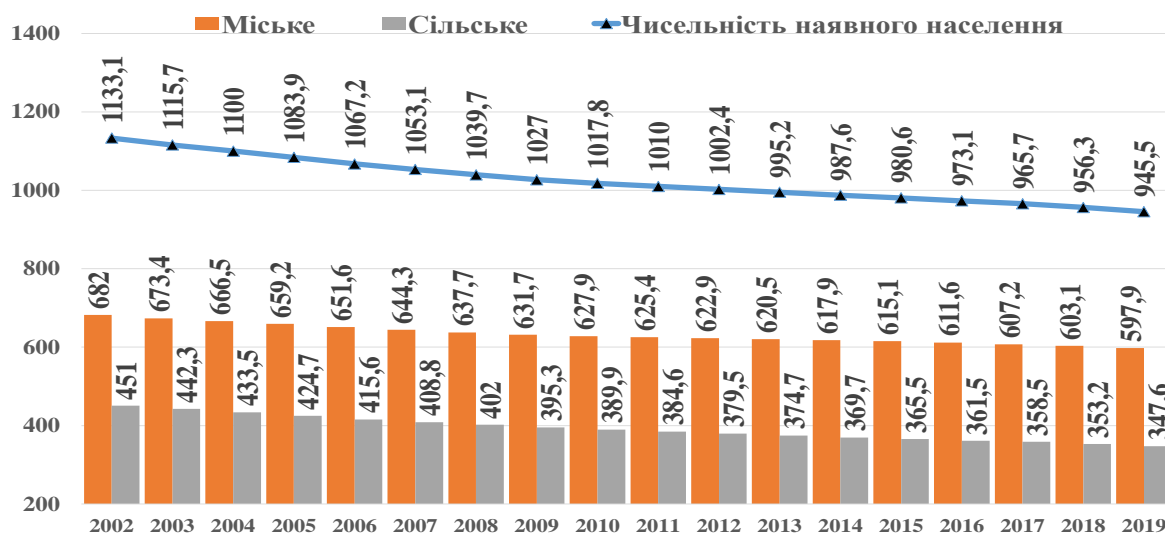
Мінерально-сировинні ресурси Кіровоградської області створюють потенційні умови для розвитку регіону, зокрема створення нових виробництв із

виробництва і реалізації будівельних, облицювальних та інших матеріалів, паливно-енергетичних ресурсів тощо. Поряд із цим, недостатність комплексного використання наявних мінерально-сировинних ресурсів, їх переробки в області, наявність значного обсягу відходів і забруднюючих речовин від діяльності добувних підприємств, створюють додаткові обмеження у розвитку регіону.

Лісові ресурси і природно-рекреаційний потенціал Кіровоградської області створюють потенційні умови для розвитку регіону, зокрема створення нових лісових насаджень, деревообробних підприємств, виробництв сувенірної продукції із деревини, зон відпочинку і туристичних об'єктів. Поряд із цим, недостатність комплексного використання лісових ресурсів, обмеженість використання природно-рекреаційного потенціалу, нерозвиненість об'єктів туристичної інфраструктури створюють додаткові обмеження у розвитку регіону.

4. Населення та демографія

Кіровоградська область є однією з найменш населених областей України з дуже низькою щільністю населення (38,5 осіб на км²).

Діаграма 1. Чисельність наявного населення області (за оцінкою) на 01 січня 2002–2019 років

Чисельність населення області поступово зменшується, особливо в сільській місцевості.

З моменту Всеукраїнського перепису населення (05 грудня 2001 року) до початку 2019 року наявне населення області зменшилося на 185,6 тис. осіб, або на 16,4%, у тому числі міське – на 84,1 тис. осіб (на 12,3%), сільське – на 103,5 тис. осіб (на 22,9%).

За 2014-2018 роки населення області зменшилося (за оцінкою) на 35 тис. осіб, у тому числі в міських поселеннях – на 17,1 тис. осіб, в сільській місцевості – на 17,9 тис. осіб. Зменшення чисельності населення обумовлено, в першу чергу, внаслідок його природного скорочення (перевищення кількості смертей над кількістю народжень).

У 2018 році в області:

народилося 7077 немовлят (у 2014 році – 10576 дітей). Рівень народжуваності знизився з 10,7‰ у 2014 році до 7,4‰ у 2018 році, у тому числі у міських поселеннях – з 10,4‰ до 7,4‰, у сільській місцевості – з 11,4‰ до 7,6‰. Природне скорочення населення – склало 8407 осіб, або 8,8 особи на 1000 наявного населення (в Україні – 5,9 осіб);

Природне скорочення населення – склало 8407 осіб, або 8,8 особи на 1000 наявного населення (в Україні – 5,9 осіб);

zareєстровано 15484 померлі особи (у 2014 році – 16716 осіб). Рівень смертності знизився з 17 осіб на 1000 жителів наявного населення області у 2014 році до 16,3 особи – у 2018 році.

Чисельність наявного населення області, за оцінкою, на 01 січня 2019 року становила 945,5 тис. осіб, з них міське – 63,2% (597,9 тис. осіб), сільське – 36,8% (347,6 тис. осіб) (2,2% від загальної чисельності населення України).

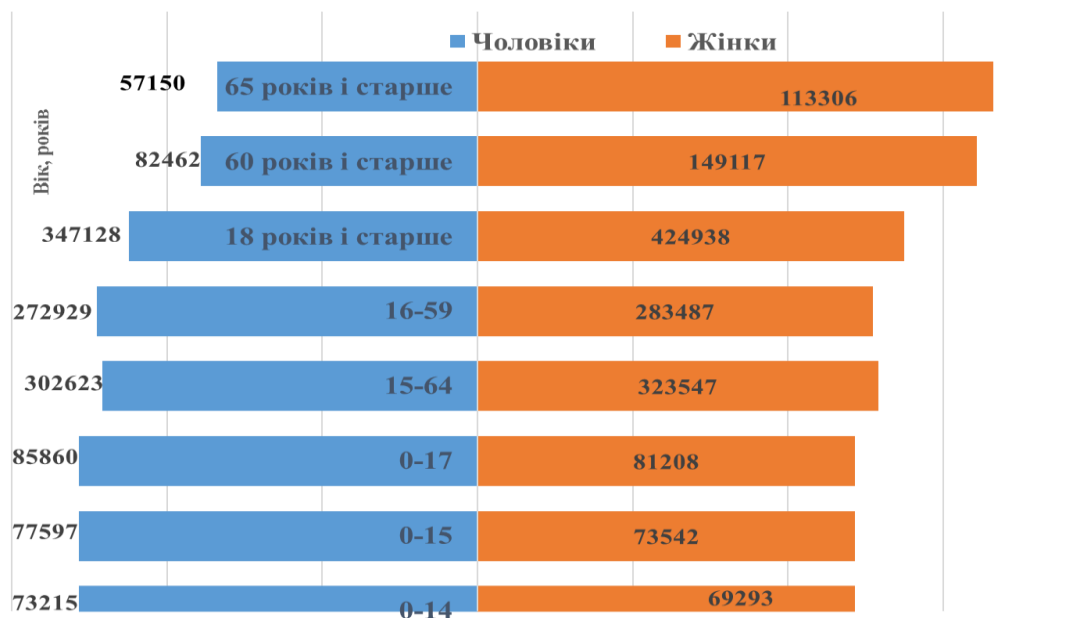
Населенню області притаманний регресивний тип вікової структури, оскільки частка працездатних суттєво переважає частку дітей. Питома вага населення на 01 січня 2019 року у віці понад 50 років (39,1%) значно більша, ніж частка осіб у віці 0–14 років (15,2%).

Склад населення області характеризується гендерною диспропорцією. За 2014-2018 роки відбулося поліпшення статевих пропорцій населення. Так, порівняно з даними на початок 2015 року, чисельність чоловіків у розрахунку на 1000 жінок зросла з 850 до 855 осіб на 1 січня 2019 року. Жінки у структурі постійного населення області склали на 01 січня 2019 року – 53,9%.

СТАНОМ НА 01 СІЧНЯ 2019 РОКУ

ЧОЛОВІКИ – 433 ТИС. ОСІБ;

ЖІНКИ - 506,1 ТИС. ОСІБ

Діаграма 2. Розподіл постійного населення за статтю та віком станом на 01 січня 2019 року, особи

Позитивним є збільшення середньої очікуваної тривалості життя при народженні (з 2013 року - з 69,85 до 70,5 років), але вона залишилася меншою, ніж у середньому в Україні (71,98 роки).

Для жінок середня очікувана тривалість життя при народженні у 2017 році становила 75,53 року, для чоловіків – 65,36 року.

У результаті міграційних процесів в Кіровоградській області склалося міграційне скорочення, за цим показником область знаходиться на 21 місці в Україні.

Таблиця 1

Міграційний приріст, скорочення (–) населення

(осіб на 1000 жителів)

Регіон	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Кіровоградська область	-1,7	-0,8	-0,7	0,0	-1,7	-2,4

Загальне демографічне навантаження у розрахунку на 1000 осіб у віці 16-59 років за останні п'ять років зросло на 42 особи. При цьому, зростання навантаження особами молодше за вказаний вік склало 18 осіб, тоді як у старшому віці – 24 особи.

5. Рівень життя населення

З 2013 року спостерігається поступове збільшення обсягу депозитів сектору домашніх господарств, у 2018 році – 6,3 млрд.грн. (2013 рік – 4,2 млрд.грн.).

Таблиця 2

Обсяг депозитів домашніх господарств

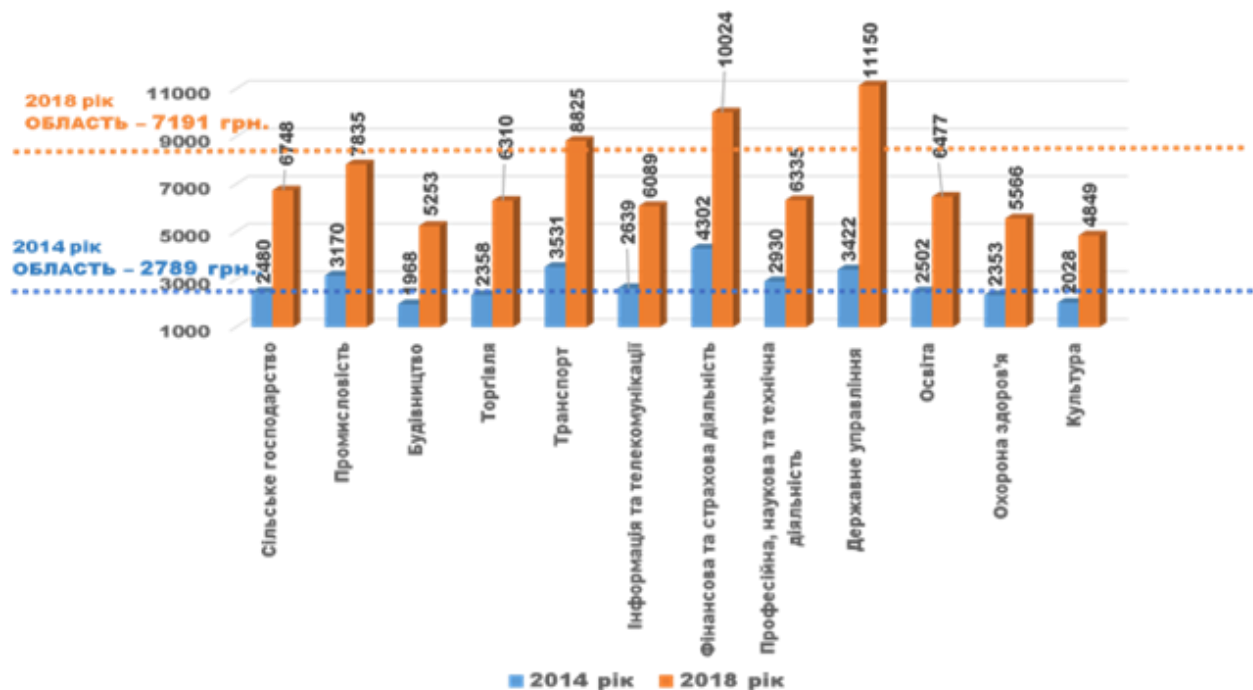
(млрд.грн.)

Показник	Роки:					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Обсяг депозитів домашніх господарств	4,2	4,4	4,6	5	5,8	6,3

Наявний дохід населення у розрахунку на 1 особу збільшився з 27,7 тис.грн. у 2015 році до 51 тис.грн. у 2018 році (14 місце, в Україні – 57,9 тис.грн.).

На це мало вплив підвищення розміру середньомісячної заробітної плати.

Середньомісячна заробітна плата в області зросла протягом 2014-2018 років у 2,6 раза (з 2789 грн. – у 2014 році до 7191 грн. – у 2018 році).

Діаграма 3. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності у Кіровоградській області, грн.

Завдяки зростанню розміру середньомісячної заробітної плати питома вага заробітної плати в доходах населення, за останні чотири роки, зросла з 33,8% у 2014 році до 39% у 2017 році.

Зростання доходів населення сприяло збільшенню обсягу витрат та заощаджень.

Таблиця 3
Динаміка витрат та заощаджень населення Кіровоградської області

Назва показника	Роки:									
	2014		2015		2016		2017		2018 *	
	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
Витрати та заощадження, у тому числі:	28901	100,0	35350	100,0	41875	100,0	54514	100,0	64523	100,0
Витрати	28863	99,9	36240	102,5	44138	105,4	53232	97,6	65803	102,0
Заощадження	38	0,1	-890	-2,5	-2263	-5,4	1282	2,4	-1280	-2,0

* - попередні дані

Витрати населення в області у 2018 році (за попередніми даними) склали 65,8 млрд.грн. і порівняно з 2014 роком зросли у 2,3 раза, або на 36,9 млрд.грн. (в Україні – в 1,84 р.б.). Основну частину витрат та заощаджень населення області складає придбання товарів і послуг, питома вага яких зросла у 2018 році порівняно з 2014 роком на 3,4 в.п. (з 89,3% у 2014 році – до 92,7% у 2018 році) (в Україні - зросла на 1,5 в.п. і склала 99,5%).

Незважаючи на те, що середньомісячна заробітна плата в області зростає, її розмір (7191 грн.) є меншим, ніж в середньому в Україні (2018 рік – 8865 грн.) через те, що в області значно менше ніж в Україні зайнято працівників у сферах

із високим рівнем оплати праці, таких як: фінансова та страхова діяльність, інформація та телекомунікація, промисловість та інші.

Проміжні висновки.

Рівень матеріального добробуту населення в області поступово підвищується, тим самим створюються потенційні передумови для регіонального розвитку, зокрема підвищується платоспроможний попит населення на товари і послуги, розширюються можливості для поліпшення умов їх життя та відпочинку і оздоровлення, тощо.

При цьому, наявний рівень життя населення створює значні обмеження для регіонального розвитку через низький рівень заробітних плат, у першу чергу економічно активного населення, тим самим знижується його продуктивність праці, збільшується відтік кваліфікованих інженерно-технічних кадрів, працівників робітничих професій за межі області і України, значним є рівень використання тіньових відносин у сфері зайнятості населення.

6. Порівняльна характеристика області серед регіонів одного типу

Кіровоградщина серед регіонів, які за розміром території наближені до території Кіровоградської області, вирізняється:

значним потенціалом галузі сільського господарства, яким забезпечується понад 31,0 % ВДВ, яка створюється в області (2 місце, в Україні – 12,1%), у Хмельницькій – 31,1% (3 місце в Україні), Чернігівській – 28,2% (4 місце в Україні), Вінницькій області – 28,1% (5 місце в Україні);

зменшенням потенціалу промисловості, якою забезпечується 19,1 % ВДВ, яка створюється в області (у 2010 році – 22,8 %, (19 місце, в Україні – 25,1%), у Хмельницькій – 17,4% (18 місце в Україні), Чернігівській – 20,5% (16 місце в Україні), Вінницькій області – 21,4% (9 місце в Україні). Промисловим комплексом області забезпечується лише 1,2 % від загального обсягу реалізованої промислової продукції в Україні (у Херсонській області – 1,2 %, у Миколаївській області – 2,3%, у Вінницькій області – 3,1%, у Запорізькій – 8,4%).

Серед регіонів, наближених за чисельністю населення, Кіровоградщина вирізняється: найскладнішою демографічною ситуацією:

чисельність наявного населення в області на 1 січня 2019 року – є однією із найменших в Україні – 945,5 тис.осіб (24 місце в Україні), Чернігівська – 1005,7 тис.осіб (23 місце в Україні), Волинська – 1035,3 тис.осіб (22 місце в Україні), Херсонська – 1037,6 тис.осіб (21 місце в Україні), Тернопільська – 1045,9 тис.осіб (20 місце в Україні);

рівень смертності населення є вищим від середнього в Україні – 16,3 випадки на 1000 осіб наявного населення (15-18 місце, в Україні – 14,8 випадки), у Чернігівській – 19,1 випадки (23 місце в Україні), Полтавській – 16,8 випадки (22 місце в Україні), Черкаській – 16,6 випадки (21 місце в Україні), Житомирській – 16,5 випадки (20 місце в Україні).

Серед регіонів України з найнижчим значенням показника інтегрального індексу людського розвитку Кіровоградська область на 22 місці в Україні, Херсонська – на 21 місці, Житомирська – на 20 місці, Хмельницька – на 19 місці.

Серед сусідніх регіонів Кіровоградщина вирізняється відсутністю аеропорту.

Проміжні висновки

Потенціал економіки і соціальної сфери Кіровоградської області створює умови для регіонального розвитку, в наявності значні площі земельних ресурсів, розвинений агропромисловий комплекс, значний потенціал у машинобудуванні і харчовій промисловості, є родовища унікальних корисних копалин, достатні людські ресурси тощо.

Проте, незначний потенціал промисловості області порівняно із сусідніми регіонами і в середньому в Україні, недостатність висококваліфікованих інженерно-технічних і робітничих кадрів, складна демографічна ситуація, відсутність аеропорту, незадовільний стан переважної більшості автомобільних доріг, низька щільність населення створюють суттєві обмеження для регіонального розвитку.

7. Інфраструктура

7.1. Транспортна інфраструктура

Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування Кіровоградської області з твердим покриттям складає 6,2 тис.км (98%), із них:

державного значення – 2 тис.км доріг загального користування державного значення, у тому числі: міжнародні – 404,8 км, національні – 359,9 км, регіональні – 66,2 км, територіальні – 1222,2 км;

місцевого значення – 4,3 тис.км, з них: обласні – 1,6 тис.км, районні – 2,7 тис.км.

В області налічується 530 мостів для проходження пішоходів та руху автотранспорту загальною довжиною 11,5 тис. п.м.

На території області існує широка автотранспортна маршрутна мережа, яка складає 574 маршрути, у тому числі: міських – 91; приміських – 170; міжміських внутрішньо-обласних – 125; міжміських міжобласних – 184.

Автомобільний транспорт відіграє провідну роль у забезпеченні вантажних (87,3% від загальнообласного обсягу перевезень вантажів) і пасажирських перевезень (70,3%).

Обсяги перевезення пасажирів автомобільним та тролейбусним транспортом зростають: відповідно на 7% та у 2 рази порівняно до середнього за останні 4 роки.

Територію області перетинають залізничні магістралі, які зв'язують найважливіші промислові та сільськогосподарські регіони Півдня з Південним Заходом і Центром України.

Експлуатаційна довжина залізниці загального користування – 892 км, з них – 622 км електрифіковано.

Найважливішими залізничними напрямками є: Київ-Дніпро, Харків-Одеса, Київ-Херсон, Знам'янка-Миколаїв.

Через станцію Кропивницький курсують пасажирські поїзди до Києва, Одеси, Харкова, Дніпра, Львова, Запоріжжя, Костянтинівки, Кривого Рогу.

Приміське сполучення в області: Олександрія – Знам'янка – Помічна, Олександрія – Знам'янка, Тимкове – Кривий Ріг – П'ятихатки, Помічна – Голованівськ, Помічна – Людмилівка, Знам'янка – Колосівка, Знам'янка – П'ятихатки, Помічна – Вознесенськ, Помічна – Долинська, Помічна – Долинська – Знам'янка, Знам'янка – ім.Т.Шевченка, Кривий Ріг – Долинська, Нікополь – Долинська, Кременчук – Знам'янка, ім.Т.Шевченка – Помічна, Знам'янка – Цвіткове.

Проміжні висновки.

Мережа автомобільних доріг та наявність різного виду транспорту створюють потенційні можливості для розвитку регіону, зокрема, нарощування транзитного потенціалу, обсягів перевезень вантажів і пасажирів, розвитку туристичної діяльності тощо.

Разом із цим, технічний стан автомобільних доріг загального користування на території області, повільне оновлення рухомого складу транспорту, недостатнє охоплення регулярним автобусним сполученням сільських населених пунктів створюють обмеження для розвитку регіону через відсутність умов для швидкісного і комфортного руху на переважній більшості автомобільних доріг загального користування, тощо.

7.2. Енергетична інфраструктура

Виробництво електроенергії

Електропостачання Кіровоградської області здійснюється від теплових електростанцій, гідроелектростанцій, сонячних електростанцій, розташованих на території області.

Централізоване електропостачання Кіровоградської області, а також Дніпропетровської, Запорізької областей здійснює Дніпровська енергосистема (ДнЕС).

Виробництво електричної енергії здійснює основне підприємство галузі Філія "Кременчуцька гідроелектростанція" ПрАТ "Укргідроенерго" – це гідроелектростанція на р.Дніпрі у м. Світловодськ. Вона є третьою сходинкою Дніпровського каскаду 3 гідроелектростанцій на річці Дніпро. Встановлена потужність гідроелектростанції складає 639 МВт. Річне виробництво електроенергії Кременчуцької ГЕС за 2018 рік становить 1407,5 млн. кВт /год.

В області функціонує 9 міні-ГЕС на території Вільшанського, Гайворонського, Голованівського та Новоархангельського районів загальною потужністю 13,6 МВт.

В області розвивається "зелена енергетика". На даний час в області функціонує 39 сонячних електростанцій у 13 районах та 3 містах загальною

потужністю майже 130 МВт.

Споживання енергоресурсів

На території Кіровоградської області розподіл електричної енергії здійснює ПрАТ "Кіровоградобленерго", на балансі якого 27,7 тис.км повітряних ліній 0,4-330 кВ, 1,2 тис.км кабельних ліній 0,4-35 кВ, 198 підстанцій 35-150 кВ, ТП-6-10/0,4 кВ – 6871 шт.

Ліцензія на право провадження господарської діяльності з постачання електричної енергії споживачам області з 01 січня 2019 року видана ТОВ "Кіровоградська обласна енергопостачальна компанія".

Основними споживачами електроенергії в області є промислові підприємства (понад 32%) та населення (майже 36% в загальному обсязі у спожитої електроенергії в області у 2018 році).

Обсяг споживання електричної енергії в області протягом останніх п'яти років є практично незмінним (на рівні 1,9 млрд.кВт/год.).

Розподіл природного газу в області здійснює ВАТ "Кіровоградгаз", постачання – ТОВ "Газопостачальна Компанія "Нафтогаз України".

У Кіровоградській області газифіковано природним газом 7 міст, 19 селищ міського типу, 220 сіл із 889 (25%). Природний газ використовують понад 249 тис. споживачів (населення) області.

7.3. Соціальна інфраструктура

1) Охорона здоров'я

Медичну допомогу населенню області станом на 01 січня 2019 року надавали 96 медичних закладів, в тому числі: 37 лікарняних закладів (3 обласних лікарняних заклади, 8 міських лікарень, 2 дитячі міські лікарні, 20 ЦРЛ, 1 пологовий будинок, лікарня швидкої медичної допомоги м.Кропивницький, 2 психіатричних лікарні); 10 диспансерів; 31 самостійний амбулаторно-поліклінічний заклад (з них 26 ЦПМСД, 1 самостійна АЗП/СМ, 1 дитяча поліклініка, центр боротьби зі СНІДом, центр репродуктивного здоров'я, поліклінічне об'єднання м.Кропивницький), 6 – стоматологічних поліклінік; 3 санаторії; 1 обласний територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф; 2 станції переливання крові; 1 бюро МСЕК; 1 бюро СМЕ; 1 дитяче обласне патанатомічне бюро; 1 обласний центр здоров'я; 1 будинок дитини; 1 обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики; 171 лікарська амбулаторія та 424 ФАП/ФП).

Таблиця 4

Мережа закладів охорони здоров'я Кіровоградської області

Показники	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість лікарняних закладів, од.	54	54	51	51	48
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, од.	274	275	273	277	262
Кількість лікарняних ліжок, од.	8810	8705	8137	8072	8015
Кількість лікарняних ліжок на 10 000 населення, од.	90,4	90,0	84,8	85,0	85,34

У рамках реформування галузі охорони здоров'я в області:

1) для надання первинної медико-санітарної допомоги в області організовано та забезпечено функціонування 26 центрів первинної медико-санітарної допомоги (далі – ЦПМСД), у складі яких на правах структурних підрозділів функціонує 170 лікарських амбулаторій, 454 ФАПи та 1 самостійна амбулаторія загальної практики-сімейної медицини (далі – АЗПСМ) у с-щі Гірниче м.Кропивницький. Ці лікувальні заклади забезпечені доступом до мережі Інтернет та підключені до електронної системи охорони здоров'я eHealth. Оснащеність комп'ютерною технікою в розрахунку на одного лікаря складає 72,3%. Охоплення населення деклараціями становить 64,1%. У підписанні декларацій приймали участь 532 лікарі, які працюють у закладах охорони здоров'я первинного рівня надання медичної допомоги населенню області. На одного лікаря припадає 1152 декларації;

2) у 2018 році стартувало реформування системи надання екстреної медичної допомоги області. Запрацювало центральне диспетчерське управління Територіального медичного об'єднання "Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у Кіровоградській області". За кошти обласного бюджету придбано нове обладнання (навігатори, засоби зв'язку, комп'ютерну техніку), а також підключено автоматизовану систему управління службою та облаштовані автоматизовані робочі місця для диспетчерів.

З 2015 року у регіоні реалізується проект "Здоров'я наших дітей", у рамках якого:

проведено масштабну реконструкцію дитячої обласної лікарні, оснащення її сучасним медичним обладнанням;

здійснено ремонтні роботи та оснащення медичним обладнанням і меблями у 7 терапевтичних, пологових та дитячих відділеннях медичних закладів районів і міст області;

здійснено будівництво та проведено ремонтні роботи, оснащено тренажерами, інвентарем 32 об'єкти спортивного призначення, у тому числі у 2018 році відкрито 12 новозбудованих спортивних майданчиків для міні-футболу зі штучним покриттям у закладах освіти 10 районів та міст Кропивницький і Олександрія;

проведено ремонти та оснащення обладнанням, меблями харчоблоки і їдальні 12 закладів освіти 5 районів області.

Кадрова ситуація у медичній галузі залишається однією з актуальних проблем.

Серед лікарів особи пенсійного віку становлять 33,4% від їх загальної чисельності і їх кількість збільшується (у 2017 році – 32,9%) (Україна – 24,5%), середнього медперсоналу – 11,7% (Україна – 12,9%).

Забезпеченість населення лікарями (без зубних лікарів та лікарів санепідслужби) у 2018 році і становила 32,6 осіб на 10 тисяч населення (Україна – 41,5).

Залишається вкрай недостатньою забезпеченість сільських лікарських дільниць лікарськими кадрами: на кінець 2018 року 15 сільських лікарських амбулаторій не мали жодної зайнятої посади лікаря (без стоматологів та зубних

лікарів), ще у 16 амбулаторіях посади лікарів були зайняті тільки зовнішніми сумісниками.

Рівень укомплектованості штатних посад лікарів зайнятими посадами зменшується і становить 86,1% (у 2017 році – 87,1%, у 2016 році – 87,6%), фізичними особами – 67,3% (у 2017 році – 67,8%; у 2016 році – 68,3%, у 2015 році – 68,7%).

Протягом 2014-2018 років витрати місцевого бюджету на галузь охорони здоров'я в розрахунку на одного мешканця зросли у 2,2 раза (з 1 тис.грн. у 2014 році до майже 2,3 тис.грн. у 2018 році).

2) Освіта

Дошкільна освіта

Станом на 01 січня 2019 року на території області налічувалося 444 заклади дошкільної освіти, у тому числі у складі навчально-виховних комплексів, у них виховується 31,6 тис. дітей дошкільного віку.

Охоплення дітей закладами дошкільної освіти 65% від загальної кількості дітей віком від 1 до 6 років (2017 рік – 67%) (в Україні – 58%).

За доступністю дошкільної освіти область посідає 7 місце в Україні.

Рівень охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком 3-6 (7) років у 2017 році складав 86% до загальної кількості дітей такого віку і має позитивну тенденцію до збільшення – у 2018 році – 88,4%. Даний показник є більшим, ніж в Україні (75,4%).

Кількість дітей на 100 місць у 2017 році становила 107, у 2018 році – 103 дитини. Таким чином розвантажено групи у багатьох садочках, які були переповнені.

Порівняно з 2014 роком зменшилася черга до закладів дошкільної освіти з 259 до 73 дітей.

Таблиця 5

Дані про розвиток дошкільної освіти в області

Показник	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
1. Відновлено роботу та відкрито дошкільні навчальні заклади, одиниць		9	5	6	3
у них місць		187	205	110	145
2. Відкрито додаткові групи у закладах дошкільної освіти, одиниць	-	-	13	10	15
у них місць	-	-	226	170	254
Разом створено дошкільних місць		187	431	280	399
3. Рівень охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком 3-5 років, у % до загальної кількості дітей такого віку	83,3	83,0	83,9	85,5	81,9
4. Рівень охоплення всіма формами дошкільної освіти дітей віком 3-5 років, у % до загальної кількості дітей такого віку	85	90,5	92	94	94,3

Загальна середня освіта

На території області налічується 325 закладів загальної середньої освіти, в яких навчається 94,8 тис.учнів.

Кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у розрахунку на 10000 населення у Кіровоградській області (969 осіб) перевищує середньоукраїнський показник (925 осіб).

Кіровоградщина займає перше місце в Україні за кількістю функціонуючих опорних шкіл. В області працює 72 опорні заклади та 187 філій, з них 12 опорних закладів освіти та 20 філій створено в об'єднаних територіальних громадах. В опорних закладах загальної середньої освіти навчається 30,9 тис.учнів.

В області впроваджуються стандарти проекту "Нова українська школа" (далі – НУШ): функціонує 608 класів, де навчається 10955 учнів; у 4 школах – функціонують 8 експериментальних класів з впровадження НУШ.

Створено 20 інклюзивно-ресурсних центрів (далі – ІРЦ), що дало можливість додатково створити 145 робочих місць. За рахунок коштів державного бюджету на забезпечення діяльності ІРЦ виділено 2,3 млн.грн., з них для кожного ІРЦ закуплено обладнання на суму 114 тис.грн.

У 2018/2019 навчальному році охоплено інклюзивною формою навчання 632 учні з особливими освітніми потребами (192 школи, 492 класи), що на 58 учнів більше ніж у 2017/2018 навчальному році.

Реорганізовано 6 шкіл-інтернатів у загальноосвітні та спеціальні школи, кількість вихованців шкіл-інтернатів зменшилася з 1984 до 1803.

Організоване регулярне безоплатне підвезення до місць навчання та до місць проживання, шкільними автобусами та іншими видами транспорту для 10,1 тис.дітей закладів дошкільної та загальної середньої освіти, що становить 100% від потреби.

Протягом 2014-2018 років придбано 47 шкільних автобусів на суму 69,5 млн.грн.

За рахунок коштів освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у 2018 році придбано мультимедійне обладнання для 27 кабінетів на суму 1,8 млн.грн.

Відкрито 4 інноваційні навчально-тренінгові класи, оснащені мультимедійними дошками та сучасними ноутбуками. Один із тренінгових класів встановлено у комунальному закладі "Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського", що дає можливість підвищувати кваліфікацію вчителів в режимі он-лайн та в режимі відеоконференцій.

Проведена робота позитивно вплинула на результати навчальних досягнень учнів. За рейтингами зовнішнього незалежного оцінювання Кіровоградська область поліпшила свої позиції, перемістившись з 16 на 11 місце в Україні, зокрема, з англійської мови – з 21 на 9 місце, з української мови – із 20 на 16 місце, з математики – з 24 (за 2014 рік) на 18 місце.

Відповідно до кількості випускників частка учнів, які отримали за результатами ЗНО 160 і більше балів з англійської мови, історії України, математики, української мови у 2018 році, порівняно з 2017 роком зросла.

Кількість переможців IV етапу Всеукраїнських олімпіад з навчальних предметів зросла з 13 до 26 осіб.

Проте, в області залишаються малокомплектними 73 заклади освіти.

Позашкільна освіта

В області функціонує 79 закладів позашкільної освіти, із яких 9 закладів діють у сільській місцевості.

У закладах позашкільної освіти області виховується більше 56,7 тис. учнів.

Рівень охоплення дітей позашкільною освітою в області зріс з 58,3% у 2014 році до 82,7% у 2018 році (в Україні – 68,8%).

Діти здобувають позашкільну освіту у 3393 гуртках (творчих об'єднань, секцій, студій) художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного напрямів.

Щороку позашкільними закладами системи освіти проводиться понад 3,7 тис. різноманітних організаційно-масових заходів, до участі в яких залучається понад 70 % дітей шкільного віку.

У позашкільних закладах системи освіти працюють 926 педагогічних працівників, з яких 724 – жінки (78%).

Кіровоградщина займає 4 місце в Україні за рівнем охоплення дітей позашкільною освітою (83,9%, в Україні – 67,3 %).

Професійно-технічна освіта

В області функціонує 23 заклади професійно-технічної освіти, у яких навчаються 7116 учнів. Більше ніж дві третини учнів, слухачів зазначених закладів, одночасно з професією здобувають повну загальну середню освіту.

Таблиця 6

Показники розвитку професійно-технічної освіти

Показник	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів у розрахунку на 10000 населення, осіб	84	82	79	78	75
Підготовлено (випущено) кваліфікованих робітників професійно-технічними навчальними закладами (на кінець року; осіб)	4135	4098	3279	2 969	2971

У 2018 році в області відкрито 3 навчально-практичні центри (у 2017 році – 1), а саме: електромеханічних технологій у ПТУ №38 смт Голованівськ; зварювальних технологій у ПТУ №16 м.Мала Виска; сільськогосподарських технологій у ПТУ №32 м. Бобринець.

Проведено реорганізацію 2-х закладів професійно-технічної освіти шляхом приєднання.

Зросла кількість закладів з дуальною освітою: 2018 рік – 7 закладів, у них навчається 167 учнів (2017 рік – 3 заклади, 94 учні).

Триває процес передачі 3-х ПТУ до спільної власності територіальних громад сіл, селц і міст області.

У 2018 році вперше проведено капітальні ремонти 3-х гуртожитків ПТУ на загальну суму 9,4 млн.грн. (Олександрійський професійний ліцей – на 75 місць, ПТУ №32 м.Бобринець – на 120 місць, розпочато ремонт гуртожитку Знам'янського професійного ліцею).

Вища освіта

В області підготовку фахівців з вищою освітою у 2018/19 навчальному році здійснювали 16 закладів вищої освіти різних типів, в яких здобувають освіту більше 14 тис.студентів.

Таблиця 7

Показники	Навчальні роки:				
	2010/11	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Кількість закладів, од.	21	17	16	16	16
у них студентів, усього тис.осіб	28,4	16,2	15,5	14,4	14,0
Кількість студентів у розрахунку на 10 тис.населення осіб	282	166	161	151	147
Прийнято на навчання, тис.осіб	7,2	3,7	3,6	3,4	3,2
Випущено, тис.осіб	7,7	4,6	4,0	4,4	4,3

Найпотужнішими за кількістю студентів є: Центральнуукраїнський державний педагогічний університет ім.Володимира Винниченка, Центральнуукраїнський національний технічний університет, Льотна академія Національного авіаційного університету.

Кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації у 2017 році склала 0,7% до загальної чисельності населення у віці 25-70 років, що менше рівня 2013 року (0,9%) та менше ніж у середньому в Україні (1,5%). Область є серед регіонів-аутсайдерів за цим показником у рейтингу індексу регіонального людського розвитку.

Одним із негативних факторів у цій ситуації є природне та міграційне скорочення населення у цій віковій категорії.

У 2018/19 навчальному році у вищих навчальних закладах області працювало 1540 педагогічних та науково-педагогічних працівників, із них: 735 – науково-педагогічні, з них 67 – доктори наук, 526 – кандидати наук, 356 – доцентів та 78 професорів.

Проміжні висновки.

Мережа закладів освіти в області і рівень охоплення нею дітей і молоді створюють сприятливі умови для розвитку людського капіталу в області.

Проте, недостатність доступу до якісної освіти учнів у сільській місцевості, недостатність оснащення закладів професійно-технічної освіти сучасним обладнанням, приладами, технікою та висококваліфікованими педагогічними кадрами, зменшення кількості студентів у ВНЗ області, недостатній рівень їх інноваційної діяльності, слабкі звязки між науковими

установами, вищими навчальними закладами і підприємствами реального сектору економіки створюють суттєві перешкоди для розвитку регіону.

3) Соціальний захист населення

В області протягом 2012-2018 років забезпечується функціонування інтернатних закладів системи соціального захисту населення з ліжковою мережею 1893 ліжко-місця, в яких на даний час на повному державному утриманні перебуває понад 1,7 тис.пенсіонерів та осіб з інвалідністю, що потребують постійного стороннього догляду, з яких 42 підопічні – є внутрішньо переміщеними особами.

Фінансування інтернатних закладів області протягом 2014-2018 років збільшились майже втричі і у 2018 році склало 148,4 млн.грн., що дало змогу забезпечити належні матеріально-побутові умови проживання пенсіонерів та осіб з інвалідністю, цілодобове надання кваліфікованої медичної допомоги, чотириразове, у дитячих п'ятиразове, у тому числі і дієтичне харчування.

З метою уніфікації соціальних послуг, поліпшення їх якості з 2017 року в інтернатних закладах розпочату роботу щодо надання соціальних послуг відповідно до Державних соціальних стандартів.

Протягом 2014-2018 років в області збережено функціонування 26 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) райдержадміністрацій та міськвиконкомів, якими обслуговується 45,9 тис.громадян похилого віку та осіб з обмеженими фізичними можливостями, що становить майже 100% від загальної кількості громадян, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Таблиця 8

Рівень охоплення соціальним обслуговуванням

Показник:	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Рівень охоплення соціальним обслуговуванням громадян, що перебувають у складних життєвих обставинах,%	99,4	99,7	99,5	99,1	99,9

З метою створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями, інтеграції їх у суспільство, при 25 територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) райдержадміністрацій, міськвиконкомів та 3 структурних підрозділах з питань надання соціальних послуг при об'єднаних територіальних громадах організована робота служби "соціальне таксі", яка є візитною картою Кіровоградської області на рівні країни.

Для організації змістовного відпочинку та задоволення інтересів самотніх людей похилого віку в сфері дозвілля при територіальних центрах функціонують "Університети третього віку", при яких діють такі факультети: літературний, комунікаційних та інформаційних технологій, основ медицини, здорового способу життя, мистецький, краєзнавчий, хорового співу.

При територіальних центрах функціонують мультидисциплінарні команди,

які забезпечують комплексний підхід до надання соціальних послуг.

Протягом 2014-2018 років в області забезпечено функціонування 12 відділень стаціонарного догляду для постійного проживання одиноких громадян похилого віку та осіб з інвалідністю з ліжковою мережею 300 ліжко-місць. У вказаних відділеннях на повному державному утриманні перебуває 276 підопічних.

4) Культура та туризм

У Кіровоградській області мережа закладів культури налічує 1223 заклади, з них:

568 бібліотек (у т.ч. 463 у сільській місцевості);

572 заклади культури клубного типу (у т.ч. 523 у сільській місцевості);

29 музеїв (у т.ч. 3 у сільській місцевості);

46 початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (у т.ч. 8 у сільській місцевості);

2 вищі мистецькі навчальні заклади I-II рівнів акредитації;

2 обласні театри; обласна філармонія; 1 Палац урочистих подій;

2 мистецькі колективи.

Зкладами культури і мистецтв обласного значення є: Кіровоградський академічний обласний український музично-драматичний театр ім.М.Л.Кропивницького, Кіровоградський академічний обласний театр ляльок, Кіровоградська обласна філармонія, Кіровоградський обласний художній музей, Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського, Кіровоградський обласний краєзнавчий музей, інші.

Забезпечено діяльність 3126 клубних формувань, 672 любительських об'єднань (клубів) за інтересами, 2435 аматорських колективів, функціонування 24 осередків творчого об'єднання майстрів народної творчості "Дивосвіт", які об'єднують 1800 народних майстрів.

Значно підвищився інформаційний потенціал бібліотек.

Бібліотечний фонд області і станом на 01 січня 2019 року становить 6,8 млн.прим. (2014 рік – 7,5 млн.).

Доступ до мережі Інтернет мають 213 публічних бібліотек (2014 рік – 137), у т.ч. усі центральні районні (міські) бібліотеки та 118 сільських (2014 рік – 51).

Інформаційні послуги місцевим громадам надають 94 Інтернет-Центри, з них 36 при сільських бібліотеках, які відвідало понад 14 тис.користувачів.

Мистецькою освітою охоплено 8,1 тис.осіб (2014 рік – 8 тис.осіб).

Станом на 01 січня 2019 року основний фонд музеїв-юридичних осіб області склав понад 215,4 тис.од. (у 2014 році – 195,4 тис.од.).

На території Кіровоградської області перебуває 5624 пам'ятки та об'єктів культурної спадщини (з них 24 – національного значення), а саме:

2574 – пам'ятки та об'єкти археології;

2161 – пам'ятка та об'єкта історії;

27 – пам'яток монументального мистецтва;

857 – пам'яток і об'єктів архітектури та містобудування;

5 – пам'яток садово-паркового мистецтва та заповідники.

В області діє 210 екскурсійно-туристичних маршрутів та стежок культурно-пізнавального, спортивно-оздоровчого, етнографічного (фестивального, подієвого) та інших видів туризму.

Все більшої популярності на Кіровоградщині набуває відпочинок в екологічно чистих умовах, в області діє 45 садиб сільського "зеленого" туризму у 17 районах області, які пропонують комфортне проживання, сімейний відпочинок, народну традиційну кухню, екологічно чисті продукти харчування, цікаве дозвілля. З метою підвищення якості надання послуг у сфері сільського "зеленого" туризму підтвердили відповідні категорії за системою категоризації сільської нічліжної бази "Українська гостинна садиба" 9 сільських садиб.

Мережа санаторно-курортних та оздоровчих закладів області налічувала у 2018 році 3 санаторії, 13 баз та інші заклади відпочинку та бальнеологічну лікарню (1145 ліжок у місяць максимального розгортання). Влітку 2018 року функціонувало 489 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, у яких оздоровились 42 тис. дітей (46% у загальній кількості дітей 7–16 років).

Станом на 01 січня 2018 року у Кіровоградській області зареєстровано 38 туристичних агентів та 5 суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність.

Готельне господарство Кіровоградщини є малорозвинутим. У 2018 році послуги розміщення на території області надавали 52 заклади тимчасового розміщення (юридичні особи та фізичні особи-підприємці) з них: готелі – 50, мотелі – 1 та 1 пансіонат.

Проміжні висновки.

Наявна розгалужена мережа закладів культури в поєднанні із наявністю унікальних об'єктів культурної спадщини, різноманітних рекреаційних ресурсів та сприятливими природно-кліматичними умовами створює потенційні передумови для регіонального розвитку, зокрема задоволення творчих, інформаційних, духовних, естетичних та інтелектуальних потреб населення, розвитку туристичної діяльності, зокрема зеленого туризму тощо.

Проте, незадовільний стан значної частини автомобільних доріг, нерозвиненість об'єктів рекреаційно-туристичної інфраструктури, у т.ч. готельного господарства, їх невідповідність сучасним міжнародним вимогам для туристичних відвідувань, обмеженість пам'яток національного значення, а також незадовільний стан частини закладів культури, особливо у сільській місцевості, створює перешкоди для регіонального розвитку і потребує залучення значних інвестицій у розбудову туристично-рекреаційної інфраструктури області та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів, збільшення уваги до розвитку внутрішнього в'їзного, екологічного туризму.

8. Житлово-комунальне господарство

Підприємствами житлово-комунального господарства області забезпечується стабільне надання всього спектру житлово-комунальних послуг всім категоріям споживачів.

Водопостачання та водовідведення

Послуги з централізованого водопостачання та водовідведення надають 95 підприємств, з постачання теплової енергії – 34 підприємства теплоенергетики, на ринку надання послуг з поводження з побутовими відходами функціонує 42 суб'єкти господарювання, послуги з управління багатоквартирними будинками надають 32 підприємства.

Облікова чисельність штатних працівників підприємств житлово-комунального господарства становить 5062 особи.

Централізованим водопостачанням в області забезпечені споживачі 12 міст (100%), 22 із 27 селищ міського типу (81,4%), 183 із 991 сільського населеного пункту (21,8%, в Україні -24,2%).

Основним джерелом водопостачання 4 міст обласного значення та притрасових населених пунктів є районний водопровід "Дніпро-Кіровоград", протяжність якого 120 км і є одним із 10 найдовших в Україні.

Централізованим водовідведенням в області забезпечені споживачі:

11 із 12 міст (91,7%), 18 селищ міського типу (66,7%), 6 сільських населених пунктів (0,6% від їх загальної кількості).

Діяльність у сфері централізованого водопостачання та водовідведення здійснюють 95 суб'єктів господарювання різних форм області.

Найбільшим підприємством галузі є обласне комунальне виробниче підприємство "Дніпро-Кіровоград".

Підприємство обслуговує: 6 водозаборів (3 - поверхневі, 3 – підземні); 18 водопровідних та 45 каналізаційних насосних станцій; 7 комплексів каналізаційних очисних споруд; 1,9 тис.км водопровідних мереж; 626,3 км каналізаційних мереж.

Підприємство надає послуги з централізованого водопостачання у 17 населених пунктах Кіровоградської області, в яких проживає 418 тис.чол. (рівень охоплення послугою – 87,1%), з водовідведення – у 7 населених пунктах (рівень охоплення послугою – 77,8%).

Станом на 01 січня 2019 року протяжність:

комунальних водопровідних мереж складає 2,9 тис.км, з яких знаходиться в аварійному та ветхому стані – 1,4 тис.км, або 47,6%;

комунальних каналізаційних мереж – 980,5 км, з яких знаходиться в аварійному та ветхому стані – 332,7 км, або 33,9%.

Втрати води у водопровідних мережах підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області до поданої води в мережі зменшились з 37,2% у 2014 році до 31,7% у 2018 році.

З метою покращення якості надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення, поліпшення якості питної води, зменшення втрат в мережах проводилася роботи з реконструкції каналізаційних очисних споруд, обладнання та мереж за рахунок усіх джерел фінансування протягом 2014-2018 років спрямовано 197 млн.грн.

Для оновлення основних фондів ОКВП "Дніпро-Кіровоград" співпрацює зі Світовим банком в рамках "Другого проекту розвитку міської інфраструктури". Зокрема, у 2016 році закуплено 30 одиниць техніки на загальну суму 32,1 млн.грн., лабораторне обладнання – на 5,7 млн.грн.

Протягом 2017-2018 років:

по проекту "Реконструкція мереж водопостачання та водовідведення міста Кіровоград" - виконано робіт на суму 99,2 млн.грн. (здійснено заміну 18,7 км водопровідних та 0,5 км каналізаційних мереж, встановлено водопровідне та каналізаційне обладнання);

по проекту "Реконструкція каналізаційних насосних станцій" – отримано обладнання на загальну суму 11,1 млн.грн., виконано робіт на суму 912,3 тис.грн.

Робота по проектах в даний час продовжується.

Теплопостачання

На території області господарську діяльність у сфері теплопостачання здійснюють 34 суб'єкти господарювання різних форм власності.

Найбільшими теплопостачальними підприємствами області, що здійснюють теплопостачання житлового фонду та закладів бюджетної сфери є КП "Теплоенергетик", КП "Теплокомуненерго" Олександрійської міської ради та СП ТОВ "Світловодськпобут".

Підприємствами експлуатуються 143 котельні загальною тепловою потужністю 1,1 тис.Гкал/год., з них на природному газі працює 67 котелень, на інших видах палива – 76.

Протяжність теплових мереж становить 369 км, з яких відпрацювали нормативний термін експлуатації – 177 км, що складає 48%.

Житловий фонд

Житловий фонд Кіровоградської області станом на 01 січня 2018 року складається з 309 тис.будинків загальною площею 25248,3 тис.кв.м, що складає 3,4% всього житлового фонду України.

З 2014 року по 2018 рік забезпеченість громадян Кіровоградської області житлом зросла на 1,5 кв.м (з 25,1 кв.м – до 26,6 кв.м на одну особу (8 місце, в Україні – 23,3 кв.м).

На проведення капітальних ремонтів конструктивних елементів житлових будинків за рахунок місцевих бюджетів:

у 2014 році - спрямовано 15 млн.грн., у тому числі на відновлення роботи ліфтів 2,8 млн.грн., за рахунок яких капітально відремонтовано 107 ліфтів та проведено експертне обстеження 116 ліфтів;

у 2018 році – спрямовано 61,6 млн.грн., у тому числі на відновлення

роботи ліфтів 6,7 млн.грн., за рахунок яких капітально відремонтовано 190 ліфтів та проведено експертне обстеження 208 ліфтів.

Незважаючи на вжиті заходи, технічний стан житлового фонду свідчить про посилення тенденції до його стрімкого фізичного зносу. Кількість ліфтів, що відпрацювали нормативний термін (25 років), у порівнянні з 2014 роком збільшилась на 30,6% і станом на 01 січня 2019 року становить 1284 од., або 90,7% до їх загальної кількості.

У житловому господарстві продовжується робота із запровадження нових форм управління багатоквартирними будинками шляхом створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ), та створення конкурентного середовища на ринку утримання житлового фонду.

З кожним роком все більша кількість співвласників бажає самостійно управляти власним майном, тож кількість ОСББ в області стрімко збільшується:

у 2014 році – створено та функціонували 133 ОСББ у 148 житлових будинках;

станом на 01 жовтня 2019 року – 400 ОСББ, на утриманні яких перебуває 459 житлових будинків.

З 2015 року відповідно до Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку" в області проводиться робота із створення конкурентного середовища на ринку послуг з управління та утримання багатоквартирних будинків шляхом проведення конкурсів із визначення управителів, або їх обрання співвласниками багатоквартирних будинків самостійно.

В управлінні управителів, призначених за результатами конкурсу, перебуває 536 житлових будинків, співвласниками 925 житлових будинків області обрано самостійно управителя або самостійну форму управління без створення юридичної особи.

Проте, 55,0% багатоквартирних будинків ще не перейшли на нові форми управління житловим фондом.

Проводиться робота із впровадження дії програми "теплих" кредитів:

у 2015-2016 роках – енергокредити отримали лише 3 ОСББ;

у 2018 році – за енергокредитами для впровадження у своїх будинках енергоефективних заходів до звернулись 41 ОСББ та ЖБК, які оформили 47 кредитів на загальну суму 12,1 млн.грн. З обласного бюджету відшкодування на впровадження енергоефективних заходів отримали 33 ОСББ та 3 ЖБК на суму 2,82 млн.грн. Зазначені кошти спрямовані на придбання вікон із енергозберігаючими склопакетами для місць загального користування; енергоефективних ламп для освітлення місць загального користування; матеріалів та обладнання для термомодернізації систем тепlopостачання будинків, термомодернізації покрівель будинків, індивідуальних теплових пунктів.

За 2018 рік за показником частка домогосподарств, які уклали кредитні

договори в рамках механізмів підтримки заходів з енергоефективності у житловому секторі за рахунок кошів державного бюджету (0,96%), Кіровоградська область посіла 8 місце в Україні (0,97%).

Поводження з твердими побутовими відходами

Утворення побутових відходів в області збільшується, при цьому значні їх обсяги розміщуються на звалищах, які розташовані в неприйнятних місцях та неналежним чином спроектовані і експлуатуються, що призводить до негативного впливу на навколишнє середовище і здоров'я населення.

На території області станом на 01 січня 2019 року розміщено 417 місць видалення побутових відходів.

Значна частка сміттєзвалищ не відповідають вимогам природоохоронного законодавства та постає питання об'єднання територій у кластери по наданню послуг з поводження з відходами і спорудження сучасних регіональних сміттєзвалищ на заміну діючим, що чинять негативний вплив на довкілля.

Роздільне збирання, переробка та утилізація ТПВ, вилучення і утилізація біогазу на сміттєзвалищах області не проводяться, окрім полігону твердих побутових відходів м.Кропивницький.

У зв'язку з цим постає нагальна необхідність у впровадженні повного циклу поводження з побутовими відходами, а саме: роздільного збирання, сортування корисних компонентів, або перероблення/оброблення відходів і захоронення залишку від операцій сортування або неперероблюваного залишку з дотриманням вимог технологічного режиму захоронення, а також облаштування сміттепереробних ліній або станцій та, за доцільності, будівництва сміттепереробних заводів.

Послуги з вивезення твердих побутових відходів станом на 01 січня 2019 року надаються 42 виконавцями послуг, з них 31 комунальної та 11 приватної форми власності.

Станом на 01 січня 2019 року послугами зі збирання та вивезення побутових відходів охоплено 64,8% населення області.

Органами місцевого самоврядування та райдержадміністраціями із залученням профільних підприємств, фермерських господарств і населення проводиться робота по ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ.

Таблиця 9

Дані про стан ліквідації в області несанкціонованих сміттєзвалищ

Показник	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість ліквідованих сміттєзвалищ, од.	1535	1825	1985	1823	1621

Наявність спеціалізованої автомобільної техніки та обладнання щодо поводження з відходами є одним із основних показників готовності підприємств до виконання робіт з дотриманням природоохоронних вимог.

Протягом 2014-2018 років за рахунок місцевих бюджетів придбано 11 одиниць спеціалізованого автотранспорту (сміттевозів) та 3086 спеціалізованих контейнерів для ТПВ. Зношеність спецавтотранспорту в області знизилась з 72,2% до 55,4%.

Вулично-дорожня мережа

Загальна протяжність вулично-дорожньої мережі населених пунктів області складає 11,4 тис. км площею 70 млн. кв.м, з яких:

дороги з твердим покриттям проїзної частини – 8,3 тис.км (72,8%);

з удосконаленим покриттям – 4,3 тис.км (38,1 %);

обладнаних закритою дощовою каналізацією – 0,6 тис.км (0,5%), штучним освітленням – 3,6 тис.км (31,5% від загальної протяжності вулично-дорожньої мережі).

На вулицях і дорогах експлуатується 399 автомобільних мостів і 10 шляхопроводів. Крім того, в населених пунктах області експлуатується 58 пішохідних мостів.

Майже в 5 разів у 2018 році порівняно з 2014 роком збільшено видатки на ремонт та утримання вулично-дорожньої мережі області поступово збільшується обсяг видатків: у 2014 році – використано 76,4 млн.грн., у 2018 році – 336,3 млн.грн. За цей період покращено технічний стан доріг на площі 7,2 млн.кв.м, або 10,3% від їх загальної площі.

Зовнішнє освітлення

Протяжність електромереж зовнішнього освітлення в населених пунктах області, що знаходиться в робочому стані, становить 3926,7 к, або 34,5% до загальної протяжності вулично-дорожньої мережі. Загальна кількість світлоточок становить майже 66 тис.од.

Кількість енергозберігаючих світильників у 2018 році, в порівнянні з 2014 роком, збільшено на 91,4%.

Таблиця 10

Дані про кількість енергозберігаючих світлоточок у населених пунктах Кіровоградської області

Показники	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість енергозберігаючих світлоточок:					
усього, тис.од.	26,2	29,9	37,8	44,7	50,1
їх частка у загальній кількості світлоточок в області,%	57	37,8	59	73,4	75,9

Завдяки вжитим заходам з енергозбереження (встановлення енергозберігаючих світлоточок, зонованих приладів обліку електричної енергії тощо) зменшено на 20,6 кВт/год обсяг спожитої електроенергії на роботу 1 світлоточки (із 177,7 кВт/год у 2014 році – до 157,1 кВт/год у 2018 році). Витрати на електроенергію, спожиту на зовнішнє освітлення, складають 26,7 млн.грн. і збільшились порівняно з 2014 роком через підвищенням тарифу на електропостачання.

Проміжні висновки.

Наявна інфраструктура житлово-комунального господарства в області, в основному, забезпечує надання послуг населенню та іншим споживачам і створює потенційні передумови для регіонального розвитку.

Проте, незадовільний стан переважної більшості основних фондів житлово-комунального господарства, значна зношеність житлового фонду, вкрай обмежений розвиток інфраструктури житлово-комунального господарства у сільській місцевості (мереж водопостачання і водовідведення), обмеженість забезпечення регіону місцевими водними ресурсами належної якості, неврегульованість у сфері поводження із твердими побутовими відходами створюють реальні перешкоди у розвитку регіону і прямо або опосередковано впливають на умови і рівень якості життєдіяльності населення, інвестиційну привабливість, екологічну ситуацію в області.

9. Економіка та підприємництво

9.1. Структура економіки області

Потенціал та спеціалізація економіки області визначає її потенціал у в Україні та місце у рейтингу регіонів.

Таблиця 11

Частка регіону у загальнодержавних обсягах:

територія (2458,8 тис.га)	4,1%	14 місце
населення (0,95 млн.чол.)	2,2%	24 місце
ВРП регіону в Україні (53 млрд.грн. за 2017 рік)	1,8%	18 місце
обсяг валової продукції сільського господарства (12,5 млрд.грн.)	4,6%	8 місце
реалізована промислова продукція (29,6 млрд.грн.)	1,2%	20 місце
капітальні інвестиції (7,2 млрд.грн.)	1,2%	24 місце
прямі іноземні інвестиції (74,5 млн.дол.США)	0,2%	23 місце
експорт товарів (521,8 млн.дол.США)	1,1%	23 місце

Таблиця 12

Валовий регіональний продукт (млрд.грн.)

Назва регіону	Роки:							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
						млрд. грн.	частка регіону, %	місце регіону
Україна	1459, 1	1522,7	1586,9	1988,5	2385,4	2983,9	100	х
Вінницька	33,0	36,2	44,0	59,9	74,4	92,4	3,1	10
Дніпропетровська	148,0	152,9	176,5	215,2	244,5	313,8	10,5	2
Кіровоградська	22,05	25,3	28,8	38,4	46,0	53,0	1,8	18
Одеська	64,7	69,8	74,9	99,8	119,	149,5	5,0	7
Полтавська	56,6	58,5	69,8	95,9	116,3	150,9	5,1	6
Черкаська	31,3	33,1	38,5	50,8	59,4	73,2	2,5	11

За обсягами ВРП у розрахунку на 1 особу область знаходиться на 12 місці серед інших регіонів України, при цьому обсяги є меншими ніж у сусідніх регіонах.

Таблиця 13

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу,
тис.грн.

Назва регіону	Роки:							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
						тис.грн.	до середнього рівня в Україні, %	місце регіону
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Україна	32,0	33,5	36,9	46,4	55,9	70,2	100,0	x
Вінницька	20,2	22,3	27,2	37,3	46,6	58,4	83,1	10
Дніпропетровська	44,6	46,3	53,7	65,9	75,4	97,1	138,3	3
Кіровоградська	22,1	25,5	29,2	39,4	47,5	55,2	78,6	12
Одеська	27,1	29,1	31,3	41,7	50,2	62,7	89,3	7
Полтавська	38,4	40,0	48,0	66,4	81,1	106,2	151,3	2
Черкаська	24,6	26,2	30,6	40,8	48,0	59,7	85,0	9

Таблиця 14

Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту
(у цінах попереднього року, %)

Назва регіонів	Роки:					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	100,2	100,0	93,4	90,2	102,4	102,5
Вінницька	103,7	104,8	104,6	97,1	106,5	101,8
Дніпропетровська	97,5	99,3	95,1	90,3	98,4	102,1
Кіровоградська	100,7	109,5	100,6	91,7	105,0	98,6
Одеська	96,8	105,7	98,3	95,8	104,2	104,2
Полтавська	97,8	94,4	96,0	93,8	97,9	97,2
Черкаська	100,9	100,7	98,9	95,0	101,8	98,3

На формування індексу ВРП у 2015 році і 2017 році значний вплив мало зменшення через несприятливі погодно-кліматичні умови обсягів виробництва сільськогосподарської продукції (2015 рік – 97,7%, 2017 рік – 86,1%), (у сільському господарстві створюється понад 31% ВДВ області).

Крім цього, обсяг ВДВ, який створюється у промисловості Кіровоградської області, є меншим ніж у 5 сусідніх регіонах:

Таблиця 15

Валова додана вартість за 2017 рік

Назва регіону	Галузі:					
	промисловість		сільське господарство		послуги	
	млрд. грн.	% у ВДВ регіону	млрд. грн.	% у ВДВ регіону	млрд. грн.	% у ВДВ регіону
1	2	3	4	5	6	7
Україна	632,9	25,2	303,9	12,1	1108,3	43,9
Вінницька	16,4	21,4	21,6	28,1	30,4	39,6
Дніпропетровська	120,9	48,2	18,3	7,3	78,6	31,3
Кіровоградська	8,7	19,1	14,2	31,3	17,4	38,0
Одеська	16,3	12,5	15,0	11,5	73,9	56,8
Полтавська	67,7	54,1	17,9	14,3	29,3	23,3
Черкаська	15,3	25,2	13,2	21,8	22,8	37,8

Валова додана вартість (далі – ВДВ), яка є основною складовою валового регіонального продукту (далі – ВРП), у 2017 році становила 45,7 млрд.грн. у фактичних цінах (у 2016 році – 41,1 млрд.грн.).

Структура валової доданої вартості області (2017 рік):

промисловість	19,1%	(16 місце, в Україні – 25,2%)
сільське господарство	31,3%	(2 місце, в Україні – 12,1%)
торгівля	10,4%	(18 місце, в Україні – 16,3%)
будівництво	1,2%	(20 місце, в Україні – 2,5%)
інші види економічної діяльності	38%	(20 місце, в Україні – 43,9%)

В останні роки в області прослідковується тенденція до зменшення потенціалу промисловості (із 27,3% у загальному обсязі ВДВ в області у 2013 році до 19,1% у 2017 році) на фоні нарощування потенціалу галузі сільського господарства (із 27,3% у загальному обсязі ВДВ в області у 2013 році до 31,3% у 2017 році, в Україні – 12,1%).

Значно меншим від середнього в Україні є потенціал будівництва, транспорту і торгівлі.

9.2.Промисловість

Промисловий комплекс Кіровоградської області охоплює усі галузі діяльності: від видобутку корисних копалин до виробництва товарів першої необхідності.

Промисловість області по основних галузях має таку структуру:

переробна промисловість, яка є провідною у структурі реалізованої промислової продукції області, займає 72,9% (2014 рік – 84,5%);

постачання електроенергії, газу, пари – 18,2% (2014 рік – 11,2%);

добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 7,6% (2014 рік – 3,1%);

водопостачання, каналізація, поводження з відходами – 1,3% (2014 рік – 1,2%).

Діаграма 3. Структура реалізованої промислової продукції області у 2018 році, %

В області сформовано достатньо стабільну структуру промислового виробництва, яка базується на:

виробництві харчових продуктів та напоїв (35,7% від обсягів реалізації промислової продукції області). У галузі області функціонують понад 200 суб'єктів господарювання усіх форм власності, у яких працює 9 тис. штатних працівників (23,4% від загальної кількості працівників у промисловості).

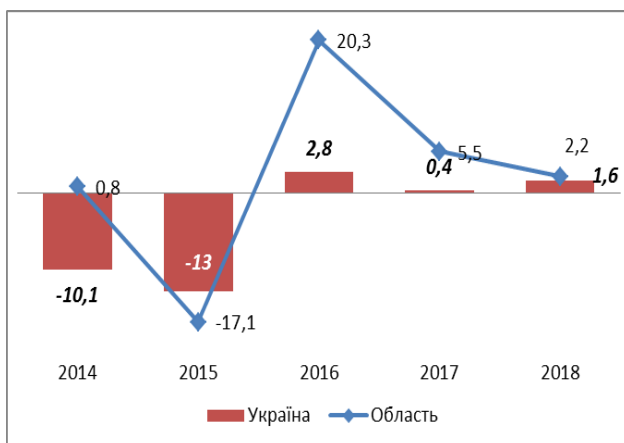
Основними виробниками продукції галузі є ТДВ "М'ясокомбінат "Ятрань", ПрАТ "Кропивницький ОЕЗ", ТОВ "Гідросенд", ТОВ "ОЕЗ "Градоля", ПП "Віктор і К", ТОВ "Відродження", ТОВ "Світловодський маслосирзавод", ПОГ "Фірма Ласка", ТОВ "Олександрійський цукровий завод", ТОВ "Новомиргородський цукор", ТОВ "Три Стар" та ін.;

енергетиці (понад 18%). Основними виробниками та постачальниками продукції в галузі є філія "Кременчуцька ГЕС" ПАТ "Укргідроенерго" (третья сходинка Дніпровського каскаду), ПАТ "Кіровоградобленерго", філія ТОВ "Газопостачальна компанія "Нафтогаз України". Крім того, в області здійснюють виробництво електроенергії 39 сонячних електростанцій загальною потужністю майже 130 МВт; 9 міні-ГЕС загальною потужністю 13,6 МВт;

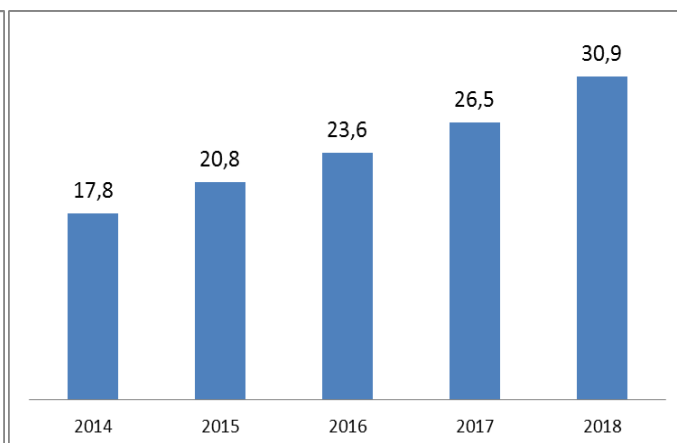
машинобудуванні (понад 12%). Підприємствами галузі у 2018 році вироблено: 98% агрегатів гідравлічних; 64% сівалок; 40% розпушувачів та культиваторів; 25% та 32% кранів мостових та перевантажувальних від їх загального виробництва в Україні. Найбільшими виробниками продукції в галузі є: АТ "Ельворті" – виробник сільгосптехніки (сівалки, дискові борони, культиватори, просапна техніка); Група компаній "Гідросила" – виробник гідравлічних силових машин для тракторів, комбайнів, сільськогосподарських, будівельно-дорожніх та інших мобільних машин; ПАТ "НВП "Радій" – лідер з виробництва систем ядерної безпеки для АЕС; ТОВ "ПТУ "Віра Сервіс Інтермаш" – підйомно-транспортне устаткування;

металургійному виробництві (11%). Найбільшим виробником, що забезпечує понад 80% реалізації продукції галузі, є ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" – єдине в Україні підприємство, яке виробляє в промисловому масштабі феронікель з бідних окислених руд нікелю. ПрАТ "Металит" – є одним з провідних підприємств в Україні з виробництва литих чавунних заготовок за технологією піщано-глинистого формування.

Сумарна частка реалізації промислової продукції зазначених галузей становить понад 77% у загальних обсягах реалізації області.

Діаграма 4. Динаміка темпу приросту (зниження) промислового виробництва в області та Україні у 2014-2018 роках, %

Діаграма 5. Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу в області у 2014-2018 роках, тис.грн.

На обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу поряд із збільшенням обсягів виробництва продукції мали вплив такі фактори, як збільшення індексу цін виробників промислової продукції до попереднього року (2014 р. – 117,1%, 2018 рік – 117,4%) та зменшення чисельності населення в області (на 35,1 тис.осіб у порівнянні із початком 2014 року).

Зменшення обсягів виробництва продукції промисловості у 2015 році пояснюється наступними чинниками, зокрема:

проведенням АТО у східних регіонах країни;

руйнацією традиційних коопераційних виробничих і науково-технічних зв'язків підприємств промислового комплексу, як на території України, так і на зовнішніх ринках;

суттєвою девальвацією гривні, що призвело до значного зниження попиту на внутрішньому ринку через зростання цін (у першу чергу відобразилось на собівартості продукції тих підприємств, які використовували у своєму виробництві імпортовані складові).

Таблиця 16

Індекс промислової продукції у виробництві харчових продуктів та напоїв, %

	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	102,5	89,3	104,4	102,9	98,5
Область	115,8	65,2	125,5	112,1	95,9

Джерело: Головне управління статистики у Кіровоградській області

1 Інформація сформована за результатами державного статистичного спостереження "Показники короткотермінової статистики виробництва промислової продукції за видами".

Це обумовлено зменшенням обсягів продукції найбільш впливової галузі – олієжирової, яка становить в середньому майже 60% від загального обсягу реалізації продукції харчової промисловості в області та займає четверту частину валової доданої вартості у промисловості. Це обумовлено, в основному, реорганізацією ПГ "Креатив", яка на українському ринку була одним із лідерів у виробництві жирів та маргаринів (із часткою ринку 25%) та забезпечувала вагомому частку цієї продукції.

У машинобудуванні відстежується негативна тенденція до скорочення обсягів виробництва, а саме: у 2014 році – 93,8%, у 2015 році – 108%, у 2016 році – 142,7%, у 2017 році – 71,2%, у 2018 році – 89,4%.

Зменшено виробництво деяких видів електронної продукції, машин і устаткування загального та спеціального призначення, металообробних машин і верстатів, транспортних засобів тощо.

Таблиця 17

Обсяг реалізації продукції машинобудування в області

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018 ¹
Обсяг реалізації, млрд.грн.	1,7	1,9	2,8	3,8	3,6
Частка в обсягах промисловості області, %	8,2	8,3	11,1	13,0	12,2

На зменшення обсягів виробництва у машинобудуванні мали негативний вплив ряд факторів:

складна суспільно-політична ситуація у країні, втрата з 2015 року основних ринків збуту (РФ);

надходження на ринок України техніки відомих світових брендів, яка була у використанні та є значно дешевшою за нову техніку вітчизняного виробництва;

відсутність достатньої кількості кваліфікованих робітничих (токарів, фрезерувальників, та ін.) та інженерно-технічних кадрів. Трудова міграція працівників до країн Європи стає все більш масовою.

Таблиця 18

Обсяг експорту продукції машинобудування в області

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Обсяг експорту продукції машинобудування млн.дол.США.	88,2	56,4	60,1	70,9	71,1
Питома вага обсягу експорту продукції машинобудування в загальних обсягах експорту в області, %	10,7	13,9	14,1	17,1	13,6

За останні чотири роки в розвиток промисловості області залучено понад 5,3 млрд.грн. капітальних інвестицій. Інвестиції в основному використано на придбання нового обладнання, сучасної техніки, будівництво нових та модернізацію і реконструкцію діючих виробничих потужностей.

Проміжні висновки.

Наявний потенціал промисловості Кіровоградської області має суттєвий вплив на стан економіки і наповнення місцевих бюджетів області, ситуацію на ринку праці, створює умови для регіонального розвитку на перспективу.

Проте, значний рівень зношеності основних фондів, низька інноваційна та інвестиційна активність переважної частини промислових підприємств, недостатність висококваліфікованих інженерних фахівців та робітничих кадрів, наявність негативних тенденцій у машинобудуванні і харчовій промисловості, диспропорцій у розміщенні промислового потенціалу серед районів області створює перешкоди для регіонального розвитку.

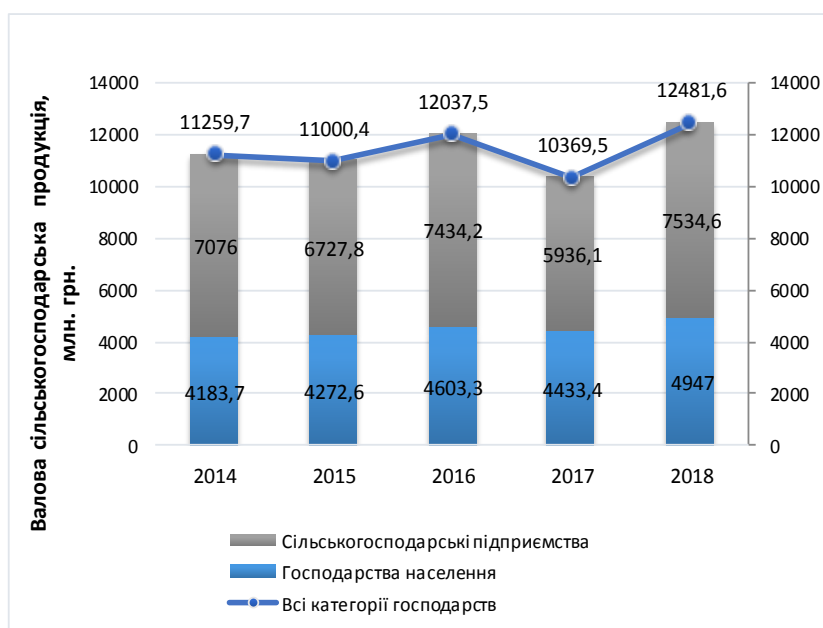
9.3. Сільське господарство

У масштабі України на Кіровоградську область припадає 2,7% сільського населення і 4,8 % сільськогосподарських угідь, а питома вага області в загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства України стабільно утримується на рівні 4-5 %. Сільськогосподарським комплексом створюється понад 31% ВДВ області (у 2010 році – 19,8%).

У сільськогосподарському виробництві задіяно 1,8 млн. га ріллі (71,8 % від загальної площі земельного фонду області); зайнято 106 тис.осіб, або 28,1% від загальної кількості населення, зайнятого економічною діяльністю.

В області сільськогосподарську діяльність здійснюють 3,3 тис. підприємств (обробляють 1230,5 тис. га), 2,6 тис. фермерських господарств (430,7 тис. га), 120,2 тис. особистих селянських господарств (314,5 тис. га), 34 сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

Внесок аграрних підприємств у загальне виробництво валової продукції у 2018 році (за попередніми даними) становив 60,4%, господарств населення – 39,6%.

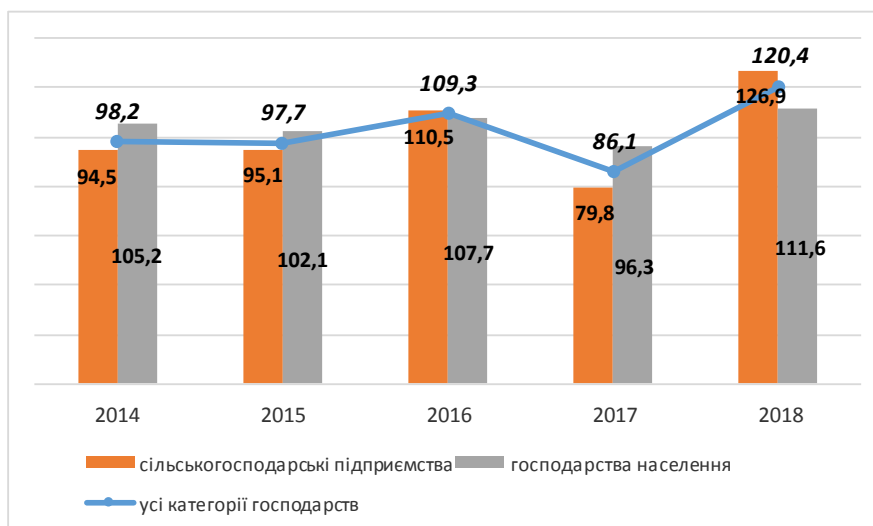

Діаграма 6. Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства за 2014 – 2018 роки, у постійних цінах 2010 року, млн.грн.

Порівняно з 2014 роком у галузі сільського господарства Кіровоградської області:

обсяги виробництва продукції збільшилися: у 2014 році - 11,3 млрд.грн., у 2018 році – вже 12,5 млрд.грн.;

рівень рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств склав 25,1% (в Україні – 22,4%).

Діаграма 7. Динаміка індексу обсягів сільськогосподарського виробництва у 2014-2018 роках, %

РОСЛИНИЦТВО

У загальній структурі виробництва зернових і зернобобових та технічних культур переважають три основні сільськогосподарські культури - соняшник, кукурудза та пшениця.

Таблиця 19

Обсяги виробництва основних видів продукції рослинництва

(ТИС. ТОНН)

Назва с/г культури	Роки:					Середнє за 5 років
	2014	2015	2016	2017	2018	
Кукурудза на зерно	1834,3	1702,8	2071,3	1568,3	2268,7	1889,1
Пшениця	1052,9	1132,6	1125,8	903,1	1082,8	1059,4
Ріпак і кольза	109,3	49,3	63,3	86,4	98,5	81,4
Соняшник	1165,5	1170,1	1293,8	1091,9	1458,7	1236,0
Соя	226,8	290,3	278,8	179,2	196,2	234,3
Цукрові буряки фабричний	526,4	483,3	657,5	586,2	389,4	528,6
Ячмінь	514,7	409,1	448,5	322,8	324,5	403,9

Основними причинами домінування вказаних видів продукції в сільськогосподарських підприємствах виступають висока оборотність інвестицій в рослинницькій галузі, висока прибутковість цих культур, особливо в останні роки, можливість застосування інтенсивних технологій, доступ крупного аграрного бізнесу на ринок продовольства, зокрема зовнішній.

Збільшуються обсяги експорту сільськогосподарської продукції рослинного походження.

Таблиця 20

Експорт сільськогосподарської продукції рослинного походження

Вид продукції по ЗЕД	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Продукти рослинного походження, млн.дол.США	81,9	90,0	106,0	106,7	139,4
Питома вага продуктів рослинного походження в загальному обсязі експорту області, %	10,0	22,1	24,8	25,7	26,7

Тваринництво

Тваринництво області представлене такими основними галузями як скотарство, свинарство і птахівництво.

Для галузі тваринництва 2018 рік став продовженням тенденцій, що сформувалися протягом останніх років: поголів'я худоби і птиці скорочується, обсяги виробництва продукції зменшуються.

Таблиця 21

Поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці в області

(тис. голів)

Вид тварин	Роки:					Середнє за 5 років
	2014	2015	2016	2017	2018	
Господарства усіх категорій						
ВРХ	108,3	103,6	100,5	96,3	89,7	99,68
Свині	255,6	253,8	239,5	225,7	220,5	239,02
Вівці та кози	42,6	40,5	39,7	38,7	36,6	39,62
Птиця	4654,7	4956,5	4729,9	4835,0	4996,7	4834,6
Сільськогосподарські підприємства:						
ВРХ	26,6	27,7	26,8	26,3	25,9	26
Свині	127,3	137,2	134,8	129,4	133,6	132
Вівці та кози	6,3	6,1	5,9	5	4,2	5
Птиця	309,9	384,5	28,6	28,9	33,2	155
Господарства населення:						
ВРХ	81,7	75,9	73,7	70	63,9	73
Свині	128,3	116,6	104,7	96,3	86,7	106
Вівці та кози	36,3	34,4	33,8	33,7	32,3	34
Птиця	4344,8	4572	4701,3	4806,1	4839,3	4652

Поголів'я основних видів худоби постійно скорочується. Винятком у тваринництві є ситуація із птицею. Її поголів'я залишається нестабільним, хоча з 2014 року зросло з 4654,7 тис. голів до 4996,7 тис. голів, або на 7,3%.

Таблиця 22

Обсяг виробництва тваринницької продукції в області, тис. т

Вид продукції	Роки:					Середнє за 5 років
	2014	2015	2016	2017	2018	
М'ясо (у живій масі)	74,0	72,3	71,9	70,9	70,4	71,8
Молоко	324,3	310,6	307,7	305,6	307,6	311,2
Яйця, млн.шт.	501,3	506	455,6	440,1	462,5	473,1

Враховуючи ситуацію із наявним поголів'ям худоби найбільші обсяги виробництва м'яса (у живій масі) (74 тис. т.) і молока (324,3 тис.т.) були у 2014 році, і є меншими ніж у 2018 році.

Інфраструктура сільського господарства

Для зберігання зернових та технічних культур в Кіровоградській області діє: 17 комплексів для зберігання зерна та насіння загальною потужністю 253,2 тис.т, 59 елеваторів загальною потужністю зберігання зерна 2,5 млн.т, 66 зернових складів загальною потужністю 118,1 тис.т., 21 овочесховище

загальною ємкістю 15,5 тис.т.

Станом на 01 січня 2019 року в області налічувалося 34 сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (у т.ч. 14 – молочарського напрямку).

З метою розвитку сервісних і дорадчих послуг в сільському господарстві забезпечено функціонування: 3 дорадчих служб; 40 сільськогосподарських дорадників та експертів-дорадників.

Проміжні висновки

Сільське господарство у Кіровоградській області є важливою складовою регіональної економіки, забезпечує продовольчу безпеку регіону, його потенціал в останні роки нарощується і створює сприятливі умови для регіонального розвитку.

Кіровоградщина зі своїми природно-кліматичними умови сприятливими для ведення сільського господарства, наявністю значної сировинної бази для подальшої переробки та інвестиційним потенціалом може нарощувати сільськогосподарське виробництво.

Орієнтація сільськогосподарських підприємств до вирощування рентабельних зернових культур, а також олійних культур не сприяє збалансованому постачанню на ринок різноманітної продукції харчування. Як наслідок, останнім часом спостерігається недовиробництво окремих малорентабельних або збиткових сільськогосподарських культур, зокрема круп'яних, що призводить до зниження пропозиції їх на ринку, появи ажіотажного попиту та стрімкого здорожчання товару.

Згортання потенціалу тваринництва, домінування ролі господарств населення у виробництві картоплі, овочів, фруктів, яєць, молока, незначні обсяги переробки сільськогосподарської продукції у підприємствах області і сировинна спрямованість експорту сільськогосподарської продукції, нерозвиненість інфраструктури із зберігання картоплі, овочів і фруктів, зміна погодно-кліматичних умов створюють перешкоди для регіонального розвитку.

9.4. Торгівля. Побутове обслуговування населення

Мережа торгівлі і побутових послуг в області представлена майже 9 тис. об'єктів торгівлі та майже 800 закладами ресторанного господарства, 63 ринками, майже 200 АЗС (АГЗС), понад 600 аптеками та аптечними пунктами, 1000 об'єктами побутового обслуговування населення юридичних та фізичних осіб-підприємців. Протягом 5-ти останніх років їх кількість залишається майже не змінною.

У сфері оптової і роздрібно торгівлі:

забезпечується 10,4 % валової доданої вартості, яка створюється в області (у 2013 році – 9,0 %) (в Україні - 16,3%);

зосереджено понад 50% загальної кількості суб'єктів малого і середнього підприємництва області, якими забезпечується 36,0 % загального обсягу реалізації товарів і послуг в області;

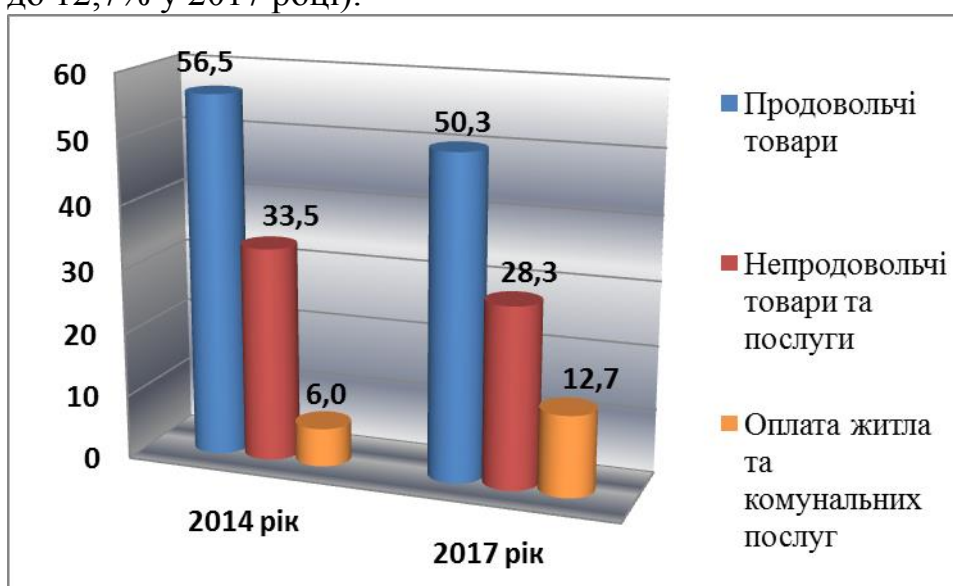
зайнято 61 тис.осіб, або 16,2 % від загальної чисельності зайнятого населення в області (в Україні – 21,8%).

Таблиця 23

**Обсяг обороту роздрібної торгівлі області,
% до попереднього року у порівняних цінах**

Назва регіонів	Роки:				
	2014	2015	2016	2017 р	2018
Україна	91,1	80,2	104,3	106,5	106,2
Кіровоградська	99,9	86,5	106,7	103,6	99,9

На формування обсягу обороту роздрібної торгівлі має вплив зменшення чисельності населення, підвищення цін на товари, а також збільшення витрат населення на житлово-комунальні та інші послуги майже у 2 рази (із 6% у 2014 році до 12,7% у 2017 році):

Діаграма 8. Структура сукупних витрат домогосподарств (2014-2017 роки),%

Протягом 2014-2018 років мережа супермаркетів і гіпермаркетів, які використовують нові технології продажу товарів, розширюють асортимент, створюють зручності для покупців, збільшилася в області із 42 до 110 об'єктів торгівлі.

У сільських населених пунктах області функціонують 1785 об'єктів торгівлі, у тому числі 158 об'єктів сфери послуг системи споживчої кооперації. Проте майже у половині сільських населених пунктах відсутнє стаціонарне торговельне обслуговування населення, забезпечення населення товарами першої необхідності здійснюється за рахунок виїзного обслуговування.

Із 943 сільських населених пунктів тільки у 136 або 14% від загальної кількості - функціонують заклади ресторанного господарства.

Значна кількість підприємств сфери побутового обслуговування розташована у районних центрах, що не дає можливості населенню, яке проживає у сільській місцевості, одержувати послуги за місцем проживання.

Тільки у 53 сільських населених пунктах або 5,6% від їх загальної кількості функціонують об'єкти побутового обслуговування населення у

перважній більшості це перукарні.

У сільських населених пунктах функціонує майже 100 аптек та аптечних пунктів.

Послуги з хімічної чистки одягу надають лише 2 об'єкта: хімчистка "Аеліта" (м.Кропивницький) та приймальний пункт у м.Світловодську, послуги з прання білизни надають 8 об'єктів, які функціонують м.Кропивницьком – 4 об'єкти, м.Олександрії – 3, смт Голованівськ – 1 об'єкт.

Проблемним залишається питання впорядкування діяльності об'єктів дрібнороздрібною торгівлі, ринків, ліквідації місць несанкціонованої торгівлі, обмежена кількість видів побутових послуг у населених пунктах області, посилення захисту прав споживачів щодо безпечності і якості товарів і продукції, подолання нелегальної зайнятості.

Проміжні висновки

Стан розвитку торговельного і побутового обслуговування населення в області створює умови для регіонального розвитку, зокрема через забезпечення задоволення потреб населення у товарах і послугах, реалізацію продукції місцевого виробництва, забезпечення зайнятості населення і формування валового регіонального продукту.

Проте, недостатньо розвинена мережа закладів побутового обслуговування населення і об'єктів торгівлі у сільській місцевості, низький рівень обслуговування і дотримання прав споживачів щодо безпеки і якості товарів і продукції у переважній більшості об'єктів дрібно-роздрібною торгівлі, ринків а також наявність проявів стихійної торгівлі, тіньових відносин створюють перешкоди для регіонального розвитку.

9.5. Будівництво

В області є 872 підприємства та організації, які здійснюють діяльність у будівництві, де зайнято – 3,3 тис. осіб, або 2,3% від загальної чисельності працівників області.

Потенціал галузі будівництва в області є незначним. У загальному обсязі ВДВ, яка створюється в області, будівництвом забезпечується лише 1,2% (в Україні – 2,6%).

Протягом 2014-2017 років обсяг виконаних будівельних робіт в області мав тенденцію до поступового збільшення.

Таблиця 24

Індекси будівельної продукції

Назва регіону	Роки:									
	2014		2015		2016		2017		2018	
	%	місце регіону	%	місце регіону	%	місце регіону	%	місце регіону	%	місце регіону
Україна	79,6	х	87,7	х	117,4	х	126,3	х	108,5	х
Кіровоградська	77	18	104,7	8	111,8	15	166,5	1	85,8	25

На фоні високої порівняльної бази попередніх років у 2018 році обсяги будівництва скоротилися і склали 1,6 млрд.грн. (25 місце, в Україні – збільшення на 8,5%).

Найбільшу частку у структурі будівельних робіт мали роботи з нового будівництва, реконструкції та технічного переоснащення – 66,8% загального обсягу виробленої будівельної продукції, капітальний і поточний ремонт – 22,8% та 10,4% відповідно.

В області вкрай незначними є обсяги житлового будівництва, порівняно із сусідніми регіонами.

У 2014-2018 роках прийнято в експлуатацію лише 327 тис.кв.м житла, у розрахунку на 10 тис. осіб – в середньому 60 кв.м.

Переважну частину (85,1%) загального обсягу житла прийнято в експлуатацію в одноквартирних будинках, 14,9% – у будинках із двома й більше квартирами.

Забезпеченість громадян області житлом 26,6 кв.м на одну особу і є більшою від середньої в Україні (8 місце, в Україні – 23,3 кв.м).

9.6. Підприємництво

Мале і середнє підприємництво (далі – МСП) відіграє важливу роль у розвитку регіону, в ньому зареєстровано майже 36,5 тис. суб'єктів, або 99,9% від загальної кількості суб'єктів підприємництва в регіоні.

МСП Кіровоградщини представлене:

326 середніми підприємствами, якими забезпечується 47,5% загального обсягу реалізованої продукції, робіт і послуг та в яких зайнято 51,7 тис. працівників;

7,4 тис. малих підприємств, якими забезпечується 34,6% загального обсягу реалізованої продукції, робіт і послуг та в яких зайнято 38,5 тис. працівників, із яких 6,4 тис. – це суб'єкти мікропідприємництва (17,4 тис. працівників);

28,7 тис. осіб – фізичні особи підприємці (далі – ФОП).

Найбільше суб'єктів малого і середнього підприємництва (у т.ч. ФОПів) зосереджено у сферах торгівлі, сільського господарства та промисловості:

у торгівлі – 49,3% від загальної кількості суб'єктів МСП;

у сільському господарстві – 12,6%;

у промисловості – 6,1%;

в інших видах економічної діяльності – 32%.

У сфері МСП зайнято 136,8 тис.осіб, або 96,9% від загальної чисельності зайнятих працівників в області, у т.ч. у:

середніх підприємствах – 51,7 тис.осіб, або 36,6%;

малих підприємствах – 38,5 тис.осіб, або 27,3%, з них у мікропідприємстві – 17,4 тис.осіб, або 12,3%.

Таблиця 25

Кількість зайнятих працівників у підприємствах різних розмірів

Розмір підприємств	Роки:			
	2014	2015	2016	2017
Область, тис. осіб, у т.ч.:	157,4	142,8	141,6	141,2
1) великі підприємства	7,1	5,6	*	4,4
2) середні підприємства	55,0	52,1	*	51,7
3) малі підприємства, у т.ч. мікропідприємства	36,7 16,3	35,8 15,4	37,4 16,4	38,5 17,4
4) ФО-П, із урахуванням найманих працівників	58,6	49,3	48,9	46,6

*Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.

Суб'єктами МСП (з урахуванням ФОП) забезпечується понад 90% загального обсягу реалізованої продукції, робіт і послуг, зокрема у:
середніх підприємствах – 47,6%;
малих підприємствах – 34,6%, з них у мікропідприємстві – 12,1%.

Найбільші обсяги реалізації продукції, робіт і послуг забезпечуються суб'єктами, які здійснюють діяльність у галузях:
у торгівлі – майже 30% від загального обсягу реалізації продукції, товарів;
у сільському господарстві – більше 23%.

За показниками розвитку малого і середнього підприємництва область знаходиться на 3 місці в Україні:

- а) за кількістю суб'єктів у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення:
середнього підприємництва (3,6 одиниць) – 7 місце в Україні;
малого підприємництва (із урахуванням мікропідприємництва) (397,1 одиниць) – 18 місце в Україні;
- б) за обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) в області:
суб'єктами середнього підприємництва (49,2%) – 4 місце в Україні;
малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва та ФОПів) (45,7 %) – 4 місце в Україні.

На зменшення кількості зареєстрованих суб'єктів малого і середнього підприємництва з 40,4 тис. до 36,4 тис. вплинуло декілька факторів, в основному:

скасування державної реєстрації фізичних осіб-підприємців, які фактично не здійснювали діяльність, у зв'язку із запровадженням обов'язкової сплати єдиного соціального внеску незалежно від здійснення господарської діяльності з урахуванням внесених змін до Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування";

зменшення в області населення працездатного віку майже на 37 тис. осіб порівняно із станом на початок 2014 року.

Інфраструктура підтримки підприємництва в області представлена:

3 об'єктами інфраструктури, які створені за участі органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади: регіональний фонд підтримки підприємництва в області, регіональний фонд підтримки підприємництва в Олександрійському районі, Олександрійський міський фонд підтримки підприємництва,

установою "Агенція регіонального розвитку у Кіровоградській області", співзасновниками якої є обласна державна адміністрація, обласна рада;

центром Інформаційної підтримки бізнесу, який працює на базі Кіровоградської регіональної торгово-промислової палати за підтримки Європейського Союзу та ЄБРР в Україні у рамках Грантової ініціативи EU4Business;

проектним офісом, який діє на базі Кіровоградської регіональної торгово-промислової палати;

національним контактним пунктом рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій "Горизонт 2020" за напрямком "Малі та середні підприємства", який працює на базі Центральноукраїнського національного технічного університету працює;

громадськими об'єднаннями суб'єктів підприємництва, серед яких обласна рада підприємців, інформаційно – консультаційними установами тощо.

Реалізуються заходи програми підтримки підприємництва, затвердженої рішенням обласної ради.

Потенціал МСП Кіровоградщини порівняно із іншими регіонами характеризується такими відмінностями:

незначною часткою великих підприємств: всього 3 великі підприємства, найменшою кількістю зайнятих у них працівників (лише 3% від загальної кількості зайнятих працівників), в Україні – 19,2%, зокрема у сусідніх регіонах: у Дніпропетровській (29%), Вінницькій (8%), Миколаївській (14,2 %), Черкаській (8,1%), Полтавській (17,5%), Одеській (6,1%);

незначним потенціалом фізичних осіб-підприємців, які займають в середньому 80% у загальній кількості суб'єктів підприємництва в області та 33% у загальній кількості зайнятих працівників, при цьому ними забезпечується менше 11 % від загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг).

Проміжні висновки:

Потенціал підприємництва Кіровоградської області створює умови для регіонального розвитку, зокрема у сферах виробництва і реалізації продукції (товарів, послуг), наповненні місцевих бюджетів, зайнятості населення, у сфері соціального партнерства тощо.

Поряд із цим, потенціал підприємництва в області використовується не повною мірою через обмеженість об'єктів інфраструктури та фінансової підтримки підприємництва у містах і районах області, відсутність ефективної взаємодії влади і бізнесу в містах і районах щодо розв'язання поточних

проблем малого і середнього підприємництва, суб'єктами малого підприємництва, у тому числі мікропідприємництва, використовуються тіньові відносини в оплаті праці та використання найманої праці (особливо у торгівлі, побутовому обслуговуванні населення, у сфері пасажирських перевезень тощо), що створює перешкоди для регіонального розвитку.

9.7. Трудові ресурси та зайнятість населення

Чисельність економічно активного населення у віці 15-70 років в області складає 430,4 тис. осіб, з них 380,5 тис. осіб, або 88,4% – зайняті економічною діяльністю.

Найбільшою є чисельність працюючих у галузях: сільське, лісове та рибне господарства, торгівля, промисловість, транспорт та галузі бюджетної сфери: освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги.

Таблиця 26

Економічна активність населення та чисельність працюючих в області

Показник	Роки:						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Економічно активне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	473,7	471	440,3	436,6	428,8	429,4	430,4
Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. осіб	433,7	434	391,1	386,8	375,7	376,8	380,5

Протягом 2012-2018 років чисельність зайнятого населення зменшилась на 12,3%, або на 53,2 тис. осіб (2012 рік – 433,7 тис. осіб, 2018 рік – 380,5 тис. осіб). Рівень зайнятості знизився на 4,1 в.п.: з 58,6 % у 2012 році – до 54,5% у 2018 році.

За 2014-2017 роки кількість зайнятого населення зменшилась на 14,3 тис.осіб, або на 3,7 %, найбільше:

в оптовій та роздрібній торгівлі – на 6,6 тис.осіб, або на 9,8%;

у промисловості – на 3,4 тис.осіб, або на 6,5%;

у транспорті – на 1,7 тис.осіб, або на 6,5%;

в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги – на 1,8 тис.осіб, або на 6,4%;

у мистецтві, спорті, розвагах та відпочинку – на 0,3 тис.осіб, або на 5,1%.

Рівень зайнятості населення за методологією МОП починаючи із 2016 року має тенденцію до зростання.

Таблиця 27

Рівень зайнятості населення області

Назва показника	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Чисельність зайнятого населення в області у віці 15-70 років, тис.осіб	391,1	386,8	375,7	376,8	380,5
Рівень зайнятості населення в області у віці 15-70 років (за методологією МОП), %	54,2	54,0	52,9	53,3	54,5

Назва показника	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
Україна, %	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1
Місце області	22	21	22	22	22

Певний вплив на рівень зайнятості населення має зменшення чисельності економічно активного населення у віці 15-70 років в області на 9,9 тис.осіб (із 440,3 тис.осіб у 2014 році до 430,4 тис.осіб у 2018 році), або на 2,2% (в Україні – на 9,9%).

При цьому, в області є значна чисельність безробітних громадян та високий рівень безробіття.

Таблиця 28

Чисельність безробітних громадян та рівень безробіття населення

Назва показника	Роки:				
	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
Чисельність безробітного населення в області у віці 15-70 років, тис.осіб:	49,2	49,8	53,1	52,6	49,9
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією МОП):					
Область, %	11,2	11,4	12,4	12,2	11,6
Україна, %	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8
Місце області	20	21	22	22	23

Структура зареєстрованого безробітного населення в області станом на 01 січня 2019 року:

за типом місцевості: сільських мешканців – 50,2% (22,1 тис.осіб), мешканців міських поселень – 49,8% (21,9 тис.осіб);

за статтю: чоловіки – 50,3%, жінки – 49,7%;

за віковими групами: у віці до 35 років – 31,1%; у віці 35-44 років – 28,5%; у віці понад 45 років – 40,4%;

за видами економічної діяльності – у сільському, лісовому та рибному господарстві – 47%; у торгівлі та ремонті транспортних засобів – 11,6%; у державному управлінні, обороні – 10,3%; у переробній промисловості – 8,1% та в інших видах діяльності – 23%.

Роботодавцями до служби зайнятості області у 2018 році заявлено 1,8 тис.одиниць вакансій (у 2017 році – 2 тис.вакансій).

Станом на 01 січня 2019 року навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) становило 9 осіб (станом на 01 січня 2015 року – 36 осіб).

На досить високий рівень безробіття населення в області негативно впливають:

1) незначний рівень оплати праці найманих працівників, що спричиняє відмови громадян від пропозиції у працевлаштуванні. Так, у 2018 році безробітним особам для працевлаштування на вільні робочі місця та вакантні посади пропонували:

мінімальну заробітну плату – 10,7 % роботодавців області;

заробітну плату в розмірі від мінімального до середнього розміру – 72,4% роботодавців;

вищу від середньої заробітної плати в області – 16,9% роботодавців.

2) зменшення кількості створення нових робочих місць (у 2015 році – 10 тис. од., у 2016 році – 9,4 тис. од., у 2017 році – 7,7 тис. од., у 2018 році – 9,5 тис. од.);

3) вивільнення працівників з економічних причин;

4) тимчасовий або сезонний характер роботи, зокрема в сільській місцевості;

5) професійно-кваліфікаційний дисбаланс безробітного населення, (неможливість знайти роботу за фахом через невідповідність освітніх послуг потребам роботодавців).

Проміжні висновки:

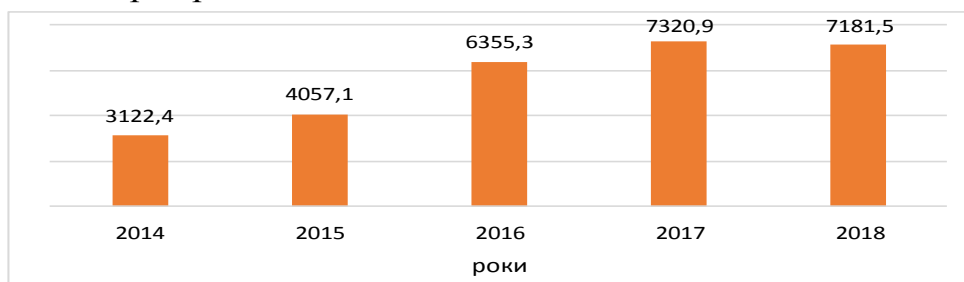
Кіровоградська область має значний потенціал трудових ресурсів для забезпечення розвитку економіки регіону. Позитивними тенденціями є, по-перше, зменшення кількості та питомої ваги безробітних в складі економічно активного населення; по-друге, зростання зайнятого та економічно активного населення віком 15-70 років в 2018 році порівняно з 2017 роком та зростання їх питомої ваги в складі населення відповідного віку порівняно з 2000 роком; по-третє, несуттєві зміни питомої ваги зайнятого та економічно активного населення працездатного віку у складі населення відповідного віку; по-четверте, те, що зростання зайнятого населення в області у 2018 році відбулося за рахунок зростання зайнятих у формальному секторі, адже зменшилася як кількість неформально зайнятих на підприємствах формального сектору, так і кількість зайнятих у суто неформальному секторі.

Проте, трудовий потенціал області (чисельність економічно активного та зайнятого населення) за період 2000-2018 рр. суттєво зменшився, а по всім показникам (рівень економічної активності, рівень зайнятості) Кіровоградська область знаходиться нижче за середній рівень по Україні, а рівень безробіття, навпаки, перевищує середній по Україні. У складі всього населення області 73% становить населення у віці 15-70 років, 45% – економічно активне населення у віці 15-70 років, 39-40% – зайняте населення, 32-34% – формально зайняте.

9.8. Інвестиційна діяльність

Капітальні інвестиції

В економіку та соціальну інфраструктуру області за 2014-2018 роки внесено понад 28 млрд.грн. капітальних інвестицій.

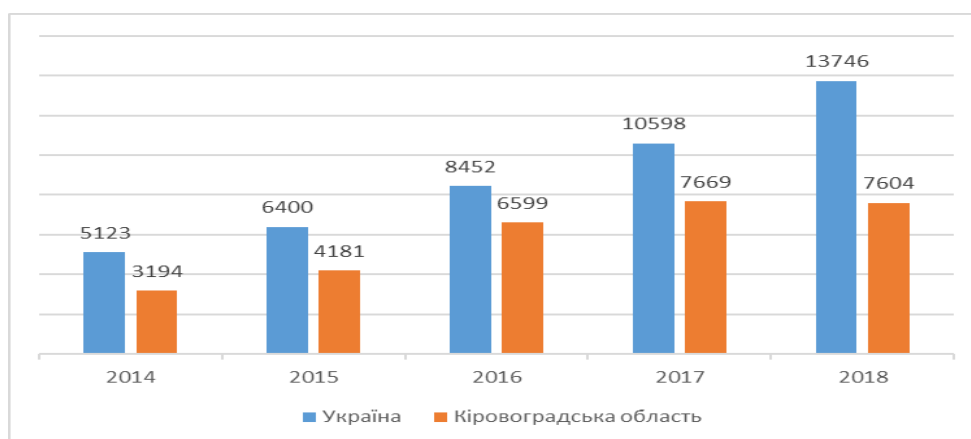
Діаграма 9 Динаміка обсягу капітальних інвестицій в області, млн.грн.

Основним джерелом капітальних інвестицій – традиційно є власні кошти підприємств (до 80% від загального обсягу освоєних капітальних інвестицій в області). Поряд із цим, в останні роки в області має місце тенденція до збільшення обсягів капітальних інвестицій за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів (з 4,8% – у 2014 році до 17,4% – у 2018 році), з одночасним зменшенням обсягу кредитних ресурсів.

Обсяг капітальних інвестицій за 2014-2018 роки, освоєних у промисловості області, склав майже 6 млрд.грн., у сільському господарстві – 13,5 млрд.грн., що створює передумови для підвищення конкурентоспроможності галузей.

В основному капітальні інвестиції вкладалися в машини, обладнання, інвентар – 46,1% (2014 рік – 50,1%), нежитлові будівлі – 17,8% (2014 рік – 24,8%), транспортні засоби – 17,2% (2014 рік – 8,6%), інженерні споруди – 11,6% (2014 рік – 5,7%).

На формування показника обсягу капітальних інвестицій певний вплив має те, що їх облік здійснюється за місцем державної реєстрації суб'єкта, який їх інвестує.

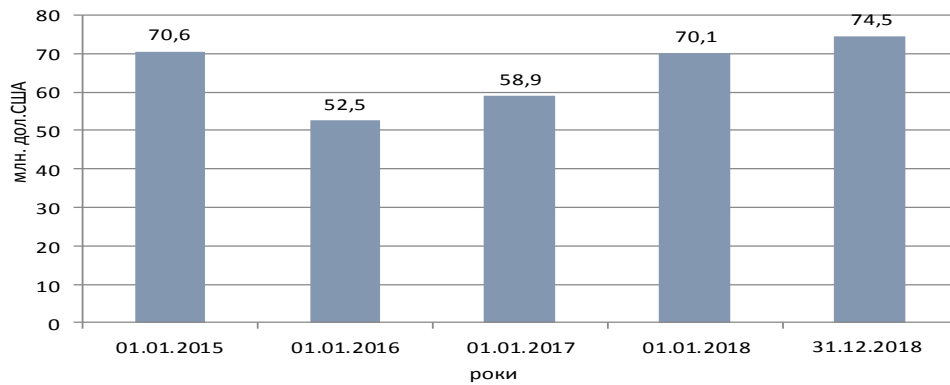

Діаграма 10. Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в Кіровоградській області та Україні у 2014-2018 роках, грн.

У розрахунку на одну особу населення обсяг капітальних інвестицій є значно менше, ніж в середньому в Україні (17 місце).

Прямі іноземні інвестиції

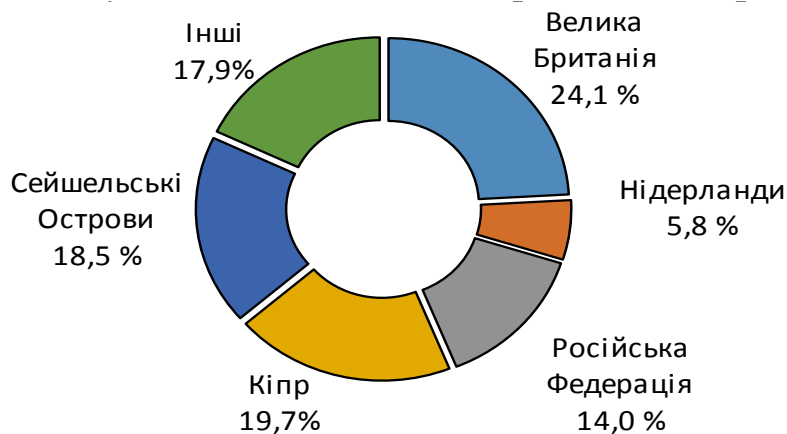
Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), унесених в економіку області з початку інвестування, на 31 грудня 2018 року склав 74,5 млн. дол. США, у розрахунку на одну особу населення – 78,9 дол. США.

Діаграма 11. Динаміка іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), унесених з початку інвестування в економіку області (на початок року)

Найбільші обсяги прямих інвестицій зосереджені у підприємствах будівництва – 24,5 млн.дол.США (32,9% загального обсягу) та промисловості – 22,7 млн.дол.США (30,4%).

Основними країнами-інвесторами є: у будівництві – Сейшельські Острови; у промисловості – Велика Британія.

Діаграма 12. Структура прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку області за основними країнами-інвесторами на 31 грудня 2018 року

Станом на 31 грудня 2018 року на території області здійснювали виробничу діяльність 139 підприємств із іноземними інвестиціями, що входять до кола статистичного спостереження.

Серед факторів, які мають негативний вплив на інвестиційну привабливість регіону мають такі фактори, як відсутність авіаційного сполучення, прямого виходу до морських портів, віддаленість регіону до кордону із країнами ЄС, незадовільний стан значної частини автомобільних доріг національного та міжнародного значення із Миколаївської, Черкаської, Дніпропетровської областей у напрямку до Кіровоградської області, аграрний тип економіки (сільгоспугіддями зайнято понад 82 % земельного фонду області. Окрім того, на зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій має вплив вилучення акціонерного капіталу нерезидентів та курсової різниці. Так, зменшення капіталу за період з 2014 по 2018 роки становить

102,5 млн. дол. США, у тому числі за рахунок вилучення капіталу – 52,4 млн. дол. США, курсової різниці – 50,1 млн. дол. США.

Проміжні висновки:

Кіровоградська область має значний потенціал для активізації інвестиційної діяльності із урахуванням розвинутого агропромислового комплексу і промисловості, наявності значних обсягів корисних копалин, сприятливих погодно-кліматичних умов, наявної соціально-дорожньої інфраструктури, що створює умови для регіонального розвитку, підвищення інвестиційної привабливості і поліпшення умов життєдіяльності населення тощо.

Разом із тим, недостатній рівень інвестиційної активності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, обмеженість інфраструктури і фахівців із розробки інвестиційних проектів та інвестиційних пропозицій та їх презентацій в Україні і за її межами, обмеженість вільних земельних ділянок промислового призначення великих розмірів із відповідною інфраструктурою, які можуть бути надані в довгострокову оренду, обмеженість фінансової спроможності місцевих бюджетів створюють перешкоди для регіонального розвитку.

9.9. Зовнішньоекономічна діяльність

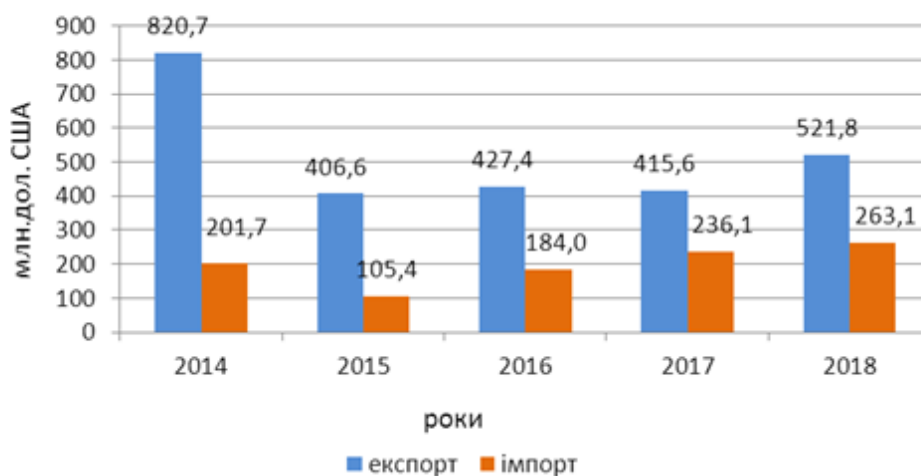
Зовнішньоекономічна діяльність в області у 2015-2018 роках характеризується:

поступовим зростанням обсягів зовнішньоторговельного обороту – із 512 млн.дол.США у 2015 році до 784,9 млн.дол.США у 2018 році;

перевищенням (майже у 2 рази) обсягів експорту товарів над обсягом їх імпорту;

зміною географічної структури експорту.

Так, обсяги експорту товарів у 2018 році здійснювались до 119 країн світу і збільшились до 521,8 млн.дол.США (у 2015 році – 406,6 млн.дол.США).

Діаграма 13 Динаміка експорту/імпорту товарів підприємств області

Починаючи із 2014 року в області має місце переорієнтація експорту товарів на ринки країн Азії, Африки і США.

Таблиця 29

Географічна структура експорту товарів Кіровоградської області

Група країн	Роки	Обсяг експорту до країн групи всього, млн. дол. США	Питома вага в загальних обсягах експорту області, %	Темпи росту, %
1	2	3	4	5
ЕС	2014	168,9	20,6	87,7
	2018	116,1	22,2	121,7
Азія	2014	361	44,0	
	2018	238,6	45,7	134,1
СНД	2014	185,1	22,6	
	2018	99,6	19,1	123,9
Америка	2014	-	-	-
	2018	18,5	3,5	96,4
Африка	2014	-	-	-
	2018	48,2	9,2	112,2

Основними товарними групами експорту області є:

жири та олії рослинного або тваринного походження – 162,6 млн.дол.США, або 31,2% загального обсягу експорту (у 2014 році – 55%);

продукти рослинного походження – 139,4 млн. дол. США, або 26,7% (у 2014 році – 10%);

машини, обладнання та механізми – 71,1 млн. дол. США, або 13,6% (у 2014 році – 10,7 %);

готові харчові продукти – 76,7 млн. дол. США, або 14,7% (у 2014 році – 15,5%);

мінеральні продукти – 29,1млн. дол. США, або 5,6% (у 2014 році – 3,7%).

Обсяги імпорту товарів в область є незначними і меншими від сусідніх регіонів.

В область імпортуються переважно:

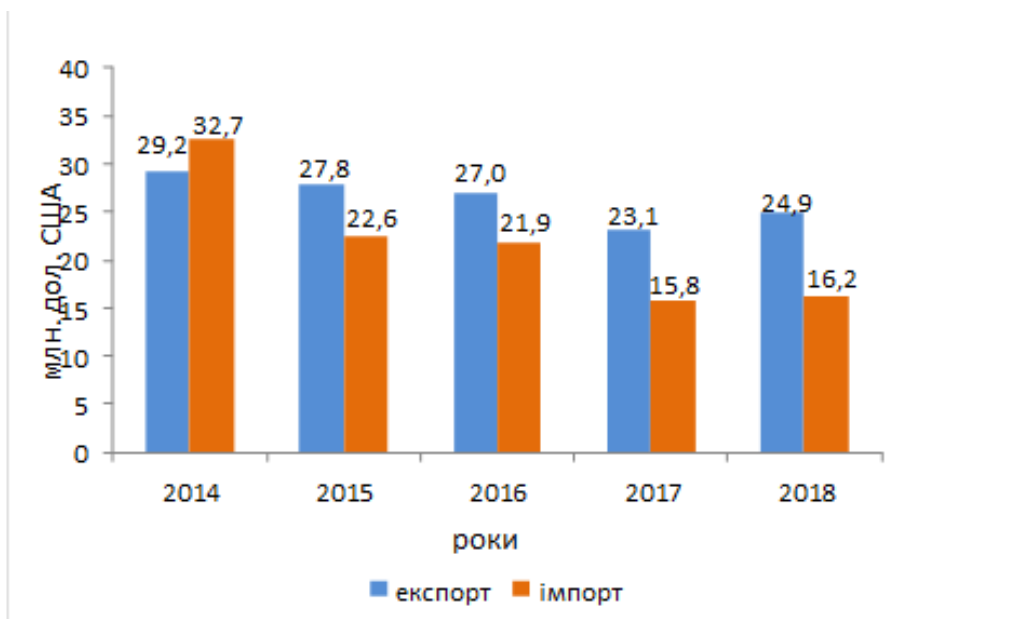
машини та обладнання – 87,2 млн. дол. США, або 33,2% загального обсягу імпорту;

засоби наземного транспорту – 52,8 млн. дол. США, або 20,1%;

продукція хімічної промисловості – 32,3 млн. дол. США, або 12,3%;

недорогоцінні метали та вироби з них – 16,7 млн. дол. США, або 6,4%;

полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 10,1 млн. дол. США, або 3,8%.

Діаграма 14. Динаміка експорту/імпорту послуг

Зовнішньоторговельний оборот послугами має тенденцію до зменшення (із 62 млн.дол.США у 2014 році до 41,1 млн.дол.США у 2018 році).

Проміжні висновки:

Продукція провідних товаровиробників області користується попитом на зовнішніх ринках. За темпами зростання обсягу експорту товарів область серед регіонів України з 15 місця у 2014 році вийшла на 5 місце у 2018 році. У зовнішньоекономічній діяльності області забезпечено позитивне сальдо зовнішньої торгівлі за рахунок перевищення експорту над імпортом. В останні роки відбуваються зміни у географічній структурі експорту, із переорієнтацією на країни Азії, Африки і США.

Проте, обмеженість інноваційної діяльності і інноваційної продукції, підприємств із глибокої переробки сільськогосподарської продукції і продукції добувної галузі, переважання сировинної структури експорту створюють обмеження для регіонального розвитку.

9.10.Науково-технічні дослідження та інновації

Впровадження науково-технічних досліджень та інновацій у різних галузях і сферах діяльності є важливим фактором підвищення їх конкурентоспроможності та запорукою динамічного розвитку регіону.

У 2017 році наукові дослідження і розробки в області здійснювали 15 організацій, 60% з яких відносяться до державного сектору діяльності, 26,7% – до підприємницького сектору діяльності, 6,7% – до вищої освіти.

Найбільше організацій спеціалізуються в галузі технічних наук (53,3% від загальної кількості підприємств) та природних наук (40%), решта організацій працюють в галузі суспільних наук.

Основу наукової сфери області складають 8 підприємств галузевого профілю, 4 заводського сектору та 2 сектору освіти, решта – наукові установи академічного профілю.

До виконання наукових досліджень і розробок задіяно 503 особи і їх кількість зросла на 10,5% порівняно з 2013 роком за рахунок збільшення кількості дослідників (в 1,3 раза), докторів та кандидатів наук (у 3 рази) на фоні збільшення обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок.

У 2017 році загальний обсяг фінансування на виконання наукових досліджень і розробок склав 75,6 млн.грн., що у 2,5 раза більше ніж у 2013 році. В основному це власні кошти підприємств, обсяг яких у 2017 році становив 66,3 млн.грн. (у 2013 році – 25,3 млн.грн.).

Вагомий внесок у даному напрямку здійснюють вищі навчальні заклади області, зокрема: Центрально-український національний технічний університет та Інститут сільського господарства Степу НААН.

Порівняно з 2013 роком у 2017 році відбулося зростання рівня інноваційної активності підприємств промисловості. Так, зокрема, частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств області збільшилась на 1,1 в.п. (в Україні – на 0,7 в.п.).

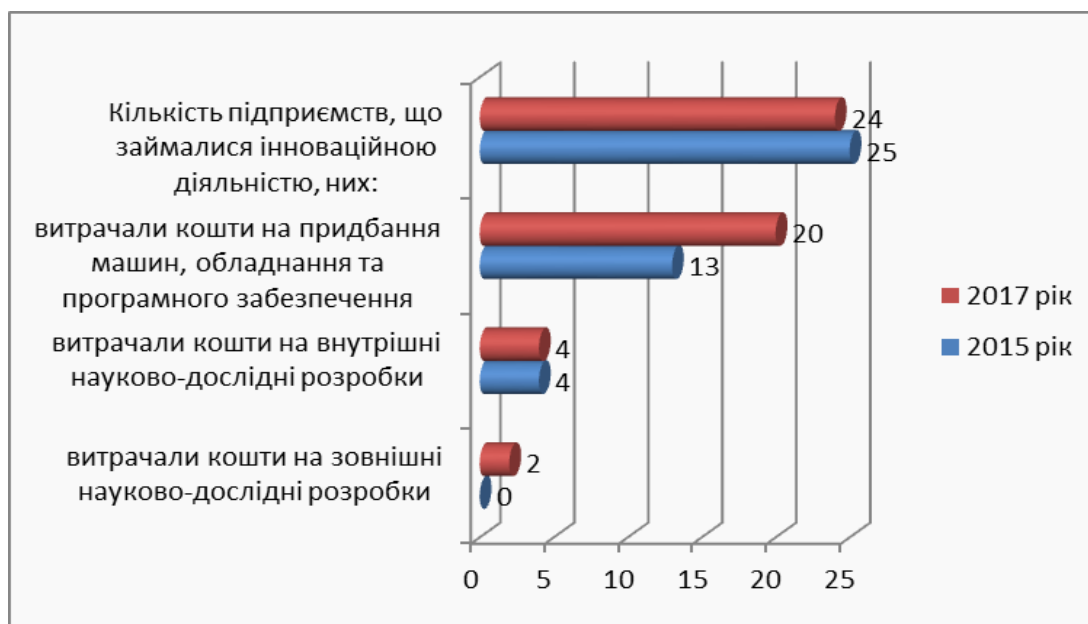
Таблиця 30

Показники інноваційної активності промисловості в окремих регіонах, %

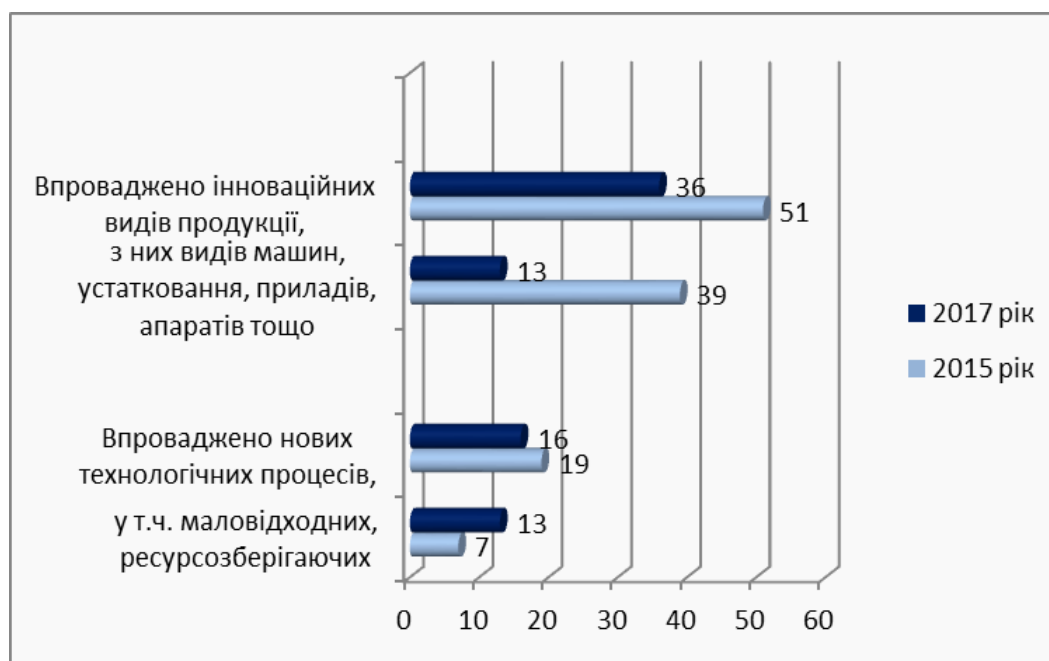
Показник	Роки	Україна	Вінницька	Дніпропетровська	Кіровоградська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Черкаська
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, %	2013	13,6	15,2	7,8	13,1	11,7	11,3	6,9	14,6
	2014	12,1	11,8	8	11,7	10,1	9,8	6,8	10,1
	2015	15,2	12,9	8,9	21,8	23,7	17,2	14,6	17,2
	2016	16,6	14,1	13,8	14,7	19,8	18,8	12,8	15,4
	2017	14,3	9,6	9,9	14,2	17,2	15,3	8,9	23,7
Частка витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій, %	2013	9,8	26,2	9,0	12,0	28,8	2,1	4,0	2,5
	2014	8,9	34,2	6,5	12,0	50	19,5	7,2	4,3
	2015	15,8	24,7	50,3	17,0	32,5	2,8	3,6	5,7
	2016	19,7	38,6	85	20,5	22,5	9,7	6,0	3,1
	2017	6,4	4,0	4,6	31,1	13,7	5,0	1,2	8,6
Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	2013	3,3	2,3	1,9	6,4	3,0	3,6	6,5	2,0
	2014	2,5	2,3	0,7	2,9	1,5	2,4	8,9	1,6
	2015	1,4	0,6	0,4	2,1	0,3	2,1	1,9	0,7
	2017	0,7	0,9	0,1	1,8	1,0	0,3	0,2	1,1

Найвищий рівень інноваційної активності промисловості у 2017 році був у Кіровоградській (4-5 місце в Україні) та сусідній Черкаській області.

За 2017 рік показники інноваційної активності промисловості у Кіровоградській області вище, ніж в Україні.

Діаграма 15. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2015 та 2017 роках

Діаграма 16. Впровадження нових технологічних процесів та нових видів продукції у 2015 та 2017 роках

Найбільшою інноваційною активністю в області відзначаються підприємства металургії, машинобудування, харчової та добувної промисловості.

У 2017 році питома вага інноваційно-активних підприємств цих галузей склала відповідно 57,1%, 30%, 24% та 33,3% в загальній кількості промислових підприємств (у 2015 році – 14,3%, 55,6%, 26,9% та 22,2% відповідно).

Високою інноваційною активністю традиційно є ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат", ПрАТ "Металит", ПАТ "НВП "Радій", АТ "Ельворті", ПАТ "Гідросила", ТДВ "Дозавтомати", ТДВ "М'ясокомбінат "Ятрань", ПП "Віктор і К", ПОГ "Фірма Ласка", ТОВ ВКФ "Велта" тощо.

Значну роль у промисловості відіграє і сфера інновацій та ІТ – технологій.

Водночас, в області чисельність працівників у галузі інформатизації та телекомунікацій – вкрай обмежена (1452 особи, або 0,8% від середньооблікової кількості штатних працівників в області), рівень оплати праці найманих працівників (6089 грн. в середньому за місяць) є значно меншим від середнього в Україні (14276 грн.).

Проміжні висновки:

Стан розвитку в області науки та інновацій створює певні передумови для регіонального розвитку.

Проте, недостатній рівень використання сучасних інформаційних технологій і систем, обмеженість фінансового забезпечення на проведення науково-технічних досліджень і впровадження сучасних розробок, недосконалість зв'язків між наукою та виробництвом створює значні перешкоди для розвитку регіону.

9.11. Види економічної діяльності із інноваційним потенціалом (за методологією JRC)

Головним розробником проведено аналіз соціально-економічного розвитку регіону, у тому числі із використанням методології, розробленої групою експертів Joint Research Centre (JRC) Європейської комісії у рамках дослідження "Smart specialisation in E&IA countries".

Методикою передбачені статичний (за питомою вагою) та динамічний (за темпами зростання чи падіння) аналіз галузей регіональної економіки з точки зору кількості зайнятих та рівня заробітної плати, обсягу реалізованої продукції, товарів, послуг. Інноваційний потенціал галузей оцінювався за динамікою впровадження підприємствами регіону інноваційної продукції, процесних, організаційних та маркетингових інновацій.

Результати аналізу за методологією JRC виявили для Кіровоградської області **11 видів економічної діяльності, які можуть бути визнані такими, що володіють інноваційним потенціалом.** До них, на думку експертів JRC, слід віднести:

10.0. Виробництво харчових продуктів, у т.ч.

10.4. Виробництво олії та тваринних жирів;

10.6. Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів;

14.1. Виробництво одягу. крім хутряного;

18.1. Поліграфічна діяльність і надання пов'язаних із нею послуг;

23.7. Різання, оброблення та оздоблення декоративного та будівельного каменю;

- 27.0. Виробництво електричного устаткування;
- 28.0. Виробництво машин і устаткування, у т.ч.:
  - 28.1. Виробництво машин і устаткування загального призначення;
  - 28.3. Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства;
- 29.0. Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів;
- 31.0. Виробництво меблів;
- 36.0. Забір, очищення та постачання води.

Загальні результати **аналізу економічного та інноваційного потенціалу** галузей визначено **6 галузей промисловості** області, які показують як економічний, так і інноваційний потенціал, і у яких залучено 13,3% загальної зайнятості в регіоні:

- Виробництво олії та тваринних жирів (КВЕД 10.4);
- Виробництво електричного устаткування (КВЕД 27);
- Виробництво машин і устаткування загального призначення (КВЕД 28.1);
- Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства (КВЕД 28.3);
- Виробництво меблів (КВЕД 31);
- Забір, очищення та постачання води (КВЕД 36).

Базуючись на результатах дослідження JRC та враховуючи розвиненість необхідної інфраструктури, потенціал суміжних галузей, інвестиційну привабливість тощо, визначено види діяльності, які можуть сформуваати основу для **смарт-спеціалізації** Кіровоградської області. Такими видами економічної діяльності у перспективі можуть стати:

виробництво олії та тваринних жирів (КВЕД 10.4) – визначена на основі поточної сильної спеціалізації (коефіцієнт – 8,091, найвищий серед відібраних галузей), високої частки зайнятих у галузі (3,3% загальної зайнятості в регіоні); позитивної динаміки щодо виробництва продукції (зростання на 38% – у 2016 році, на 15,4% – у 2017 році). Олієжирова галузь становить в середньому майже 60% від загального обсягу реалізації продукції харчової промисловості в області та займає четверту частину валової доданої вартості у промисловості (24,5%). Інноваційний потенціал галузі, в основному, обумовлений високою часткою підприємств, які впровадили інноваційні процеси та маркетингові інновації (частка підприємств, які впровадили інновації за типом інновацій за період 2014-2016 років: інноваційні види продукції – 8%, інноваційні технологічні процеси – 15%, маркетингові інновації – 15% до загальної кількості опитаних підприємств відповідного виду економічної діяльності в регіоні);

виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства (КВЕД 28.3) – це галузь, яка була визначена на основі поточної сильної спеціалізації (коефіцієнт – 5,359), за рахунок відносно високої частки зайнятих у галузі (1,7% загальної зайнятості в регіоні); потенціалу економічного зростання щодо виробництва продукції (на 14,5% – у 2013 році, на 31,8% – у 2015 році, на 6,7% – у 2016 році, на 10,1% – у 2017 році). Частка

реалізованої продукції цієї галузі в загальному обсязі реалізованої промислової продукції машинобудування в області зросла з 19,8% у 2012 році до 39,4% у 2017 році. Галузь займає 2,3% валової доданої вартості у промисловості. Більше третини підприємств галузі впроваджують інновації, зокрема інноваційні види продукції (28,6%), процеси вдосконалення методів її обробки або виробництва (28,6%), організаційні інновації (14,3%), маркетингові інновації (28,6%).

Інші види економічної діяльності, які характеризуються високим рівнем інноваційної діяльності або високими темпами економічного зростання, на даний час не володіють достатньою економічною потужністю, щоб стати точками економічного зростання для окремих сфер діяльності чи територій.

10. Розвиток міст і сільських територій

1. Адміністративно-територіальний устрій

Відповідно до Генеральної схеми планування території України, затвердженої 7 лютого 2002 року Законом України "Про Генеральну схему планування території України" (із змінами) здійснене функціональне зонування території на основі комплексної оцінки території по сукупності природних і антропогенних факторів з урахуванням видів господарської діяльності по переважному виду діяльності та встановлено режим, що рекомендується для перспективного використання кожної із зон. У межах Кіровоградської області передбачається виділення наступних зон.

1) Зона урбанізації займає майже 35% загальної площі області і найбільш розповсюджена у її східній частині.

У межах зони урбанізації виділено дві підзони:

1.1. З високим рівнем виробничо-містобудівного освоєння, середньою щільністю населення, що у 1,5-2 рази перевищує середньоукраїнські показники, з суттєвими порушеннями екологічної ситуації.

Підзона займає приблизно 10% території області і представлена м.Кропивницький та прилеглими до нього територіями.

1.2. Із сформованим середнім рівнем виробничо-містобудівного освоєння, із щільністю населення, що знаходиться в цілому на рівні середньоукраїнських показників, з порушенням природної рівноваги на окремих ділянках. Підзона займає майже 25% території області і охоплює території Знам'янського, Олександрійського, Долинського, Світловодського, Онуфріївського, Петрівського районів, формуючись навколо розвинутих промислових центрів.

2) Зона переважно сільського господарства, що займає майже 50% території області, яка включає великі масиви земель переважно в західній та центральній частинах області.

3) Зона природних ландшафтів державного та регіонального значення, що охороняються.

Основна частина цієї зони входить, як складова, майже до всіх попередніх зон. В її склад входять елементи екологічної мережі України, еколого-планувального каркасу, а також території існуючих та потенціальних природно-рекреаційних районів міжнародного та державного значення.

Загальна територія цієї зони (враховуючи елементи державної, регіональної та місцевої екомережі) складає майже 15% території області.

Головними промисловими центрами області є м.Кропивницький, м.Олександрія та м.Світловодськ, в яких зосереджено 67,5% чисельності промислового персоналу регіону.

За структурою економіки виділяється дві групи районів:

промислові райони – 5 районів: Гайворонський, Голованівський, Кропивницький, Маловисківський і Новомиргородський, в яких забезпечуються вагомими обсягами реалізованої продукції промисловості, частка зайнятих осіб у промисловості є значно вищою ніж у сільському господарстві, та в яких щільність населення є більшою від інших районів області;

сільські райони – 16 районів: Благовіщенський, Бобринецький, Вільшанський, Добровеличківський, Долинський, Знамянський, Компаніївський, Новгородківський, Новоархангельський, Новоукраїнський, Олександрівський, Олександрійський, Онуфріївський, Петрівський, Світловодський і Устинівський райони.

Всього в області налічується 1030 населених пунктів, з них – 12 міст, 27 селищ міського типу та 991 сільський населений пункт.

2. Демографічна ситуація

Чисельність наявного населення області, за оцінкою, на 01 січня 2019 року становила 945,5 тис.осіб, з них міське – 63,2% (597,9 тис. осіб), сільське – 36,8% (347,6 тис. осіб).

Найбільша чисельність міського наявного населення (за оцінкою) на 01 січня 2019 року – у містах обласного значення м.Кропивницький (235,9 тис.осіб), м.Олександрія (86,7 тис.осіб), м.Світловодськ (52,4 тис.осіб), м.Знам'янка (27,5 тис.осіб).

Серед районів найбільша чисельність наявного населення (за оцінкою) була у Маловисківському (41,8 тис.осіб), Новоукраїнському (40,6 тис.осіб) та Гайворонському (36,8 тис.осіб) районах, найменша – у Світловодському (11,8 тис.осіб), Вільшанському (12,2 тис.осіб), Устинівському (12,6 тис.осіб).

Рівень урбанізації районів області є нерівномірним.

У Знамянському, Кропивницькому, Світловодському районах частка сільського населення становила 100%, у Гайворонському районі – 43,5%, Долинському – 39,6%.

Чисельність населення області за останні 5 років зменшилася внаслідок природного та міграційного рухів населення. Зменшення чисельності населення пояснюється в першу чергу перевищенням кількості смертей над кількістю народжень.

Рівень природного скорочення населення у сільській місцевості (10‰) перевищує рівень природного скорочення населення у міських поселеннях (7,1‰).

Найменший рівень природного скорочення зафіксовано на території міськради міста Кропивницького (4,9‰), найбільший – у Світловодському районі (14,2‰).

У міських поселеннях рівень народжуваності зменшився з 10,3‰ у 2013 році до 8,1‰ у 2017 році, сільській місцевості – з 11,3‰ до 8,3‰.

У 7 районах та на території 3 міськрад рівень смертності був нижчим за середній (16,3 осіб на 1000 жителів). Найнижчий показник смертності зафіксовано на території міської ради м.Кропивницького (14,1 особи на 1000 жителів).

Міграційні процеси впливають на формування чисельності населення

Чисельність наявного сільського населення на кінець 2018 року склала 347,6 тис.осіб. Кількість вибулих із сільської місцевості області у 2018 році склала 7,2 тис. осіб. Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення, у розрахунку на 10 тис. осіб наявного сільського населення склав 205,6 ‰.

3. Інфраструктура

Транспорт та зв'язок

Регулярним автобусним сполученням охоплено 90% населених пунктів, менший рівень охоплення є в Маловисківському, Новомиргородському, Петрівському і Устинівському (75%) районах.

На відстані понад 3 км від дороги з твердим покриттям проживає 11% сільського населення області складає (в Україні – 10,7%).

Мережею Інтернет у міській місцевості охоплено 71,4% домогосподарств (10 місце) (у 2015 році – 45,7 %, 24 місце) і є вищим від середнього в Україні. Проте, рівень охоплення домогосподарств у сільській місцевості мережею Інтернет є вкрай низьким (22,4%).

Житлово-комунальне господарство

Централізованим водопостачанням в області забезпечені споживачі 12 міст (100%), 22 із 27 селищ міського типу (81,4%), 183 із 991 сільського населеного пункту (21,8%, в Україні – 24,2%).

Відсутнє централізоване водопостачання у селищах міського типу Єлисаветградка Олександрівського району, Знам'янка Друга м.Знам'янка, Капітанівка Новомиргородського району, Павлиш Онуфріївського району та Салькове Гайворонського району.

Жителі 10 сіл Долинського району та частково м.Долинська, 11 сіл Устинівського району та частково самого смт Устинівка і частина жителів м.Новоукраїнки (орієнтовно 5,3 тис.осіб) користуються привізною водою.

Міське населення Кіровоградської області забезпечено централізованими системами водовідведення на 74,3% (в Україні – 73%), сільське населення – 0,8% (в Україні – 4,1%).

Централізованим водовідведенням в області забезпечені споживачі:

11 із 12 міст (91,7%), крім м.Благовіщенське (6,035 тис.осіб);

18 селищ міського типу (крім смт Вільшанка, Салькове, Знам'янка Друга, Капітанівка, Єлисаветградка, Нова Прага, Приютівка, Павлиш, Устинівка), або

66,7% від їх загальної кількості;

6 сільських населених пунктів, або 0,6%.

13 із 21 адміністративного району Кіровоградщини для питного водопостачання використовують підземні води, 8 районів користуються змішаним водопостачанням. Населення 6 міст забезпечується водою виключно із підземних джерел, 3 міста використовують поверхневі води, змішане водопостачання застосовується в трьох містах області.

Порівняно з 2014 роком загальна площа **житлового фонду** області збільшилась на 2,4% і станом на 01 січня 2019 року становить 25,3 тис.кв.м, у тому числі: у міських поселеннях – 15 тис.кв.м (на 4,1%), сільських поселеннях – 10,3 тис.кв.м (майже на рівні).

Порівняно з 2014 роком рівень забезпеченості:

водопроводом – у міських поселеннях та сільській місцевості поступово збільшується: у міських поселеннях – на 1,9%, у сільській місцевості – на 2,3%;

водовідведенням – у міських поселеннях та сільській місцевості також поступово зростає: у міських поселеннях – на 2%, у сільській місцевості – на 2,6%;

газом – у міських поселеннях та сільській місцевості поступово зростає: у міських поселеннях – на 0,5% (в Україні – на 6,4%). У Кіровоградській області газифіковано природним газом 7 міст, 19 селищ міського типу, 220 сіл із 889 (25%).

Соціальна інфраструктура

Доступ населення до медицини в області є дещо кращим порівняно із середнім в Україні:

частка населених пунктів, де немає лікувальних закладів і пересувного обслуговування, складає 25% від загальної кількості населених пунктів регіону і є меншою, ніж в Україні (27%);

частка сільських населених пунктів, де немає лікувальних закладів, за їх відстанню до найближчих населених пунктів до 3 км, де такі заклади є, складає 6,3% від загальної кількості сільських населених пунктів області і також є меншою ніж в Україні (8,3%).

У культурній сфері збільшується рівень доступу бібліотек у сільській місцевості до мережі Інтернет і складає 22,6% до загальної їх кількості у сільській місцевості. Розвивається "зелений туризм": у 17 районах області налічується 45 садиб.

В освіті всі сільські денні загальноосвітні навчальні заклади мають доступ до інтернету (в Україні – 81%), у сусідніх областях Миколаївській (91,1%), Черкаській (89,6%) та Дніпропетровській (81,6%) областях.

Навколишнє природне середовище

Станом на 01 січня 2019 року із 405 сміттєзвалищ в області паспортизовано та включено до обласного реєстру місць видалення відходів 251 звалище побутових відходів (59 % від їх загальної кількості).

Паспортизовано 100% сміттєзвалищ у містах Кропивницький, Знам'янка,

Олександрія і Світловодськ та Новоукраїнському районі. В інших територіях ця робота ще продовжується.

4. Торгівля. Побутове обслуговування населення. Підприємництво.

У майже половині сільських населених пунктах відсутнє стаціонарне торговельне обслуговування населення. Із 943 сільських населених пунктів тільки у 136 (14%) функціонують заклади ресторанного господарства.

Значна кількість підприємств сфери побутового обслуговування розташована у районних центрах, що не дає можливості населенню, яке проживає у сільській місцевості, одержувати послуги за місцем проживання.

Тільки у 53 сільських населених пунктах, або 5,6% від їх загальної кількості, функціонують об'єкти побутового обслуговування населення.

У сільських населених пунктах функціонує лише 100 аптек та аптечних пунктів. Кількість суб'єктів малого і середнього підприємництва (далі – МСП) у містах і районах області характеризується нерівномірністю розподілу.

Значно більше підприємств припадало на 10 тис. осіб наявного населення у місті Кропивницькому – 102 одиниці, Кропивницькому – 134, Компаніївському – 127, Новгородківському – 107 та Світловодському – 101 районах.

Найменше малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення у м.Олександрії – 49, м.Знам'янці – 29 та Знам'янському – 56, Голованівському – 54, Новомиргородському – 53, Олександрійському – 52, Гайворонському – 45, Олександрівському – 39 районах.

Одним із факторів, який впливає на такі показники, є відмінність у чисельності населення. Так, в Олександрійському, Гайворонському, Голованівському, Новомиргородському районах чисельність населення є однією із найбільших серед районів області.

5. Фінансово-бюджетна ситуація

Фінансова спроможність місцевих бюджетів є різною. Найбільші надходження на 1 особу за 2018 рік (від 7200 грн. до 11000 грн., або у 1,6-2,4 раза вище середнього показника в територіях) мають 3 ОТГ – Первозванівська, Ганнівська, Соколівська та Петрівський район.

Разом з тим, 17 із 38 зведених бюджетів області (майже 45%) мають надходження на 1 особу менші від середніх в області від 1 до 49%, найменші надходження у Великоандрусівській ОТГ – 2373 грн., містах Олександрії – 2576 грн., Світловодську – 2997 грн. та Гайворонському районі – 3116 грн.

У 2018 році капітальні видатки (без урахування субвенцій з державного бюджету) на 1 особу в середньому по бюджетах районів, міст та ОТГ склали 665 грн. Обсяг капітальних видатків на 1 особу у 1,8-4,2 раза більше мали бюджети: міст обласного значення Кропивницького (1,2 тис.грн.) та Знам'янки (1,3 тис.грн.), Новгородківського (1 тис.грн.) та Петрівського (1,8 тис.грн.) районів, Соколівської (1,9 тис.грн.) та Первозванівської (2,8 тис.грн.) ОТГ.

Проміжні висновки:

Потенціал міст і сільських територій області створює передумови для

регіонального розвитку, в наявності значні площі земельних ресурсів у сільських територіях, у містах в наявності розвинена інфраструктура та підприємства реального сектору економіки, інших галузей.

Проте, міста і райони області мають значні відмінності за розмірами територій, чисельністю трудових ресурсів, населення, в потенціалах економіки, податкоспроможності територій, наявної соціальної та дорожньої інфраструктури, її технічного стану, що створює значні перешкоди для регіонального розвитку.

11. Фінансово-бюджетна ситуація

Місцеві бюджети Кіровоградської області формуються на підставі Бюджетного та Податкового кодексів України.

Внаслідок запровадженної у 2015 році бюджетної децентралізації та реформи міжбюджетних відносин посилилась фінансова спроможність місцевих бюджетів. Основним чинником зміцнення їх фінансової спроможності є забезпеченість власними доходами. Впродовж 2015-2018 років власні доходи місцевих бюджетів області збільшилися у 2,3 раза (з 2419 млн.грн. у 2015 році до 5634,4 млн.грн. у 2018 році). Питома вага власних доходів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів області зросла з 34,4% у 2015 році до 41,1% у 2018 році.

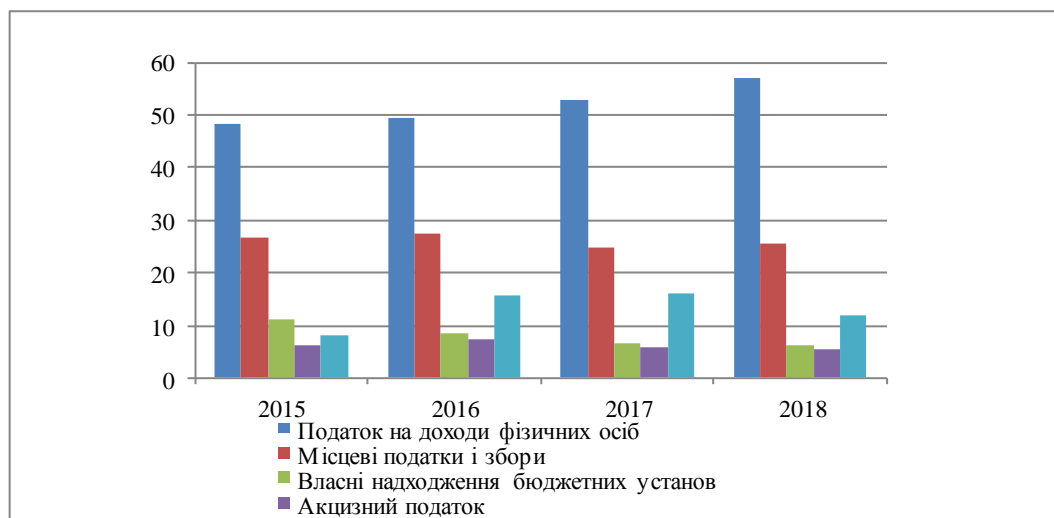
Діаграма 17. Питома вага власних доходів місцевих бюджетів у 2015-2018 роках, млн.грн.

Збільшення доходів місцевих бюджетів відбулося, в основному, за рахунок:

підвищення рівня оплати праці працівників реального сектору економіки та бюджетної сфери, легалізації "тіньової" зайнятості, завдяки чому питома вага надходжень податку на доходи фізичних осіб у загальних надходженнях місцевих бюджетів області протягом останніх 4-х років постійно зростала і у 2018 році склала майже 57%;

зміни складу місцевих податків і зборів (включення до них плати за землю), розширення бази оподаткування єдиного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за рахунок чого частка місцевих податків і зборів у складі доходів місцевих бюджетів протягом останніх років була значною і коливалася в межах від 25% до 27,6%;

запровадження з 2015 року акцизного податку з роздрібної торгівлі підакцизними товарами, питома вага якого у загальних надходженнях бюджету області складала майже 6%.

Діаграма 18. Порівняльна структура доходів місцевих бюджетів у 2015 – 2018 роках, %

Одним із показників податкоспроможності територій є надходження доходів загального фонду (без трансфертів) у розрахунку на 1 особу. Середній показник доходів загального фонду на 1 особу в області впродовж 2015-2018 років збільшився у 2,5 раза і склав у 2018 році 5456 грн.

Доходи загального фонду місцевих бюджетів області на 1 особу та темпи росту доходів місцевих бюджетів області впродовж 2015-2018 років в окремих випадках були меншими, ніж в Україні.

Таблиця 31

Надходження місцевих бюджетів у 2015-2018 роках

Показники/регіони	Роки:			
	2015	2016	2017	2018
Доходи загального фонду місцевих бюджетів області на 1 жителя (грн.)				
Україна	2754,5	4064,4	5348,6	6315,3
Кіровоградська область	2170,9	3275,1	4491,5	5455,6
% до середнього в Україні	78,8	80,6	84,0	86,4
Темпи росту доходів загального фонду, %				
Україна	142,1	149,3	130,9	121,9
Кіровоградська область	137,8	152,1	137,6	120,3
Темпи росту податку на доходи фізичних осіб, %				
Україна	123,1	147,3	137,3	125,5
Кіровоградська область	118,1	151,5	147,1	123,5

Кіровоградська область отримує кошти з державного бюджету у вигляді міжбюджетних трансфертів в обсязі більшому, ніж перераховує до державного бюджету. При цьому показник відношення надходжень до державного бюджету на території області до отриманих трансфертів з державного бюджету має позитивну тенденцію до збільшення (2015 рік – 50%, 2018 рік – 66,9%):

Діаграма 19. Надходження до державного бюджету та трансферти з державного бюджету у 2015-2018 роках у Кіровоградській області

Загальний обсяг трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам області у 2018 році склав 8066,2 млн.грн. (дотації – 697,1 млн.грн., субвенції – 7369,1 млн.грн.) та збільшився проти 2015 року в 1,7 раза (на 3445,4 млн.грн.). У їх загальному обсязі переважали субвенції на здійснення програм соціального захисту населення, медична та освітня субвенції, питома вага яких загалом складала понад 80%.

Частка трансфертів з державного бюджету у зведеному бюджеті області мала тенденцію до зменшення: у 2015 році – 65,6%, у 2018 році – 58,9%. У 18 зведених бюджетах області із 38 цей показник за 2018 рік перевищив 60%. Протягом 2015–2018 рр. загальний обсяг видатків місцевих бюджетів характеризувався сталою динамікою до зростання: у 2015 році він збільшився (у співставних умовах) проти попереднього року на 29,6%, відповідно у 2016 році – на 22,2%, у 2017 році – на 39,9%, у 2018 році – на 14,6%.

Питома вага видатків зведеного бюджету Кіровоградської області на соціально-культурну сферу сягає понад 82% (видатки на освіту – 31,9%, соціальний захист населення – 29,4%, охорону здоров'я – 17,5%, культуру та спорт – 3,3%). На житлово-комунальне та дорожнє господарство, транспорт та будівництво витрачається в межах 10%.

Діаграма 20. Склад та динаміка видатків зведеного бюджету Кіровоградської області за 2015-2018 роки

Протягом 2015-2018 років відбулися зміни у структурі видатків місцевих бюджетів області, зокрема питома вага видатків:

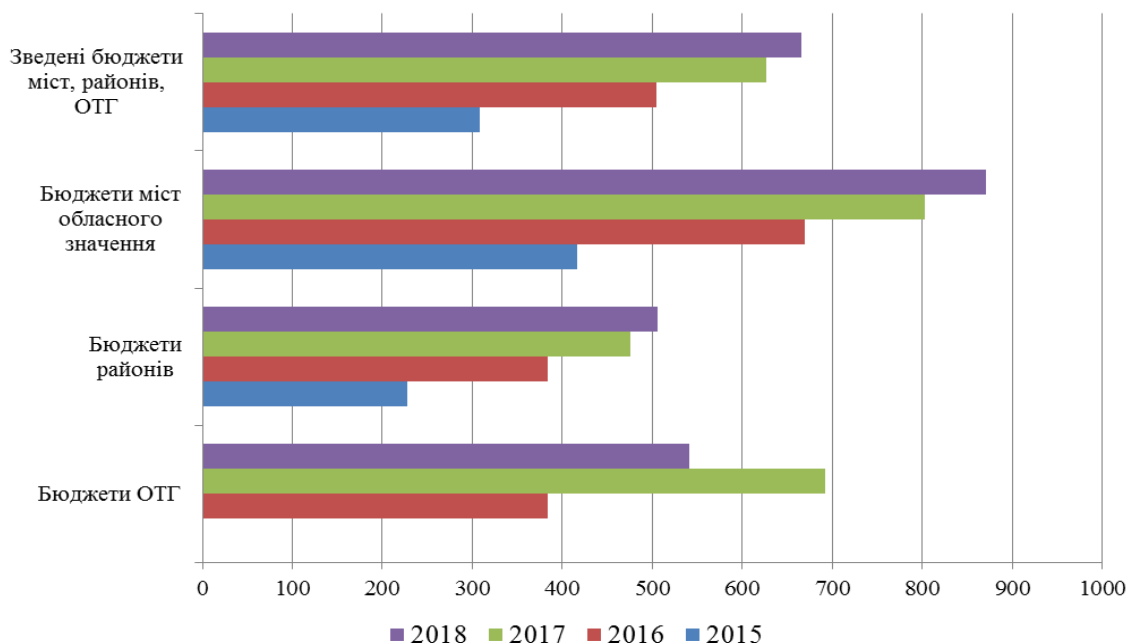
на заробітну плату та енергоносії – зменшилася на 2% (2015 рік – 51,5%, 2018 рік – 49,5%);

капітальних видатків – збільшилася на 1,8% (2015 рік – 6,9%, 2018 рік – 8,7%), сумарно капітальні видатки збільшились з 476,3 млн.грн. до 1179,4 млн.грн., або у 2,5 раза.

Бюджет розвитку місцевих бюджетів є фінансовим інструментом забезпечення програм та проектів розвитку територій. Обсяги проведених капітальних видатків відображають фінансову та інституційну спроможність місцевих бюджетів щодо можливостей їх соціально-економічного розвитку, створення матеріальних активів або отримання відповідного соціального ефекту.

У 2015-2018 роках частка бюджету розвитку у власних надходженнях місцевих бюджетів становила 0,3-0,7% (17,6 – 23,4 млн.грн.), що є недостатнім для належного фінансування капітальних видатків на розвиток соціальної сфери та інфраструктури територій області. Разом з тим, з урахуванням передачі коштів із загального фонду місцевих бюджетів до бюджету розвитку та субвенцій з державного бюджету капітальні видатки з бюджетів розвитку щороку зростають. Впродовж 2015-2018 років вони збільшилися у 2,4 раза (з 444,3 млн.грн. у 2015 році до 1055,5 млн.грн. у 2018 році).

У 2018 році капітальні видатки (без урахування субвенцій з державного бюджету) на 1 особу в середньому по бюджетах районів, міст та ОТГ склали 665 грн., що перевищує аналогічний показник 2015 року у 2,2 раза.

Діаграма 21. Обсяг витратів бюджетів розвитку місцевих бюджетів на 1 особу у 2015-2018 роках, грн.

Обсяг капітальних витратів місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на 1 особу населення в області є значно меншим від середнього в Україні.

Таблиця 32

Капітальні витатки місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на 1 жителя

(тис.грн.)

Показники/регіони	Роки:			
	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5
Україна	2,6	4,0	5,5	6,3
Кіровоградська область	0,4	0,7	0,8	0,8
Місце області	22-24	14-18	18-22	21-22
Сусідні регіони:				
Вінницька область	0,6	0,9	1,6	1,5
Дніпропетровська область	0,9	1,6	2,0	2,8
Миколаївська область	0,6	0,9	1,0	1,0
Одеська область	0,8	1,3	2,5	1,9
Черкаська область	0,5	0,8	1,1	0,8

Проміжні висновки:

Стан фінансової спроможності Кіровоградської області в останні роки має позитивну тенденцію, підтвердженням чому є збільшення власних доходів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів області (з 34,4% у 2015 році до 41,1% у 2018 році).

Проте, фінансова спроможність області залишається залежною від трансфертів із державного бюджету, податкоспроможність місцевих бюджетів в області є нижчою за середній показник в Україні на 14%, що створює перешкоди для регіонального розвитку, зокрема в місцевих бюджетах області

низькою є питома вага інвестиційної складової, через недостатню забезпеченість коштами для виконання делегованих і власних повноважень місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування обмежується можливість вирішення завдань щодо поліпшення умов життєдіяльності населення та рівня його матеріального добробуту.

12. Екологічна ситуація

1) Стан атмосферного повітря

Обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел склали:

у 2017 році – 12,2 тис. т, що на 3,4 % більше порівняно з 2014 роком (11,8 тис. т) та 2016 роком (11,8 тис. т), та майже на 15,9 % менше у відношенні до 2015 року (14,5 тис. т);

у 2018 році – 12,17 тис. т, що на 0,17 % менше ніж у 2017 році.

Таким чином, у 2016 – 2018 роках спостерігається зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (майже на 2 тис. т) у відношенні до 2015 року, на що мало вплив зменшення обсягів промислового виробництва.

Серед найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області є: підприємства переробної промисловості – 48% загального обсягу викидів, наземний і трубопровідний транспорт – 21,2% та добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 13,7%.

2) Водопостачання та водокористування

Водозабезпеченість

Водні ресурси Кіровоградщини представлені річками, водосховищами, ставками та підземними водами. Більша частина області (63%) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (37 %) – в басейні річки Дніпро.

Основні річки, які формують транзитний стік, значно віддалені від промислових центрів області, тому вода транспортується на значні відстані водогонами: Дніпро-Кіровоград (120 км), Карачунівське водосховище на р.Інгулець – Долинська (63 км), Синюха (Новоархангельськ) – Смоліно (38 км).

Усунення територіальної і часової нерівномірності розподілу річного стоку здійснюється за допомогою 62 водосховищ (об'ємом 222,3 млн.куб.м), з них 4 великі (об'ємом понад 10 млн.куб.м – Гайворонське, Новоархангельське, Тернівське та Іскрівське) та 2788 ставками (загальним об'ємом – 246,5 млн.куб.м).

Кіровоградська область є однією з найменш забезпечених місцевими водними ресурсами областей, їх запаси вдвічі менші, ніж в середньому в Україні. Водозабезпеченість на 1 людину місцевим стоком становить 0,9 тис.куб.м і в маловодні роки знижується до 0,2 тис.куб.м. У сусідніх областях цей показник складає: Полтавська – 1,3 тис.куб.м, Черкаська – 1,3 тис.куб.м, Миколаївська – 0,5 тис.куб.м, Дніпропетровська – 0,3 тис.куб.м.

В області є населені пункти, що користуються привізною водою.

Водокористування

У 2017 році водокористувачами області було забрано 199,2 млн. куб.м води (на 1,6 млн.куб.м, або на 0,8 % менше, ніж у 2016 році); використано – всього свіжої води 54,5 млн.куб.м, в тому числі на виробничі потреби – 33,7 млн.куб.м, на питні та санітарно-гігієнічні потреби – 19 млн.куб.м води, зрошення – 1,7 млн.куб.м. Для перерозподілу стоку використано 120,9 млн.куб.м.

Фактичний скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти склав 43,7 млн.куб.м, з них забруднених – 1,3 млн.куб.м, нормативно-чистих без очистки – 20,5 млн.куб.м, нормативно очищених – 14,5 млн.куб.м, що пройшли очистку на біологічних та механічних очисних спорудах.

Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

На території області налічується 14 підприємств (у 2016 році – 18 од.), які не забезпечили нормативної очистки вод. Скид забруднених зворотних вод зменшився порівняно з 2016 роком в басейні: Південного Бугу – з 0,66 до 0,57 млн.куб.м, в басейні Дніпра – з 0,77 до 0,76 млн.куб.м.

У поверхневі водні об'єкти за 2017 рік відведено 43,7 млн.куб.м зворотних вод, з них нормативно очищених на очисних спорудах – 14,5 млн.куб.м, в тому числі пройшли повну біологічну очистку – 14,3 млн.куб.м, фізико-хімічну – 0,002 млн.куб.м та механічну – 0,2 млн.куб.м.

3) Стан ґрунтів

У структурі сільськогосподарських угідь рілля становить 1764,5 тис.га (71,8%), багаторічні насадження – 25,4 тис.га (1%), пасовища та сіножаті – 242,4 тис.га (9,9%).

Розорюваність сільськогосподарських угідь області складає 85,3 %. Постійний антропогенний вплив на сільськогосподарські землі обумовлює винос гумусу з родючого шару ґрунту та ерозійні процеси. Негативний баланс гумусу складає більше 3 ц/га. Причиною цього є те, що органічні та мінеральні добрива вносяться до ґрунту періодично і в недостатній кількості, збільшилися площі посіву культур, що виносять підвищену кількість поживних речовин з ґрунту, насамперед, соняшника, який в останні роки займає 20 і більше відсотків посівних площ. Ці та інші факти порушення природоохоронного режиму використання сільськогосподарських земель ведуть до її деградації та мінералізації, яка за даними Центру родючості в області складає майже 1 т/га в рік.

Також значна кількість (понад 50%) сільськогосподарських угідь області піддаються дії водної ерозії, чому сприяють сильно розчленований рельєф місцевості, інтенсивна система землеробства та зливовий характер дощів. Змив ґрунтів веде до втрати гумусу, зниження родючості ґрунтів, погіршення фізичних властивостей ґрунтів, внаслідок чого знижується врожайність сільськогосподарських культур. Крім того, змив ґрунтів сприяє замулюванню річок, водосховищ, де затримуються отруйні речовини та гербіциди, що викликає небезпеку для здоров'я людини.

Структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимі, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. З цієї причини різко знижується запас продуктивної вологи та водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії. Ситуація, яка склалася, зумовлена головним чином тим, що протягом багатьох десятиріч екстенсивне використання земельних угідь, і особливо ріллі, не компенсувалося рівнозначними заходами щодо відтворення ґрунтів.

У цьому полягає головна причина низької ефективності засобів, які застосовуються з метою інтенсифікації землеробства, а комплекс деградаційних процесів виснажує ґрунтові виробничі ресурси, знижує врожаї сільськогосподарських культур. Найбільших збитків ґрунтам завдають водна та вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу та поживних речовин, засолення та закислення ґрунтів, висушування та перезволоження, в т. ч. заболочування, забруднення промисловими відходами та викидами, отрутохімікатами.

Станом на 01 січня 2018 року площа порушених земель в області склала 4,8 тис.га, відпрацьованих – 0,7 тис.га. Для розв'язання проблеми рекультивзації земель необхідні значні кошти та без фінансової підтримки з боку держави вирішити цю проблему самостійно область на даному етапі не має можливості.

Таблиця 33

Дані про порушені, відпрацьовані землі та стан їх рекультивзації

Показник	Роки:				
	2013	2014	2015	2016	2017
1.Порушені землі,усього тис.га	4,7	4,8	4,8	4,8	4,8
частка порушених земель, % від загальної площі території	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
2.Відпрацьовані землі, тис.га	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7
частка відпрацьованих земель, % від загальної площі території	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03
3.Рекультивовані землі, тис.га	-	-	-	-	-
Частка рекультивованих земель, % від загальної площі території	-	-	-	-	-

4) Природні об'єкти та стан збереження біорізноманіття

В області налічується 223 природно-заповідні території та об'єкти, загальною площею 100,4 тис.га, з них 26 територій та об'єктів, площею 5,9 тис.га, мають статус загальнодержавного значення, решта (197 територій та об'єктів), площею 94,5 тис.га – місцевого значення. В області заповідано 4,1 % загальної площі (17 місце, в Україні – 6,6%), значно більше рівень заповіданості території у Долинському та Світловодському районах (14,3% та 49,9% відповідно).

Основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття є антропогенна діяльність. Найзначнішим на даний час є скорочення ареалів існування для тваринного і рослинного світу. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх

фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужерідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників.

Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового, житлового та дачного будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин.

Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є обов'язковою умовою сталого (збалансованого) розвитку. Тваринний та рослинний світ Кіровоградщини, незважаючи на значну господарську освоєність території області та фрагментацію природних біотопів, залишається відносно багатим. Цьому сприяє географічне положення даної території, яку з південного заходу на північний схід перетинає природна межа між Лісостепом і Степом.

В області проводиться робота із виявлення і збереження рідкісних видів рослин. Рішенням обласної ради від 08 червня 2018 року № 498 затверджено переліки видів тварин та рослин, занесених до Червоної книги України, які поширені на території Кіровоградської області, та видів тварин та рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області. Інформація з цих переліків буде використовуватися для проведення досліджень територій області на предмет заповідання.

До цих переліків занесено 108 видів тварин та 65 видів рослин, занесених до Червоної книги України, які поширені на території Кіровоградської області, а також 91 вид тварин та 95 видів судинних рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області.

У флорі Кіровоградщини виявлено 3 види рослин, занесених до Європейського червоного списку, і 73 види, занесених до Червоної книги України.

Заповідні території виділені у природоохоронних цілях з метою збереження природного різноманіття існуючих ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, а також для підтримки загального екологічного балансу та збереження фонового моніторингу довкілля.

5) Утворення та накопичення відходів

За статистичними даними в Кіровоградській області обсяг утворених відходів за 2018 рік становить 37,9 млн. т відходів, що на 0,7 % більше порівняно з 2017 роком.

Переважну їх частину становили відходи IV класу небезпеки (37,8 млн.т, або 99,9%) та 6,1 тис.т (0,1%) – відходи I-III класів небезпеки, проте, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища.

У 2018 році порівняно з 2017 роком зменшились обсяги утворених відходів I-III класів небезпеки (на 85,7 т, або 1,4%), IV класу небезпеки - збільшились (на 278 тис.т, або 0,7%).

Найбільше утворилось відходів у підприємствах добувної промисловості 36,4 млн.т, що становить 96% від загального обсягу утворених відходів в області.

Станом на 01 січня 2019 року у сховищах організованого складування та на території підприємств області накопичено 516,7 млн.т відходів I-IV класів небезпеки, які потребують особливої уваги і є суттєвим чинником негативного впливу на навколишнє природне середовище області. Порівняно з 2017 роком їх обсяги збільшились на 108,2 млн.т, або на 26,5%.

Видалення відходів у спеціально відведені місця чи об'єкти залишається основним методом перероблення відходів. Порівняно з 2017 роком його обсяги зменшились на 99 тис.т (на 0,3%) і частка від утворених відходів становила 94%. У 2018 році в області було утилізовано 1,9 млн.т відходів I-IV класів небезпеки, що на 26,7% більше порівняно з 2017 роком.

Обсяги спалених відходів порівняно з 2017 роком зменшились на 5,7% (на 1,6 тис.т). Основна кількість спалених відходів у 2018 році були відходи сільськогосподарського походження – 22,3 тис.т (88%).

Проміжні висновки:

Стан довкілля у Кіровоградській області є задовільним і характеризується відносною стабільністю показників. Спостерігається позитивна динаміка зменшення обсягу викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел в області, що пояснюється зменшенням протягом останніх двох років обсягів виробництва переробної промисловості, підприємства якої є найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в області (48% від загального обсягу викидів). Проте, суттєвим недоліком є повільне впровадження пилогазоочисного обладнання на підприємствах, невиконання заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня, низькі темпи впровадження сучасних технологій очищення викидів, відсутність ефективного очищення викидів підприємств від газоподібних домішок тощо.

В області відбувається утворення та накопичення відходів, переважну частину яких складають відходи IV класу небезпеки та відходи I-III класів небезпеки, проте, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища. Видалення відходів у спеціально відведені місця чи об'єкти залишається основним методом перероблення відходів. Це зумовлюється недостатністю переробки відходів добувної промисловості (96,7% від загального обсягу утворених відходів в області), відсутністю сучасних полігонів з утилізації побутових відходів та потребою в санації існуючих сміттєзвалищ, що вичерпали свій ресурс або експлуатуються з порушеннями норм екологічної безпеки.

У Кіровоградській області склалася складна ситуація з водопостачанням. Вирішення проблеми дефіциту питної води залежить від її доступності, чистоти та кількості й ефективності використання. Разом з тим, використання свіжої води на питні й санітарно-гігієнічні потреби куб.м на одну особу (19 куб.м/особу) менше від загальноукраїнського (29,6 куб.м/особу), до централізованого водопостачання має доступ 21,8% сільського і 81,4% міського населення (в Україні – 24,2% і 89,4% відповідно). Обсяги скидів підприємствами області забруднених (без очистки і недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти або зовсім немає, або вони несуттєві. Проте,

технічний стан практично всіх очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції.

Внаслідок постійного антропогенного впливу на сільськогосподарські землі зростають винос гумусу з родючого шару ґрунту та ерозійні процеси. До від'ємного балансу гумусу в ґрунтах (3 ц з га) призводить вирощування культур інтенсивного мінерального живлення, зменшення внесення органічних добрив, поширення процесів ерозії. Проте, для розв'язання проблеми рекультивативації земель необхідні значні кошти та без фінансової підтримки з боку держави вирішити цю проблему самостійно область на даному етапі не має можливості.

За показником заповідності території, що відображає стан збереження біорізноманіття та формування національної екомережі, Кіровоградська область не поступається середньому в Україні показнику (частка площі територій екологічної мережі в загальній території області – 27%, в Україні – 22,4%), та впродовж останніх років спостерігається тенденція до підвищення рівня заповідності та заліснення території в області. Водночас, необхідно продовжувати розширювати площу територій заповідників і парків, лісистість регіонів, частку площі, яку удобрюють органічними добривами, збільшувати обсяги інвестицій у захист і реабілітацію ґрунту.

13. Урахування гендерного компонента в програмах економічного та соціального розвитку з урахуванням актуальних потреб галузей і регіонів

Відповідно до Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у межах своєї компетенції виконуються функціональні повноваження щодо забезпечення реалізації гендерної політики.

В обласних цільових програмах для цього враховуються певні заходи.

Так, в області затверджена і реалізується обласна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року (розпорядження голови облдержадміністрації від 24 січня 2019 року №93-р).

У щорічних програмах економічного і соціального розвитку Кіровоградської області передбачаються завдання щодо забезпечення узгоджених спільних дій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо:

дотримання принципу рівних гендерних прав і можливостей під час формування бюджетних показників;

проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення з метою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, подолання гендерних стереотипів, попередження насильства, протидії торгівлі людьми та гендерної дискримінації;

проведення обласних семінарів з питань протидії торгівлі людьми, формування позитивного іміджу сім'ї, відповідального батьківська, демографічного розвитку та забезпечення гендерної рівності.

В обласній комплексній програмі соціальної підтримки учасників АТО,

членів їх сімей, сімей загиблих учасників АТО, операції Об'єднаних сил, постраждалих учасників Революції Гідності, учасників-добровольців, які брали участь у захисті територіальної цілісності та державного суверенітету на Сході України та вшанування пам'яті загиблих на 2014–2020 роки, яка затверджена рішенням обласної ради від 19 вересня 2014 року № 650, заходи в рівній мірі поширюються і на чоловіків і на жінок.

За статистичними даними станом на 01 січня 2019 року чисельність постійного населення Кіровоградської області становила 939,1 тис. осіб, у тому числі жінки – 506,1 тис. осіб (53%) (в Україні – 53,4%). На 1000 чоловіків припадало 1169 жінок.

На даний час існують відмінності становища чоловіків та жінок, зокрема на у сфері зайнятості та оплати праці. Так, за статистичними даними рівень зайнятості населення області у віці 15-70 років серед жінок складає 50,2%, чоловіків – 59,2% до населення.

Рівень безробіття населення в області (за методологією МОП):
серед жінок – 8,6% (17,3 тис. безробітних),
чоловіків – 14,3% (32,6 тис. – безробітних) до економічно активного населення відповідного віку і статті.

Рівень середньомісячної заробітної плати жінок в області на 17,3% менший, ніж чоловіків (у 2014 році – на 19,3%).

Розмір середньомісячної зарплати жінок порівняно із чоловіками є:
найменшим у: транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності (на 32,9%), промисловості (на 24%), сільському господарстві, лісовому та рибному господарстві (на 22,1%), фінансовій та страховій діяльності (на 19,6%), оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів (на 18%);

найбільшим в: операціях з нерухомим майном (на 6,3%), державному управлінні й обороні, обов'язковому соціальному страхуванні (на 5,5%), освіті (на 2,3%), тимчасовому розміщенні й організації харчування (на 2,2%), професійній, науковій та технічній діяльності (на 1,1%).

Серед сусідніх областей Кіровоградська область має найвище співвідношення середньомісячної заробітної плати у жінок до чоловіків, яке у 2018 році на 5 в.п. більше від середнього в Україні (82,7% проти 77,7%).

Таблиця 34

Співвідношення середньомісячної заробітної плати жінок до чоловіків в окремих регіонах України, %

Назва регіону	2017 рік	2018 рік	відхилення від середнього в Україні
Україна	78,8	77,7	-
Вінницька	79,0	76,7	-1,0
Дніпропетровська	75,0	71,8	-5,9
Кіровоградська	83,8	82,7	+5,0
Миколаївська	74,2	75,6	-2,1
Одеська	82,0	81,6	+3,9
Полтавська	74,1	72,5	-5,2
Черкаська	84,9	82,0	+4,3

Таку диференціацію викликано найвірогідніше, структурою регіональних економік, де існує менша чи більша пропозиція відповідних робочих місць, тиск на ринку праці з боку чоловічої частини населення, можливості зайнятості в секторах, які не фіксує статистика.

В області функціонують три навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, керівниками яких є лише чоловіки (100%). Серед викладачів цього закладу, з них – 357 жінок (52,4%), 324 чоловіки (47,6%).

У 2018 році кількість жінок серед докторантів складає 80%, серед аспірантів – 36%, з яких найбільше – у галузі освіти/педагогіки (56%) та гуманітарних наук (50%). У виконанні наукових досліджень і розробок задіяно 36,2% жінок – наукових кадрів, з яких 35,1% мають вищу освіту і 44,4% інші рівні освіти.

Гендерні курси (спецкурси) викладаються у 2 закладах: Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Винниченка та Центральноукраїнському національному технічному університеті.

У 16 закладах освіти всіх рівнів акредитації впроваджені механізми мирного вирішення конфліктів за участі у них дівчат і жінок.

В школах області проводяться спільні тематичні заняття для батьків і учнів "Демонстрація розподілу робочого часу чоловіка та жінки".

Головний фактор гендерних відмінностей – виконання жінками місії материнства і виховання дітей. В області спостерігається покращення ситуації щодо ефективного плануванні сім'ї. Порівняно з 2014 роком в області відбулося зменшення коефіцієнта народжуваності жінок у віці до 20 років (на 1000 жінок відповідного віку) майже удвічі та рівня абортів – до 10,4 (на 1000 жінок відповідного віку).

Таблиця 35

**Дані про окремі показники,
які характеризують народження дітей в області**

Показник	Роки:			
	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт народжуваності жінок вікової групи 15-19 років (на 1000 жінок відповідного віку)	40,9	41,5	34,1	29,5
Кількість абортів жінок вікової групи 15-19 років (на 1000 жінок відповідного віку)	12,7	12,8	11,7	10,4

На даний час жінки у всьому світі продовжують страждати від фізичного та психологічного насильства та залишаються позбавленими найважливішого з прав – права на життя без насильства.

Кількість потерпілих від злочинів у 2018 році становила 12459 осіб, з них жінок – 4503, осіб похилого віку та з інвалідністю 1 і 2 груп – 1119, неповнолітніх – 93 та дітей до 14 років – 71. Найбільша кількість потерпілих (73,9%) від крадіжок та грабежів, серед яких 36,9% жінок.

У 2018 році надійшло 2712 звернень щодо насильства в сім'ї, у тому числі 3 звернення від дітей, 2550 звернень від жінок та 159 звернень від чоловіків. Органами національної поліції винесено 1857 офіційних попереджень, 1808 осіб поставлено на облік з приводу вчинення насильства в сім'ї.

Для надання соціальної допомоги жертвам насильства у сім'ї на території Кіровоградської області функціонують заклади: обласний центр соціально-психологічної допомоги, Комунальний заклад "Кіровоградський обласний соціальний центр матері та дитини" Кіровоградської обласної ради, міський центр обліку та тимчасового перебування бездомних осіб у м. Кропивницький.

При обласній інформаційній службі з актуальних питань жіноцтва за підтримки Міжнародної організації міграції створено та функціонує реінтеграційний центр для надання допомоги жінкам, які постраждали під час перебування за кордоном.

Вагомим індикатором гендерної рівності є політична участь. Запровадження гендерних квот у виборчому процесі (мінімум 30% жінок у списках кандидатів у депутати) розширило можливості участі жінок у прийнятті управлінських рішень. У Кіровоградській області представленість депутаток у складі обласної ради складає 14%.

Таблиця 36

**Представленість жінок в органах місцевого самоврядування у
Кіровоградській області**

Орган місцевого самоврядування	Усього депутатів, осіб	у т.ч. жінки	
		осіб	% від загальної кількості
Депутати обласна рада	64	9	14,0
Районні ради	21	8	38,0
Сільські, селищні, міські (враховуючи ОТГ)	375	139	37,0

Інституційне та ресурсне забезпечення реалізації гендерної політики

У Кіровоградській облдержадміністрації відповідальним за реалізацію гендерних питань є Департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації, відділ сім'ї та оздоровлення дітей (5 осіб). В облдержадміністрації, райдержадміністраціях та міських радах визначено заступників голів, які є координаторами із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

В області діє Обласна координаційна рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання насильству в сім'ї та протидії торгівлі людьми (далі – Координаційна рада), до складу якої входить 16 осіб, у тому числі 11 жінок та 5 чоловіків – представники структурних підрозділів облдержадміністрації, територіальних органів, міністерств та відомств України, які задіяні у реалізації цих питань.

До складу Громадської ради при Кіровоградській обласній державній адміністрації (далі – Громадська рада) входить 37 осіб, у тому числі 20 жінок, 17 чоловіків. До складу Громадської ради входить 2 організації, що займаються гендерними питаннями. При Громадській раді діє постійна комісія з питань гласності, свободи слова, захисту прав і свобод людини, боротьби з корупцією.

У межах чинного бюджетного законодавства в області застосовується аспект гендерно-орієнтовного бюджетування в паспортах бюджетної програми в галузях освіти, соціального захисту, молодіжної політики.

В області збільшуються обсяги фінансування заходів з реалізації гендерної політики за рахунок коштів обласного бюджету: з 35 тис.грн. у 2016 році до 55 тис.грн. у 2018 році.

14. Результати досягнення прогнозованих індикаторів Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року

Під час розробки проекту Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки враховано результати, досягнуті при реалізації попередніх стратегічних документів, насамперед, Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року, затвердженої рішенням обласної ради від 27 березня 2015 року №716 у новій редакції (далі – Стратегія-2020).

Стратегію-2020 побудовано у вигляді системи стратегічних цілей та напрямів розвитку.

Реалізація Стратегії-2020 здійснюється у два етапи: 2015-2017 роки і 2018-2020 роки через відповідні Плани заходів, які затверджені рішеннями обласної ради від 29 вересня 2015 року №787 (із змінами) та від 10 березня 2017 року №238 (із змінами).

Моніторинг виконання Плану заходів із реалізації Стратегії-2020 за 2015-2017 роки, 2018-2019 року (відповідні періоди) (далі – План заходів) та оцінка результативності реалізації Стратегії-2020 здійснювалися із урахуванням вимог Порядку розроблення стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених

регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року №932 (із змінами).

Результати щоквартального моніторингу та щоквартальні звіти із оцінки результативності виконання Плану заходів оприлюднені на офіційному веб-сайті облдержадміністрації.

Річні звіти затверджені відповідними рішеннями обласної ради та направлені Міністерство розвитку громад та територій України.

Щорічні звіти розміщено на офіційному веб-сайті облдержадміністрації у розділі "Стратегія і програми економічного і соціального розвитку області" (<http://ekonomika.kradmin.gov.ua/index.php?action=srro/1.txt>).

У 2017 році завершився перший етап реалізації Стратегії-2020, який тривав протягом трьох років.

За результатами виконання першого етапу у 2015-2017 роках здійснювалася реалізація 229 проектів регіонального розвитку на загальну суму 1,5 млрд.грн., що становить 83,9% від запланованих для реалізації у зазначеному періоді проектів регіонального розвитку (273 проекти) та продовжено виконання 44 проектів регіонального розвитку (16,2%).

Основними причинами, які не дозволили розпочати у 2015-2017 роках реалізацію 44 проектів (16,2% від запланованих для реалізації у зазначеному періоді проектів регіонального розвитку), передбачених Планом заходів на 2015-2017 роки, є:

обмеженість обсягів фінансування з бюджетів різних рівнів та складнощі у пошуку інвесторів;

відсутність пропозицій щодо впровадження проектів; відхилення проектів за результатами конкурсного відбору як таких, що не відповідали визначеним критеріям для фінансування за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку та потребували доопрацювання;

вплив інфляційних процесів, що призвело до подорожчання матеріалів та вартості послуг, необхідності виконання додаткових робіт у рамках розпочатих проектів та, у зв'язку з цим, необхідністю коригування проектно-кошторисної документації, укладання нових угод з партнерами;

значне коливання курсу гривні до вільноконвертованих валют в Україні.

Реалізація більшості із цих проектів передбачена у рамках Плану заходів на 2018-2020 роки із реалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року (рішення обласної ради від 10 березня 2017 року №238 (із змінами) та програм економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на відповідні роки.

У 2018 році розпочато другий етап реалізації Стратегії-2020 передбачений у Плані заходів на 2018-2020 роки, який представляє комплекс програм і проектів, які спрямовані на досягнення стратегічних і операційних цілей Стратегії-2020 у середньостроковій перспективі, з визначеними засобами реалізації, відповідальністю і часовими рамками впровадження.

За результатами II етапу у 2018-2019 (січень-червень) роках, у рамках Плану заходів на 2018-2020 роки здійснювалася реалізація 76 проектів

регіонального розвитку та 316 структурних проектів на загальну суму 3,3 млрд.грн., що становить 70,6% від запланованих для реалізації у зазначеному періоді проектів регіонального розвитку (89 проектів регіонального розвитку та 466 структурних проектів) та продовжено виконання 13 проектів регіонального розвитку та 152 структурних проектів (29,8%).

Таблиця 37

ПЕРЕЛІК

індикаторів, на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, для Кіровоградської області та рівень їх досягнення (відповідно до Додатку 5 до Державної стратегії у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1089)

№ з/п	Індикатор	Роки:			Прогнозоване значення індикатора на 2020 рік	Стан досягнення індикатора
		2014	2015	2018		
1	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу (грн.) <i>* - річні дані</i>	29223	39356	*	41534	Досягнуто. (за 2017 рік – 13 місце в Україні)
2	Обсяг реалізованої інноваційної продукції*(у відсотках) <i>* - показник розраховується і оприлюднюється органами Державної служби статистики України раз на два роки</i> <i>¹ - прогнозне значення 2019 року</i>	2,9	2,3	-	4,3 ¹	Досягнення малоімовірне. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції упродовж 2014-2017 років щорічно зменшувалась. (за 2017 рік – 4-5 місце в Україні – 0,7%).
3	Найвищий дохід у розрахунку на одну особу (грн)	21954,1	27382,5	51018,0 ¹	37836	Досягнуто. (у 2018 році – 14 місце, в Україні – 57,9 тис.грн).
4	Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у розрахунку на 1 особу наростаючим підсумком з початку інвестування, дол. США	72,2	54,1	78,9	79	З високим рівнем ймовірності буде досягнуто.
5	Експорт товарів у розрахунку на одну особу, (дол. США)	833,9	416,2	548,7	551	З високим рівнем ймовірності буде досягнуто.
6	Кількість малих підприємств у розрахунку на	74	75	81	91	Прослідковується позитивна тенденція, проте досягнення

№ з/п	Індикатор	Роки:			Прогнозоване значення індикатора на 2020 рік	Стан досягнення індикатора
		2014	2015	2018		
	10 тис. осіб наявного населення (од.)					прогнозованого показника на 2020 рік є малоймовірним
7	Щільність автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення з твердим покриттям, (км. доріг на 1 тис. кв. км території)	252,1	252,1	⁴	250,53	Досягнуто. ⁴ - з 2018 року розробка показника не передбачена Планом державних статспостережень
8	Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення на 1 тис. наявного сільського населення (‰)	16,6	17,1	20,6	4,2	Досягнення прогнозованого показника на 2020 рік малоймовірне. Із сільської місцевості області у 2018 році вибуло 7,2 тис. осіб (у 2017 році – 5,4 тис. осіб, у 2016 році – 3,2 тис. осіб).
9	Демографічне навантаження віком 16-59 років на 1 тис. осіб постійного населення, (‰) на кінець року * - річні дані	650	658	688	693	Досягнення прогнозованого показника можливе. Розподіл постійного населення за віковими групами: особи віком до 14 років- складають 15,2% від чисельності постійного населення області (на рівні України); особи віком 65 років і старше – 18,2% (в Україні – 16,8%). Чисельність постійного населення віком 15-64 роки в регіоні зменшилась з 661,4 тис. осіб на 1 січня 2015 року до 626,2 тис. осіб на 1 січня 2019 року. Нерівномірним є демографічне навантаження у містах та районах

№ з/п	Індикатор	Роки:			Прогнозоване значення індикатора на 2020 рік	Стан досягнення індикатора
		2014	2015	2018		
						Кіровоградської області на населення у віці 16-59 років. Так, з розрахунку на 1 тис. осіб у віці 16-59 років даний показник був найвищим в Олександрівському (610 осіб), Світловодському (604 особи) та Новгородківському й Благовіщенському районах (по 552 особи). Найнижчим – у містах Кропивницькому (437 осіб), Олександрії (443 особи) та Світловодську (468 осіб)
10	Загальний коефіцієнт смертності (смертей на 1 тис. наявного населення) (%)	17,0	16,6	16,3	15,1	Досягнення прогнозованого показника на 2020 рік мало ймовірне , з урахуванням значної частини населення старшого віку (понад 60 років – майже 25 % населення) та низького рівня народжуваності (у 2 рази менше від рівня смертності)
11	Забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення на кінець року), лікарів	35,2	35,7	35,2	38,7	Досягнення пргнозованого показника на 2020 рік є ймовірно можливим із урахуванням впровадження реформи системи охорони здоров'я (госпітальні округи, ЦПМСД, міжмуніципальне співробітництво громад тощо), а також впровадження стимулювання лікарів за

№ з/п	Індикатор	Роки:			Прогнозоване значення індикатора на 2020 рік	Стан досягнення індикатора
		2014	2015	2018		
						рахунок коштів МБ
12	Охоплення дітей закладами дошкільної освіти, % до загальної кількості дітей такого віку	83,3	83,0	81,9	88	Досягнення прогнозованого індикатора на 2020 рік є ймовірним (за 2018 рік – 13 місце в Україні).
13	Рівень безробіття населення (за методологією Міжнародної організації праці) у віці 15-70 років, %	11,2	11,4	11,6	10,8	Досягнення прогнозованого індикатора на 2020 рік є ймовірним.
14	Середньомісячна заробітна плата (номінальна), грн.	2789	3282	7191	4578	Досягнуто. Середньомісячна заробітна плата в області зросла протягом 2014-2018 років у 2,6 раза.
15	Питома вага утилізованих відходів (% загальної кількості утворених відходів)	28,5	25,8	4,8	33,1	Досягнення показника малоймовірне . У 2018 році в області: утворилося 37,9 млн. т, відходів, що майже на 1% більше, ніж у 2017 році; утилізовано 1,9 млн. т, або 4,9% від загальної кількості утворених відходів (у 2017 році – 3,9%). Найбільшу питому вагу (у 2017 році - 91,4%) складають відходи видобування руд, а саме відходи, утворені у ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" (далі – ПрАТ "ЦГЗК"). Зменшення частки утилізованих (перероблених) відходів у ПрАТ "ЦГЗК", обумовило зменшення зазначеної частки в області.

№ з/п	Індикатор	Роки:			Прогнозоване значення індикатора на 2020 рік	Стан досягнення індикатора
		2014	2015	2018		
16	Питома вага площі природно-заповідного фонду, % до площі області	-	4,1	4,1	7,1	<p>Досягнення показника малоїмовірне.</p> <p>В області налічується 223 природно-заповідні території та об'єкти, загальною площею 101,3 тис. га, із них 26 територій площею 5,9 тис.га мають статус загальнодержавного значення, 196 територій площею 94,4 тис.га – місцевого значення</p> <p>Рівень заповідності території області складає 4,1% (в Україні – 6,6%).</p> <p>Основними причинами затримки проведення робіт із встановлення меж інших територій (об'єктів) природно-заповідного фонду є:</p> <ul style="list-style-type: none"> висока вартість зазначених робіт та відсутність достатніх обсягів фінансування з бюджетів усіх рівнів; високий ступінь розораності земель області; відсутність наявного природно-ресурсного потенціалу області; відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для

№ з/п	Індикатор	Роки:			Прогнозоване значення індикатора на 2020 рік	Стан досягнення індикатора
		2014	2015	2018		
						заповідання; відмова відповідних організацій та державних органів надавати погодження на заповідання територій з огляду на корпоративний чи індивідуальний інтерес в приватизації цінних земельних ділянок.

15. Аналіз сильних і слабких сторін області, можливостей і загроз (SWOT-аналіз) та характеристика порівняльних переваг, викликів і ризиків перспективного розвитку області

Результати SWOT-аналізу

SWOT-аналіз проведено на основі аналізу соціально-економічного розвитку області за попередні 5 років і схвалено членами Робочої групи із розробки проекту Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2027 року, склад якої затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації від 28 березня 2019 року №582-р "Про робочу групу з розроблення проекту Стратегії розвитку області на 2021-2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки"

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>1. Значний потенціал для розвитку галузі сільського господарства: у галузі створюється понад 31% валової доданої вартості у загальному обсязі ВДВ в області; якісні чорноземи: 4 місце за 67 бальною шкалою; значні площі земель сільгосппризначення 1,9 млн.га, або 4,9 % в Україні; розвинена інфраструктура для зберігання і обробки сільськогосподарських культур; наявність ряду потужних підприємств із переробки сільгоспкультур (насіння соняшнику, цукрового буряку, сої, ріпаку); наявний науковий потенціал у галузі сільського господарства</p>	<p>1. Сировинна спрямованість експорту сільськогосподарської продукції. Продукти рослинного походження становлять майже 27% загального експорту області (139,4 млн.дол.США). Обмеженість інфраструктури для зберігання продуктів овочівництва, садівництва і ягідництва та промислових підприємств із їх переробки. Зниження якості сільськогосподарських земель через моногалузевість виробництва сільськогосподарських культур. Спеціалізація сільськогосподарських товаровиробників переважно на вирощуванні продукції рослинництва (понад 85% у загальному обсязі валової продукції сільського господарства в області).</p>
<p>2. Розвинена харчова промисловість: підприємства галузі забезпечують понад 39% валової доданої вартості, яка створюється у промисловості області; 14,7% загального обсягу експорту із області – це готові харчові продукти; підприємствами області виробляється 15% олії від їх загального виробництва в Україні; продукція харчової промисловості займає 36,0% у загальному обсязі реалізованої промислової продукції в області; представлена понад 200 суб'єктами, які здійснюють виробництво продукції; працює 9,4 тис. штатних працівників (24,4% від загальної кількості працівників у промисловості, та 5,3% - в області);</p>	<p>2. Неналежний технічний стан значної більшості об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури та їх недостатність створюють додаткові обмеження у розвитку регіону через: відсутність виходу до морських портів, повноцінно діючого аеропорту, прямого залізничного сполучення із рядом обласних центрів на заході і сході України; значну віддаленість від країн Європи; не відповідність вимогам сучасного автомобільного руху та технічним параметрам автомобільних доріг, понад 80% яких побудовані більше 30 років тому; віддаленість значної кількості районів від обласного центру (понад 100 км).</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
	<p>3. Низький рівень доходів значної частини населення: розмір середньомісячної заробітної плати є меншим від середнього в Україні, що стимулює відтік кваліфікованих інженерно-технічних кадрів, працівників робітничих професій за межі області і України. Частка заробітної плати у доходах населення складає 41,7% і є меншою від середньої в Україні (47,4%). Частка соціальних допомог і виплат у загальних доходах населення складає понад 33,9% і є вищою від середньої в Україні (32,5%). В області значною є кількість осіб віком понад 60 років (24,7% від загальної чисельності населення, в Україні – 23,4%).</p>
<p>3. Високорозвинений потенціал галузі машинобудування (сільськогосподарське, електромеханічне, радіотехнічне, гідравлічне): забезпечується до 20% валової доданої вартості, яка створюється у галузі промисловості; 12 % – загального обсягу реалізованої промислової продукції області забезпечується машинобудуванням. Підприємствами машинобудування: виробляється 98% агрегатів гідравлічних; 64% сівалок; 40% розпушувачів та культиваторів; 25% та 32% кранів мостових та перевантажувальних від їх загального виробництва в Україні; діє 24 підприємства, які здійснюють виробництво сільгосптехніки і запчастин до неї, в яких зайнято 1,8 тис. осіб; ПАТ "НВП "Радій" – унікальне підприємство з високою інноваційною активністю, лідер з виробництва систем ядерної безпеки для АЕС. У 2019 році отримало сертифікат комісії США з ядерного регулювання, що дасть можливість постачати обладнання на американські ядерні об'єкти</p>	<p>4. Наявність негативних тенденцій у машинобудуванні через: згортання з 2015 року основних ринків збуту продукції машинобудування (РФ); надходження на ринок України техніки відомих світових брендів, яка була у використанні та є значно дешевшою за нову техніку вітчизняного виробництва; недостатність висококваліфікованих інженерних кадрів та працівників робітничих професій для підприємств машинобудування в області. Всі ці фактори обумовили зменшення у машинобудуванні: обсягів виробництва продукції: у 2017 році – 71,2%, у 2018 році – 89,4%, січні-вересні 2019 року – 97,8%; обсягу експорту машин та обладнання - із 112,7 млн.дол.США у 2013 році до 71,1 млн.дол.США у 2018 році; чисельності найманих працівників – із 9 тис. осіб у 2010 році до 5,8 тис. осіб у 2018 році.</p>
<p>4. Значна забезпеченість інеральними ресурсами: на території області виявлено 32 види і налічується більше 390 родовищ корисних копалин, з яких 303 – враховані державним балансом України; область посідає провідне місце в</p>	<p>5. Високий рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем через: високу концентрацію найбільш екологічно-небезпечних корисних копалин та підприємств із їх видобування (уранові</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>Україні за запасами урану (83% від загальних запасів в Україні) та займає монопольне становище (100%) за його видобутком;</p> <p>розвідані поклади бурого вугілля (43 ділянки бурого вугілля у складі 12 родовищ, по яких розвідані запаси в обсязі 750 млн.т, що становить 1,7% запасів від загальних в Україні);</p> <p>наявність гірничо-збагачувального комбінату потужністю – 240 тис.т/рік ільменітового концентрату, що складає 2% від загального обсягу світового виробництва;</p> <p>наявність мінеральних ресурсів для розвитку металургійної галузі (залізні руди: залізо, хром, нікель, кобальт), енергетики (буре вугілля, уран, горючі сланці), електро- та радіотехнічної сировини (графіт), хімічної промисловості, авіа- та машинобудування (титан), будівельних матеріалів (цегельна, керамічна та цементна сировина), облицювальних природних матеріалів (граніти, чарнокіти, габро, лабрадорити), рідкісних металів (літій, скандій та ін.), благородних металів (золото), самоцвіти (алмази).</p> <p>запаси графітової руди на трьох розвіданих родовищах становлять 126,7 млн.т руди (51,5% від загальних запасів в Україні), або 7,9 млн.т кристалічного графіту. ПАТ "Заваллівський графітовий комбінат" експлуатує Заваллівське родовище графіту, яке є найбільше в Європі та єдине, що розробляється в Україні;</p> <p>із 7 родовищ каоліну, які придатні для використання у якості нерудної сировини для металургії, експлуатуються 2 – Обознівське родовище вторинного каоліну (розробляє ПАТ "Кіровоградське рудоуправління") та Балашівське родовище вторинного каоліну (розробляє ТОВ "Сонек"), Вікненське родовище (ТОВ "Сермін") готується до експлуатації;</p> <p>в десятку найбільших виробників каменещебеневої продукції в Україні входить компанія "Кіровоградграніт". Продукція проходить щорічну радіологічну сертифікацію і відповідає нормам ДСТУ Б В 2,7-75-98, належить до першого</p>	<p>шахти) на території області, радон;</p> <p>невжиття достатніх заходів щодо рекультивації земель, заходів із охорони навколишнього природного середовища;</p> <p>відсутність підприємств із переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів (далі – ТПВ), полігони ТПВ здебільш не відповідають екологічним нормам, не налагоджено систему збору ТПВ у значній кількості сільських рад.</p> <p>Утворення обсягів ТПВ в області збільшується, при цьому значні їх обсяги розміщуються на звалищах, які розташовані в неприйнятних місцях та неналежним чином спроектовані і експлуатуються.</p> <p>У всіх містах та районах області будівництво полігонів ТПВ не проводиться, наявна документація по проведенню реконструкції або добудови розроблена в цінах попередніх років, проекти не реалізовано, документація є застарілою та потребує коригування як у ціновому аспекті, так і щодо вимог природоохоронного законодавства.</p> <p>Роздільне збирання, переробка та утилізація ТПВ, вилучення і утилізація біогазу на сміттєзвалищах області не проводяться, окрім полігону твердих побутових відходів м.Кропивницький.</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>класу будівельних матеріалів і може використовуватися в будь-якому будівництві;</p> <p>червоний граніт Капустянського родовища у Новоукраїнському районі є одним з найпопулярніших та затребуваніших у всьому світі. Цим унікальним природним каменем прикрашали станції метрополітену, меморіальні комплекси, площі, виробляли облицювання для безлічі будівель і споруд</p>	
<p>5. Найбільша в Україні і одна із 10 найбільших в Європі Міжнародна агропромислова виставка із польовою демонстрацією техніки і технологій "AGROEXPO", (офіційний веб-сайт https://www.ukragroexpo.com/), яка щорічно проводиться в області та презентує потенціал області і стимулює розвиток суміжних галузей.</p> <p>У 2019 році виставкова площа комплексу мала рекордні для України розміри і склала 125 тис.кв.м. У виставці взяли участь 585 компаній-експонентів та близько 500 учасників Покровського ярмарку, відвідало понад 140 тис.осіб.</p>	<p>6. Недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами (їх запаси вдвічі менші, ніж в середньому в Україні).</p> <p>У розрахунку на одного жителя: водозабезпеченість – складає 220 куб.м. на рік (в Україні – 580 куб.м.), водоспоживання – складає 172 л/добу (в Україні – 320 л/добу).</p>
<p>6. Наявність в області потенціалу для розвитку і нарощування авіаційного потенціалу.</p> <p>Льотна Академія Національного авіаційного університету України – унікальний заклад вищої освіти, єдиний в Україні, який здійснює підготовку пілотів цивільної авіації, диспетчерів управління повітряним рухом, диспетчерів координаційних центрів пошуку і рятування, співробітників по забезпеченню польотів, фахівців з інформаційних технологій, фахівців з технічного обслуговування та діагностики літаків, менеджерів на транспорті, менеджерів міжнародних авіаційних перевезень, менеджерів туризму, фахівців міжнародного авіаційного права.</p> <p>Міжнародна акціонерна авіаційна компанія "УРГА", Air Urga (МААК УРГА) – Українська авіакомпанія, яка базується в аеропорту "Кіровоград" та виконує польоти в пункти призначення, чартерні рейси і перевозить вантажі, як внутрішні- по Україні, так і за кордон. Авіакомпанія має</p>	<p>7. Значний ступінь зносу основних засобів об'єктів інфраструктури у галузі житлово-комунального господарства, у першу чергу систем теплопостачання, водопостачання і водовідведення.</p> <p>Станом на 01 січня 2019 року протяжність комунальних:</p> <p>водопровідних мереж - 2857 км, з яких знаходиться в аварійному та ветхому стані – 1360 км, або 47,6%;</p> <p>каналізаційних мереж – 980,5 км, з яких знаходиться в аварійному та ветхому стані - 332,7 км, або 33,9%.</p> <p>Втрати води у водопровідних мережах підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області до поданої води в мережі склали у 2014 році – 37,2 %, 2015 році – 42,7%, у 2016 році – 37,2%, у 2017 році – 31,5%, у 2018 році -31,7%.</p> <p>Установлена пропускна потужність каналізаційних очисних споруд, які експлуатуються в області для очищення стічних вод, становить 144 тис.куб.м на добу, через які у 2018 році пропущено 17968 тис.куб.м стоків, що на</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>ліцензію Державної авіаційної адміністрації України на виконання вантажних перевезень в 134 країни світу. В авіакомпанії запроваджено Систему управління якістю.</p>	<p>322 тис.куб.м менше ніж у 2017 році.</p> <p>Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення, і використовуються у середньому в області на 35% до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно-енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг.</p> <p>Технічний стан житлового фонду свідчить про посилення тенденції до його стрімкого фізичного зносу.</p> <p>Нормативний термін експлуатації (25 років) відпрацювали 1284 ліфти, або 90,7% до їх загальної кількості.</p> <p>В області станом на 01 січня 2018 року до категорії:</p> <ul style="list-style-type: none"> ветхих житлових будинків – віднесено 95 будинків загальною площею 15,7 тис.м², що становить 0,2% всього ветхого житлового фонду України, де постійно проживають 792 мешканця; аварійних житлових будинків – віднесено 4 будинки загальною площею 5,18 тис.м², тобто 0,02% всього аварійного житлового фонду України, де постійно проживає 61 мешканець. <p>Нормативний термін експлуатації відпрацювали 177 км теплових мереж, або 48% від їх загальної протяжності (369 км). Протягом 2014-2018 років спостерігається тенденція щодо збільшення протяжності теплових мереж, що відпрацювали термін експлуатації.</p>
<p>7. Наявність умов для здобуття якісної освіти протягом всього життя людини.</p> <p>Розвинена мережа закладів освіти і науки для підготовки та перепідготовки кадрів, значний науковий потенціал.</p> <p>Якісну вищу освіту надають Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім.Володимира Винниченка, Центральноукраїнський національний технічний університет, Льотна Академія НАУ України</p> <p>"Центральноукраїнський науковий ліцей-інтернат Кіровоградської обласної ради" – учбовий заклад нового типу, в якому не лише створено умов для здобуття освіти понад державний мінімум, а, в першу чергу, зроблено акцент на розвитку у дітей інтелектуальних здібностей і обдарованості,</p>	<p>8. Недостатність об'єктів і неналежний технічний стан значної більшості об'єктів дорожньої та соціальної інфраструктури в сільській місцевості.</p> <p>Централізованим водопостачанням в області не забезпечені споживачі більше 800 сільських населених пунктів (78,2%).</p> <p>Лише 16,4 % житлової площі у сільській місцевості обладнані водопроводом.</p> <p>Централізованим водовідведенням в області забезпечені споживачі лише 6 сільських населених пунктів (0,6% від їх загальної кількості).</p> <p>Загалом, 34% комунальних каналізаційних мереж області знаходиться в аварійному та ветхому стані.</p> <p>Частка сільських населених пунктів, де немає лікувальних закладів, за їх відстанню</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>творчого мислення, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти. При учбовому закладі функціонує Мала академія наук.</p>	<p>до найближчих населених пунктів до 3 км, де такі заклади є, складає 6,3% від загальної кількості сільських населених пунктів області і також є меншою ніж в Україні (8,3%).</p>
<p>8. Сучасна мережа закладів охорони здоров'я з належним рівнем їх обладнання для надання послуг пацієнтам:</p> <p>Кіровоградська обласна лікарня – багатопрофільний лікувально-профілактичний заклад вищої категорії, який надає в повному обсязі кваліфіковану спеціалізовану стаціонарну та консультативну поліклінічну допомогу хворим з усього регіону. Лікарня має 54 лікувальних і діагностичних відділень, серед яких єдині в області нейрохірургічне, судинної хірургії, торакальної хірургії, хірургічної стоматології, опікове, проктологічне, ревматологічне, алергологічне і гематологічне відділення. Лікарня повертає здоров'я щорічно майже 30 тисячам хворих.</p> <p>Кіровоградська обласна клінічна дитяча лікарня – центр по наданню спеціалізованої медичної допомоги дитячому населенню області. Кожного року через її відділення проходять 11-12 тисяч маленьких пацієнтів. Із них біля 40% сільських жителів.</p> <p>В складі лікарні функціонують 15 спеціалізованих відділень; створені сучасні діагностичні кабінети: комп'ютерної енцефалографії, ендоскопії, функціональної діагностики, ЛФК, сурдологічний, ультразвукової діагностики, генетичний, імуноалергологічний та фізіотерапевтичне відділення і відділення променевої діагностики; відділення клінічної лабораторної діагностики з генетичним відділом, яка організована однією з перших в Україні. Функціонує консультативна поліклініка на де надається консультативна допомога за 21 спеціальністю</p> <p>Обласний клінічний онкологічний центр – флагман у наданні спеціалізованої онкологічної допомоги населенню області, в якому є кваліфіковані спеціалісти та можливість проведення комбінованого і</p>	<p>9. Високий рівень трансфертів з державного бюджету. У 2018 році питома вага дотацій у доходах загального фонду місцевих бюджетів області (без урахування субвенцій з державного бюджету) склала 11,8%, при цьому питома вага трансфертів з державного бюджету (субвенцій та дотацій) у зведеному бюджеті області склала 58,9%, у тому числі дотацій – 8,6%.</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>комплексного лікування злоякісних пухлин. Якісне обслуговування, унікальні методики, сучасна апаратура, висока кваліфікація спеціалістів характерна всім відділенням диспансеру. На території закладу працює єдиний в Україні Центр томотерапії.</p> <p>Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня – унікальний багатoproфільний лікувальний реабілітаційний заклад, який не має аналогів не лише в області, але й за межами Кіровоградщини. За бальнеологічними та кліматичними факторами, а також методами комплексної терапії лікарні не поступається відомим світовим курортам.</p>	
<p>9. Наявність умов для розвитку спорту вищих досягнень та масових видів спорту, занять фізичною культурою та оздоровленням</p> <p>Футбольний клуб "Олександрія", який представлений в груповому турнірі Ліги Європи УЄФА 2019/2020;</p> <p>Команда області із бейсболу та софтболу є постійними учасниками чемпіонату та кубку України. Кропивницькі баскетболісти команди "Золотий век" перемогли у виїзному турі в чемпіонаті України серед команд Першої ліги.</p> <p>Спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву "Надія" (далі - СДЮШОР "Надія") функціонує понад 40 років і є провідним спортивним закладом області. В СДЮШОР "Надія" є два спеціалізовані гімнастичні зали спортивного комплексу, які роблять її унікальною і однією з найкращих в Україні для підготовки спортсменів з гімнастики спортивної. Заклад в рік приймає 90 % національних чемпіонатів з гімнастики спортивної. Школа є центром підготовки спортсменів світового рівня та виконує важливу соціальну функцію. Кожного дня майже півтисячі кропивничан зміцнюють своє здоров'я в оздоровчих групах з плавання, аеробіки, спортивної та атлетичної гімнастики.</p> <p>ОСДЮШОР-2 є візитною карткою спортивної Кіровоградщини. У цьому закладі щорічно проводяться всеукраїнські змагання з</p>	<p>10. Монопрофільність економіки більшості міст і районів області та значні диспропорції між районами і містами за рівнем урбанізації та економічного розвитку.</p> <p>Недостатнім є рівень житлового будівництва у містах і районних центрах області. У 2014-2018 роках прийнято в експлуатацію лише 327 тис.кв.м житла, у розрахунку на 10 тис. осіб – в середньому 60 кв.м.</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>бейсболу і софтболу, різноманітні турніри з боксу, мініфутболу, легкої атлетики, дзюдо, хортингу, панкратіону, тхеквандо тощо.</p> <p>В ОСДЮШОР-2 щорічно готується біля 10 майстрів спорту України, 10 кандидатів у майстри спорту, 22 першорозрядника та 198 спортсменів масових розрядів.</p> <p>До складу національних збірних команд України зараховано до 60 вихованців спортивної школи з олімпійських видів спорту. Зокрема вихованці відділень бейсболу та софтболу складають основу національних збірних команд України.</p> <p>За підсумками навчально-спортивної роботи у 2016 та 2017 роках спортивна школа ставала кращою серед ДЮСШ України.</p> <p>"Зірка" — сучасний футбольний стадіон у місті Кропивницькому. Стадіон є домашньою ареною футбольного клубу "Зірка", що виступає у Прем'єр-лізі чемпіонату України. Після реконструкції в 2014 році вміщує 13,3 тис. глядачів.</p>	
<p>10. Наявність унікальних об'єктів природно-рекреаційного значення, об'єктів туризму</p> <p>Найбільшим попитом у туристів користуються тури до Кременчуцького водосховища з відвідуванням приватного зоопарку в с.Озера та Преображенського храму в с.Талова Балка Світловодського району, Дендропарк (м.Кропивницький), Свято-Хресто-Воздвиженська церква із відвідуванням джерел святого Миколая та святої Великомучениці Параскеви (с.Іскрівка Петрівського району), урочище "Какади" (с.Злинка Маловисківського району), природні об'єкти "Чорний ліс" та озеро "Берестувате" (Богданівське лісництво Знам'янського району), озера "Велика та Мала скелі" (с.Протопопівка Олександрійського району), "Монастирище" Устинівського району, Дендрологічний парк "Веселі Боковеньки" Долинського району.</p> <p>Державний заповідник-музей І.К.Карпенка-Карого (Тобілевича) "Хутір Надія", який є однією з найвизначніших історико-культурних пам'яток України. Він створений на території садиби, що належала визначному драматургу, театральному діячеві</p>	<p>11. Обмеженість об'єктів туристичної інфраструктури (готелів, мотелів, баз і зон відпочинку, об'єктів придорожного сервісу тощо) та послуг для їх клієнтів і неналежний рівень сервісу у переважній їх більшості.</p>

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>кінця XIX — початку XX ст. Іванові Карпенку-Карому (Тобілевичу).</p> <p>Садибу закладено в 1871 році батьком драматурга Карпом Тобілевичем і названо іменем його дружини — Надії Тарковської. Згодом І.Карпенко-Карий обирає садибу постійним місцем проживання.</p> <p>На хуторі Надія ним написано 11 п'єс із 18, які увійшли в золотий фонд національної класичної драматургії. Тут же були написані ним історичні драми "Сава Чалий", "Гандзя" та інші.</p> <p>Музей хореографічного мистецтва — єдиний у світі та перший в Україні історії хореографічного мистецтва присвячений розвитку українського хореографічного мистецтва, танцям українців та колективам, що їх розвивали.</p> <p>Казковим куточком у серці України називають Кропивницький Дендропарк. Щороку сюди приїжджають тисячі туристів з усієї України та іноземних країн, аби помилуватися "Українською Голландією". Адже з початку квітня алеї парку вкриваються килимом з тюльпанів, гіацинтів, нарцисів та мускарів, цибулини яких привезені безпосередньо з Голландії. Різноманітність видів та сортів, висаджених в унікальні ландшафтні композиції не залишать байдужими навіть самих витончених поціновувачів прекрасного. А для шанувальників активного відпочинку в парку представлена величезна кількість атракціонів, які запрошують гостей у яскраву подорож до світу розваг.</p> <p>Дендрологічний парк "Веселі Боковеньки" ім.М.Л.Давидова — один з найкрасивіших і мальовничих парків в Україні. Він розташований в Долинському районі Кіровоградської області біля села Веселі Боковеньки.</p> <p>Монастирище — ландшафтний заказник загальнодержавного значення, частина каменистої заплави річки Інгул, де між двома рукавами (старим і новим руслом) утворився високий острів-пагорб. Високі скелясті береги стіною оточують острів, формуючи неповторний ландшафт,</p>	

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>подібного до якого в Україні більше немає.</p> <p>Чорний ліс – лісовий масив на території якого знаходиться болото Чорний ліс, в центрі якого лежить озеро Берестувате. Болото є найпівденнішим сфагновим болотом в Україні. На території болота росте багато видів рослин, властиві більш північним районам. В урочищі Чорний ліс зустрічається багато рідкісних представників флори і фауни, також занесені до Червоної книги види. А от в самому озері живе тільки один вид риби – земляний карась. Цей унікальний вид риб живе тільки в Чорному озері у Кіровоградській області. Вода тут не замерзає навіть узимку, а її рівень постійно однаковий.</p> <p>Чорний ліс потрапив у перелік 7 містичних місць України. Озеро Берестувате – один із найзагадковіших куточків природи, оскільки ніхто досі не може виміряти глибини цього озера. Ще одним феноменом Чорного озера є так звані плаваючі острови. Окремі ділянки суші, які постійно "мігрують" поверхнею. На таких острівках, де ростуть трави і дерева, квітнуть рідкісні орхідеї, а дзеркало озера прикрашають водяні лілії.</p>	
<p>11. Широко розвинена мережа закладів культури і мистецтва із високим рівнем надання культурно-дозвіллевих послуг, наявність унікальних закладів і експонатів</p> <p>Кіровоградщина – батьківщина першого професійного українського театру відомого світу як Театр корифеїв, у якому працювали видатні українські культурні діячі Марко Кропивницький, Іван Карпенко-Карий, Марія Заньковецька, Микола Садовський та ін.</p> <p>Кропивницький – танцювальна столиця України. У 2011 році команда області перемогла в танцювальному шоу-проекті "Майдан's". Прославляють область в Україні і за її межами танцювальні колективи "Пролісок", "Зоряни", "Конвалія" та інші. Створено єдиний в Україні музей хореографічного мистецтва;</p> <p>Артефакти з загадкової колекції відомого колекціонера Олександра Ільїна, які</p>	

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>раніше не виставлялися, відкриті для широкого загалу та експонують в обласному краєзнавчому музеї. Кожен відвідувач може побачити раритети цієї колекції, які раніше не експонувалися – кухоль Равича, вироби фірми Фаберже та твори сакрального мистецтва. особистість Ільїна, загадкового кіровоградського колекціонера, як і його колекція, ховає у собі багато таємниць і спонукає до подальших досліджень.</p> <p>Серед найбільш популярних музейних об'єктів в області – Кіровоградські обласні краєзнавча художній музеї, заповідник-музей І.К.Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія" (Кропивницький район), парково-музейний комплекс "Кіровоградщина авіаційна" (м.Кропивницький), Музей ракетних військ стратегічного призначення (Голованіський район).</p>	

МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<p>1. Зростання попиту на сільськогосподарську продукцію та продовольчі товари на зовнішніх ринках та в Україні стимулюватиме товаровиробників до нарощування потенціалу і підвищення конкуренто-спроможності продукції і товарів</p>	<p>1. Складна демографічна ситуація: збереження негативних тенденцій до подальшого природнього скорочення населення, у першу чергу дітей, молоді та населення у працездатному віці, через старіння населення, значне перевищення рівня смертності над рівнем народжуваності, міграційне скорочення населення.</p>
<p>2. Розширення та надання державної підтримки для вітчизняних товаровиробників, у тому числі через відшкодування суб'єктам господарської діяльності частини вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, відсотків за користування банківськими кредитними</p>	<p>2. Відтік молоді та кваліфікованих кадрів за межі області і України</p>

МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
ресурсами, підтримку фермерських господарств	
3. Покращення інвестиційного та бізнес-клімату в Україні, розширення заходів щодо створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу	3. Неналежний технічний стан автомобільних доріг міжнародного та національного значення на території області та в сусідніх областях
4. Розвиток зовнішньо-економічних зв'язків із партнерами іноземних країн.	4. Зниження конкурентоспроможності продукції і товарів місцевих товаровиробників на зовнішніх ринках
5. Залучення грантових коштів на реалізацію проектів регіонального розвитку	5. Високі процентні ставки за користування банківськими кредитами для суб'єктів малого і середнього бізнесу
6. Завершення реформи децентралізації влади в Україні, що сприятиме зростанню бюджетної спроможності громад, збільшенню їх інвестиційної складової.	6. Призупинення або уповільнення процесу децентралізації влади в Україні
7. Зростання внутрішнього споживчого попиту в Україні	7. Неврегульованість на державному рівні питань із будівництвом нової уранової шахти та виведенням із експлуатації Інгульської і Смолінської шахт, які розташовані на території області
8. Зростання популярності сільського зеленого туризму, об'єктів культурної і архітектурної спадщини серед населення України та іноземних туристів	8. Зменшення реальних доходів населення через низькі зарплати, обмеження фінансування державних програм соціального захисту населення, пенсійного забезпечення тощо
9. Реалізація та фінансування заходів і проектів державних цільових програм та бюджетних програм, таких як "Питна вода України", "Розвиток автомобільних доріг України", в галузі охорони здоров'я і освіти, охорони навколишнього природного середовища	

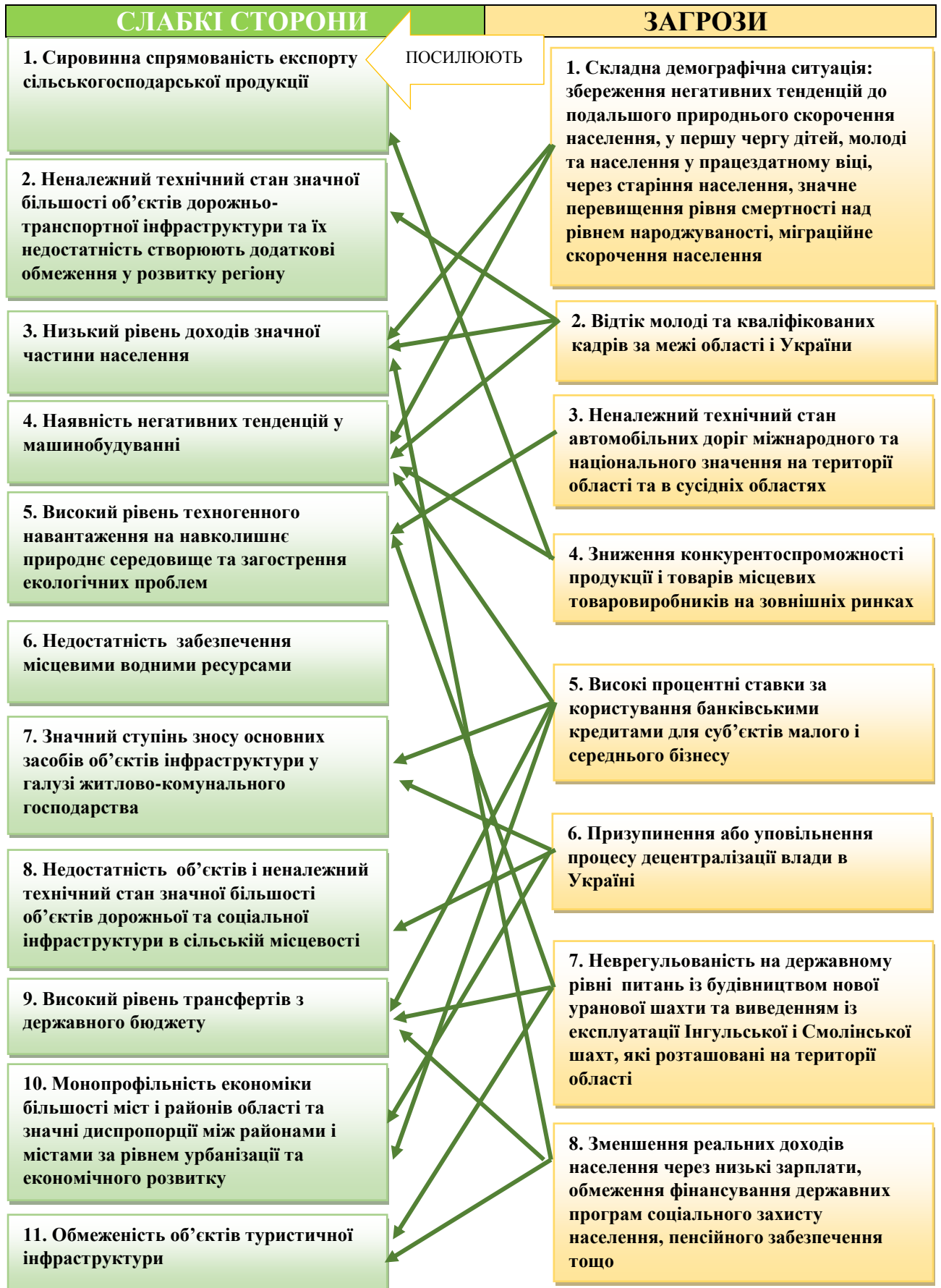
ПЕРЕВАГИ

ВИКЛИКИ

РИЗИКИ

Порівняльні переваги, виклики і ризики розвитку області

Порівняльні переваги, виклики і ризики, які слід враховувати при стратегічному плануванні розвитку області, ідентифіковані на основі соціально-економічного аналізу ситуації в області, аналізу сильних та слабких сторін області, можливостей та ризиків, настання яких є досить вірогідним.

Порівняльні переваги (визначені в результаті аналізу сильних сторін і можливостей).

Сильною стороною Кіровоградської області є значний потенціал для розвитку галузі сільського господарства, що обумовлено помірно-континентальним кліматом, наявністю значних площ земель сільськогосподарського призначення та якісних чорноземів. Також підґрунтям розвитку сільського господарства є наявність розвиненої інфраструктури для зберігання і обробки сільськогосподарських культур; ряду потужних підприємств із переробки сільськогосподарських культур (насіння соняшнику, цукрового буряку, сої, ріпаку) та наявний науковий потенціал у галузі сільського господарства. Ці сильні сторони підтримуватимуться такими можливостями як зростання попиту на сільськогосподарську продукцію та продовольчі товари на зовнішніх ринках і в Україні, розширення та надання державної підтримки для вітчизняних товаровиробників.

Харчова промисловість та машинобудування – це галузі, які складають основу промисловості області, і забезпечують понад 50% валової доданої вартості, що створюється у промисловості регіону. Кіровоградщина – один із найбільш насичених мінеральними ресурсами регіонів України. На території області налічується більше 390 родовищ корисних копалин, а це мінеральні ресурси для розвитку металургійної галузі, електро- та радіотехнічної сировини, хімічної промисловості, авіа- та машинобудування, будівельних матеріалів, благородних металів. Подальший розвиток потенціалу цих галузей підтримуватимуться такими можливостями як покращення інвестиційного клімату та бізнес-клімату в Україні, розвинені зовнішньо-економічні зв'язки із партнерами іноземних країн та зростання внутрішнього споживчого попиту в Україні.

Найбільша в Україні і одна із 10 найбільших в Європі Міжнародна агропромислова виставка із польовою демонстрацією техніки і технологій "AGROEXPO", яка щорічно проводиться в області, презентує потенціал області і стимулює розвиток суміжних галузей.

Кіровоградщина має сприятливі умови для здобуття якісної освіти протягом всього життя людини, для розвитку спорту та фізичної культури, а також сучасну мережу закладів охорони здоров'я з належним рівнем їх обладнання для надання послуг пацієнтам. Ці сильні сторони значно підсилять завершення реформи децентралізації влади в Україні, що сприятиме зростанню бюджетної спроможності громад, збільшенню їх інвестиційної складової, а також реалізація та фінансування заходів і проектів державних цільових програм та бюджетних програм в галузі охорони здоров'я і освіти, залучення грантових коштів на реалізацію проектів регіонального розвитку.

Розвиток зовнішньо-економічних зв'язків та зростання внутрішнього споживчого попиту в Україні буде сприяти розвитку і нарощуванню авіаційного потенціалу області, зокрема розвитку унікального закладу вищої освіти, єдиного в Україні, який здійснює підготовку пілотів цивільної авіації, диспетчерів управління повітряним рухом – Льотної Академії Національного авіаційного університету України.

Однією з переваг області є наявність унікальних об'єктів природно-рекреаційного значення, об'єктів туризму та широкорозвиненої мережі закладів культури і мистецтва із високим рівнем надання культурно-дозвіллевих послуг, що посилюється зростанням популярності серед населення України та іноземних туристів сільського зеленого туризму, об'єктів культурної і архітектурної спадщини. Залучення грантових коштів на реалізацію проектів регіонального розвитку, фінансування заходів і проектів державних цільових програм та бюджетних програм дасть можливість прискорити розвиток туристичної сфери, що може слугувати джерелом доходів місцевих бюджетів та збільшення зайнятості в громадах.

Виклики (визначені в результаті аналізу слабких сторін і можливостей).

Покращення інвестиційного клімату та бізнес-клімату в Україні, реалізація та фінансування заходів і проектів державних цільових програм та бюджетних програм, таких як "Розвиток автомобільних доріг України" та залучення грантових коштів на реалізацію проектів регіонального розвитку сприятиме приведенню у належний технічний стан значної більшості об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури та створенню додаткових можливостей у розвитку сільської місцевості та області в цілому.

Зростання попиту на сільськогосподарську продукцію та продовольство на зовнішніх і внутрішніх ринках стимулюватиме товаро-виробників до нарощування потенціалу і підвищення конкуренто-спроможності продукції і товарів та позитивно вплинуть на зменшення сировинної спрямованості експорту сільськогосподарської продукції.

Розширення зовнішньо-економічних зв'язків із партнерами іноземних країн, надання державної підтримки для вітчизняних товаровиробників, у тому числі через відшкодування суб'єктам господарської діяльності частини вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, відсотків за користування банківськими кредитними ресурсами, підтримку фермерських господарств сприятиме зменшенню негативних тенденцій у машинобудуванні.

Реалізація та фінансування заходів і проектів державних цільових програм та бюджетних програм, таких як "Питна вода України" та інших програм в галузі охорони навколишнього природного середовища можуть дати можливість покращити забезпеченість населених пунктів місцевими водними ресурсами, знизити рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та вирішити ряд екологічних проблем області.

Децентралізація влади, зростання бюджетної спроможності громад можуть стати вагомим інструментом впливу на подолання низки слабких сторін області, серед яких: неналежний технічний стан більшості об'єктів дорожньої та

соціальної інфраструктури в сільській місцевості, значний ступінь зносу об'єктів інфраструктури у галузі житлово-комунального господарства. Крім цього, розширення заходів щодо стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, зростання популярності сільського зеленого туризму, об'єктів культурної і архітектурної спадщини серед населення України та іноземних туристів сприятиме розширенню туристичної інфраструктури (готелів, мотелів, баз і зон відпочинку, об'єктів придорожного сервісу тощо), зменшенню рівню трансфертів з державного бюджету та зростанню доходів значної частини населення.

Ризики (визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз).

Зниження конкурентоспроможності продукції і товарів місцевих товаровиробників на зовнішніх ринках через неспроможність модернізувати виробництво, складна демографічна ситуація, відтік молоді та кваліфікованих кадрів за межі області і України а також високі процентні ставки за користування банківськими кредитами для суб'єктів малого і середнього бізнесу можуть посилити негативні тенденції у машинобудуванні та зберегти сировинну спрямованість експорту сільськогосподарської продукції.

Неврегульованість на державному рівні питань із будівництвом нової уранової шахти та виведенням із експлуатації Інгульської і Смолінської шахт, які розташовані на території області, збереже монопрофільність економіки регіону та диспропорції між районами і містами за рівнем урбанізації та економічного розвитку, призведе до зростання рівня трансфертів з державного бюджету та збільшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище. Крім цього, екологічні проблеми можуть бути загострені через неналежний технічний стан автомобільних доріг міжнародного та національного значення на території області та в сусідніх областях.

Обмеження фінансування державних програм соціального захисту населення, пенсійного забезпечення створює ризик для подальшого зменшення рівня доходів значної частини населення, що ускладнює демографічну ситуацію та стимулює відтік кваліфікованих інженерно-технічних кадрів, працівників робітничих професій за межі області і України.

Призупинення або уповільнення процесу децентралізації влади в Україні унеможлиблює підвищення фінансової спроможності територіальних громад та збільшення їх інвестиційної складової, що, зі свого боку, призведе до погіршення стану об'єктів дорожньої та соціальної інфраструктури населених пунктів, збереженню диспропорцій у розвитку територій та адміністративно-територіальних одиниць області.

II. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ

Розвиток області може відбуватись за одним із трьох сценаріїв:

1) інерційний, або трендовий: усе в зовнішньому оточенні "йде, як сьогодні", зовнішні можливості та загрози, що виникають, взаємокомпенсуються;

2) реалістичний: наявні можливості і конкурентні переваги використовуються більш ефективно, проте зовнішні загрози і багато внутрішніх проблем стримують позитивні зміни, незважаючи на зусилля з упровадження Стратегії;

3) оптимістичний: демонструє позитивну динаміку, яка буде можлива за умови успішної реалізації Стратегії, докладання зусиль "з середини системи" або через вдалий збіг обставин і підтримку сильних сторін регіону зовнішніми можливостями.

Враховуючи складну демографічну ситуацію, базуючись на результатах аналізу стану соціально-економічного розвитку в області, а також прогнозах макроекономічних впливів, можна припустити, що не виключається "інерційний" сценарій розвитку області.

При інерційному сценарії базовими припущеннями є такі:

законодавство України у сферах державних фінансів, податків, економічної політики залишається без змін або змінюється повільно, "наздоганяючи" суспільні запити;

реформа адміністративно-територіального устрою та децентралізація влади не завершиться до 2021 року;

рівень зацікавленості іноземних інвесторів у реалізації інвестиційних проектів в області та розвитку своєї діяльності в регіоні залишається на тому ж рівні, що й у 2014-2019 роках;

зберуться "тіньові" відносини у сфері зайнятості населення і оплати праці, торгівлі, пасажирських перевезень і надання інших послуг;

недостатність висококваліфікованих інженерних та робітничих кадрів для підприємств реального сектору економіки;

високий рівень дотаційності бюджетів області (48%);

незадовільний технічний стан значної частини об'єктів житлово-комунального господарства, автомобільних доріг місцевого значення і комунальних доріг та вулиць у населених пунктах області;

низький рівень доходів значної частини населення області;

складна демографічна ситуація.

Основні елементи "інерційного" сценарію розвитку області

Чисельність населення Кіровоградщини у найближчі 10 років буде скорочуватися. У 2027 році воно становитиме менше 900 тис. осіб. Процес "старіння" населення збережеться, що призведе до зростання демографічного навантаження. Неминуче відбуватиметься також скорочення чисельності робочої сили. Додатковою тенденцією буде зменшення кількості молоді робочої сили внаслідок зменшення чисельності молодого населення загалом.

Середній вік працездатного населення збільшиться, тому бракуватиме молодих працівників і буде зафіксовано збільшення кількості працівників старшого віку.

Виходячи з цього, роботодавці регіону дедалі більше будуть відчувати нестачу кваліфікованих трудових ресурсів.

Потенціал Кіровоградщини в економіці до 2027 року суттєво не змінюється: ВРП регіону зростатиме недостатніми темпами, не перевищуючи 3% у рік.

Сукупний фонд оплати праці зростатиме незначними темпами.

Зміни у структурі промисловості області теж будуть незначними.

У структурі переробної промисловості й надалі переважатимуть харчова промисловість, машинобудування та металургія.

Незначна державна фінансова підтримка вітчизняних товаровиробників в умовах продовження завезення із іноземних країн на територію України техніки і обладнання, яке було у використанні, обмежуватимуть можливості нарощування потенціалу промисловості.

За таких умов будуть розвиватись виробництва, що не потребують значних капіталовкладень в організацію та підготовку виробництв або мають швидку економічну віддачу. В основному, це підприємства із переробки сільськогосподарської продукції, з виробництва енергії з відновлюваних джерел (сонячні електростанції, міні-ГЕС тощо), з розробки кар'єрів тощо. При цьому обсяги виробництва промислової продукції у натуральному виразі зростатимуть у межах 3-5%. Інноваційні процеси матимуть місце у виробництві сільськогосподарської техніки, обладнання для АЕС, гідравлічних систем, енергоощадних освітлювальних приладів, ваговимірального обладнання, виробництва та переробки органічної сільськогосподарської продукції.

Зростання обсягів виробництва промислової продукції здійснюватиметься переважно за рахунок зазначених галузей.

Структура промисловості області і надалі характеризуватиметься невисокою часткою продукції кінцевого споживання. В обсязі реалізованої продукції добувної і переробної промисловості більше половини займає сировинна продукція. На інвестиційну продукцію припадає не більше 15%.

В останні роки в області прослідковується тенденція до зменшення потенціалу промисловості (із 27,3% у загальному обсязі ВДВ в області у 2013 році до 19,1% у 2017 році, в Україні – 25,2%) на фоні нарощування потенціалу галузі сільського господарства (із 27,3% у загальному обсязі ВДВ в області у 2013 році до 31,3% у 2017 році, в Україні – 12,1%).

Галузева структура економічної активності суб'єктів малого підприємництва Кіровоградської області залишиться практично незмінною: основні види економічної діяльності, в яких вона буде сконцентрована – це торгівля, послуги, операції з нерухомістю.

Збільшуватиметься рівень економічної активності у сфері надання інформаційно-консультативних послуг, комп'ютерного програмування.

Реалізація інфраструктурних проектів буде розподілятися нерівномірно, регіональна диспропорція збережеться.

Найбільш імовірним є **реалістичний сценарій розвитку області**. Підставою формування такого сценарію є деякі обмеження на припущення оптимістичного сценарію.

Базові припущення.

Геополітичний рівень.

Україна продовжує залишатися асоційованим членом ЄС, отримує кошти фондів ЄС для розбудови інфраструктури;
військовий конфлікт на Сході України продовжується.

Національний рівень.

Національне законодавство синхронізується із законодавством ЄС повільними темпами;

реформа адміністративно-територіального устрою, податкова, бюджетна та інші реформи впроваджуються некомплексно і несистемно, зі значним уповільненням;

інвестиційний клімат поступово змінюється на краще, однак, інтерес до України з боку міжнародних інвесторів зростає незначно.

Регіональний рівень.

Економіка.

Обсяг капітальних інвестицій в реальний сектор економіки незначно зростає;

інвестиційна привабливість області зростає повільно, як і зацікавленість з боку міжнародних інвесторів;

вихід економіки з "тіні", зокрема, у малому і середньому підприємстві на державному рівні стимулюється недостатньо;

до області надходять прогнозовані кошти для реалізації проектів регіонального розвитку з Державного фонду регіонального розвитку.

Соціальна сфера.

Демографічна ситуація змінюється в рамках прогнозої;

соціальна інфраструктура і соціальні послуги покращуються повільно в межах доступних фінансових ресурсів;

доходи населення зростають недостатньо;

потреба роботодавців у висококваліфікованих інженерних і робітничих кадрах не задовольняється повною мірою.

Оптимістичний сценарій розвитку Кіровоградської області ґрунтується на таких припущеннях:

законодавство у сферах державних фінансів, податків, економічної та промислової політики значно покращується і відповідає суспільному запиту щодо впровадження реформ;

реформа адміністративно-територіального устрою та органів управління регіональним розвитком завершиться в 2020 році;

зменшується обсяг тіньової економіки (до 30%);

зростає зацікавленість іноземних інвесторів у співробітництві із областю;

економічна активність малих і середніх підприємств змінюється в сторону глибокої переробки сировинної продукції та виробництва готової промислової продукції і товарів;

збільшується рівень фінансового ресурсного забезпечення регіону;

зменшується рівень дотаційності зведеного бюджету області;

поліпшується стан дорожньої і соціальної інфраструктури, об'єктів житлово-комунального господарства;

підвищується рівень матеріального добробуту громадян;

уповільнюються негативні тенденції в демографічній ситуації.

Геополітичний рівень.

Україна стає повноправним членом ЄС;

військовий конфлікт з Росією завершується шляхом урегулювання на користь України.

Національний рівень.

Національне законодавство повністю синхронізується із законодавством ЄС;

в Україні продовжуються системні реформи у різних сферах діяльності тощо;

на законодавчому рівні:

встановлюються пільги для інвестицій в реальний сектор економіки;

проголошується "амністія" на виведені в офшори капітали; як наслідок, покращується інвестиційний клімат, зростає інтерес до України з боку міжнародних інвесторів;

проводиться боротьба із корупцією.

Регіональний рівень.

Економіка.

Збільшуються обсяги капітальних інвестицій в реальний сектор економіки; підвищується інвестиційна привабливість області, та, відповідно, зацікавленість з боку міжнародних інвесторів;

економічно спроможні громади отримують території власної юрисдикції, у тому числі суттєвий обсяг земельних ресурсів для створення інвестиційно привабливих територій ("зелених" зон);

обласна рада отримує власний виконавчий орган, повноваження, ресурси та відповідальність за регіональний розвиток;

відбувається поступовий вихід економіки з "тіні", зокрема у малому і середньому підприємстві;

зростає матеріально-фінансове забезпечення базових адміністративно-територіальних одиниць – громад та їх можливості у місцевому економічному розвитку.

Соціальна сфера

трудова міграція населення в країни ЄС поступово скорочується;

підвищується рівень оплати праці працівників у реальному секторі економіки, що стабілізує ситуацію із забезпеченням кваліфікованими кадрами;

зростає попит на туристичні продукти Кіровоградщини.

За оптимістичним сценарієм в області динамічно розвиваються позитивні тенденції у всіх галузях і сферах діяльності.

Сформовано нову територіальну організацію влади регіону, яка ефективно реалізує свої повноваження у всіх сферах діяльності.

Значно активізовано виконання повноважень у сфері інвестиційної і діяльності: створено мережу інституцій із підготовки інвестиційних пропозицій та інвестиційних проектів, супроводу інвестора, із використанням сучасних інструментів активно презентується інвестиційний потенціал територій, налагоджено із розширено співпрацю із програмами і проектами міжнародної технічної допомоги.

Запроваджено і ефективно використовуються механізми стимулювання розвитку і підтримки суб'єктів малого середнього бізнесу: надається фінансова та інформаційна, інші види підтримки, створено інституції (фонди, агенції, центри тощо) підтримки малого бізнесу у кожній об'єднаній територіальній громаді.

Малий і середній бізнес виходить з "тіні", переміщуючись з ніші торгівлі і послуг у сферу товарного виробництва в тісній кооперації зі стратегічними інвесторами.

Стрімко зростає сектор ІКТ та програмування.

Інноваційний сценарій розвитку промислового комплексу області пов'язаний з всебічною модернізацією, структурною трансформацією не тільки промисловості, але й всіх основних та суміжних галузей економіки – сільського господарства, транспорту, зв'язку тощо та їх інтеграцією з науково-освітніми закладами регіону і України.

Важливим чинником реалізації цього варіанту розвитку промислового комплексу Кіровоградської області є те, що основу її виробничого потенціалу складають підприємства машинобудування, харчової промисловості та металургії.

Характер територіальних пропорцій та розміщення основних промислових центрів на перспективу не зазнає значних змін.

Завдяки суттєвим зростанням фінансових ресурсів поліпшується стан наявної та розвивається нова соціально-дорожня інфраструктура, що підвищує інвестиційну привабливість територій області. Завдяки цьому збільшується обсяг внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку регіону, створюються нові привабливі для працівників робочі місця, що в свою чергу стимулює населення залишатись в регіоні та повернення частини заробітчан з країн ЄС та інших країн світу.

Підвищується суттєво рівень доходів громадян, поліпшуються умови їх життєдіяльності.

Обґрунтування вибору сценарію розвитку області

Для розроблення з науковим підходом якісної та дієвої Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки залучено Центральнотехнічний національний технічний університет.

При обґрунтуванні вибору сценарію області акцентовано увагу на таких аспектах як:

тенденції демографічних процесів та поліпшення демографічної ситуації відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку у Кіровоградській області;

забезпечення регіону трудовими ресурсами для потреб ринку праці та поліпшення формування трудового потенціалу відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку у Кіровоградській області;

поліпшення екологічної ситуації у питанні водних ресурсів та покращення ситуації з управління твердими побутовими відходами відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Кіровоградської області.

Прогноз демографічної ситуації.

Аналіз статистичних даних, які описують демографічні процеси у регіоні, а також ймовірні тенденції змін статево-вікової структури, показників народжуваності, смертності та міграції населення дозволили здійснити прогноз чисельності населення та середньої очікуваної тривалості життя при народженні Кіровоградської області на період до 2030 року.

Таблиця 38

**Прогноз чисельності населення Кіровоградської області до 2030 року
за різними варіантами розвитку демографічної ситуації**

(тис.осіб)

Варіант прогнозу	Станом на:		Прогноз										
	01.01.2019 р. (факт)	01.08.2019 р. (факт)	Станом на 01 січня										
			2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
"високий – високий – високий" – найбільш оптимістичний	945,5	933,8	922,7	912,6	903,3	894,8	887,0	879,9	873,6	868,0	863,1	858,9	855,4
"середній –середній – середній" – найбільш вірогідний	945,5	933,8	922,7	912,1	902,2	892,8	883,9	875,6	867,8	860,5	853,8	847,5	841,8
"низький – низький – низький" – найбільш песимістичний	945,5	933,8	922,5	911,7	901,3	891,4	881,8	872,7	864,0	855,6	847,7	840,1	833,0
"нормативний" – гіпотетичний	945,5	933,8	922,8	912,4	902,8	893,7	885,3	877,5	870,4	863,8	857,9	852,5	847,7
"постійні показники на рівні 2018 року" – малоймовірний	945,5	933,9	923,3	912,8	902,4	892,1	881,8	871,7	861,6	851,7	841,8	832,0	822,4

Прогнозування чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року проведено за п'ятьма варіантами:

"високий – високий – високий" – найбільш оптимістичний;

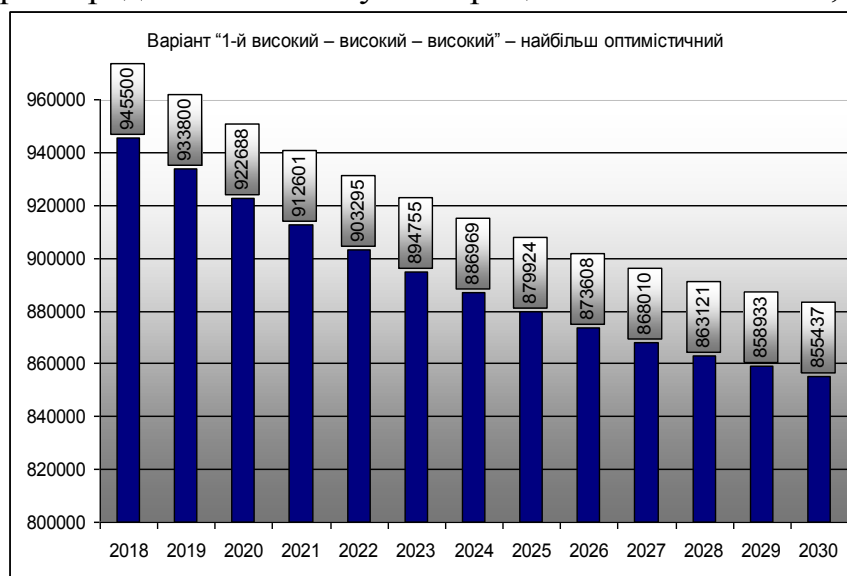
"середній – середній – середній" – найбільш вірогідний;

"низький – низький – низький" – найбільш песимістичний;

"нормативний" – гіпотетичний;

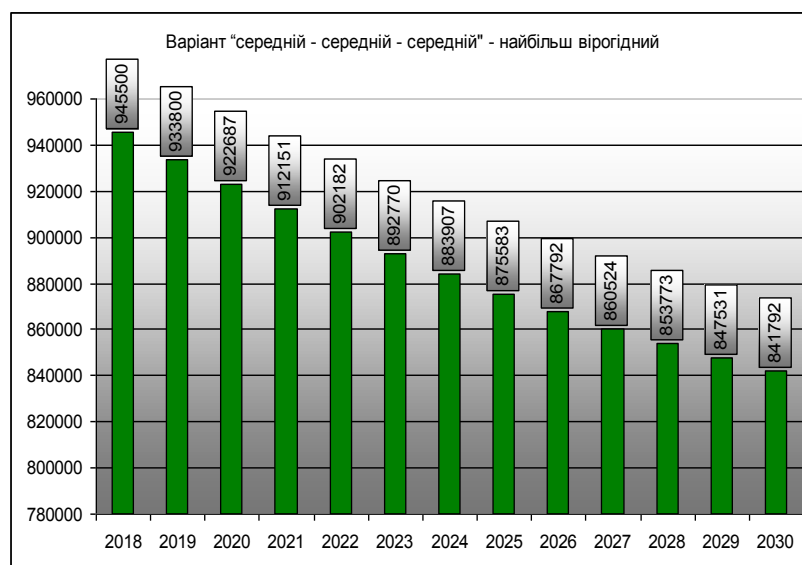
"постійні показники на рівні 2018 р." – малоімовірний.

За найбільш оптимістичним варіантом прогнозу, тобто за умови суттєвого поліпшення усіх наявних тенденцій, вжиття дієвих заходів щодо поліпшення демографічної й соціально-економічної ситуації в регіоні, чисельність населення Кіровоградської області у 2030 році може скласти 855,4 тис. осіб.

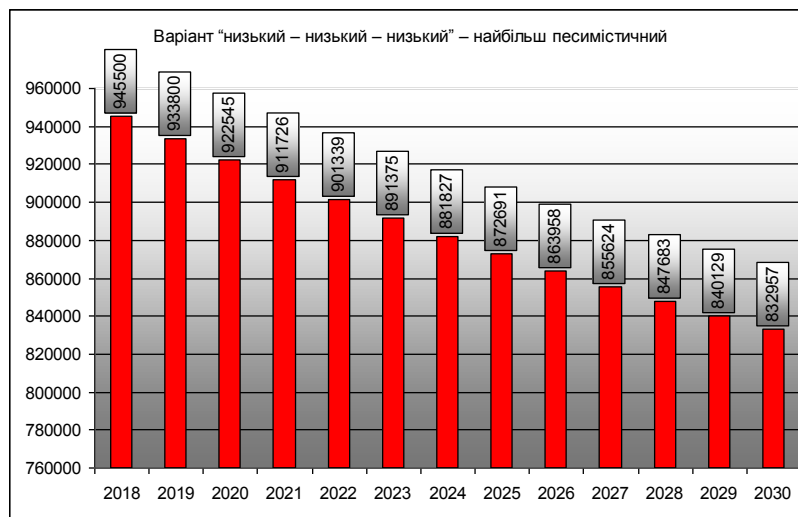
Діаграма 22. Прогноз чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року (Варіант "1-й високий – високий – високий" – найбільш оптимістичний), осіб

Натомість найбільш вірогідний варіант прогнозу дозволяє стверджувати, що населення Кіровоградської області у 2030 році наблизатиметься до значення 841,8 тис. осіб.

Діаграма 23. Прогноз чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року (Варіант "середній - середній - середній" - найбільш вірогідний)

За песимістичним варіантом прогнозу, тобто за умови подальшого погіршення демографічної й соціально-економічної ситуації в регіоні, посилення негативних тенденцій у сфері природного відтворення населення та активізації міграційних процесів, зниження середньої очікуваної тривалості життя при народженні тощо, чисельність населення регіону може досягти у 2030 році 833 тис. осіб.

Діаграма 24. Прогноз чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року (Варіант "низький – низький – низький" – найбільш

Середній варіант прогнозу відповідає найбільш вірогідному стану, а песимістичний та оптимістичний задають нижню та верхню межі динаміки демографічних показників

Таблиця 39

**Прогноз середньої очікуваної тривалості життя при народженні населення
Кіровоградської області на період до 2030 року (років)**

Варіант прогнозу	Прогноз											
	Роки:											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Оптимістичний прогноз	75,6	76,0	76,3	76,5	76,9	77,2	77,5	77,8	78,1	78,4	78,7	79,0
Середній прогноз	71,2	71,5	71,8	72,1	72,4	72,7	73,0	73,3	73,6	73,9	74,1	74,4
Песимістичний прогноз	66,8	67,1	67,3	67,6	67,9	68,2	68,5	68,8	69,0	69,3	69,6	69,9

Значення середньої очікуваної тривалості життя при народженні для всього населення Кіровоградської області за середнього (найбільш імовірного) прогнозу у 2030 році складатиме 74,4 роки.

Таблиця 40

**Прогноз середньої очікуваної тривалості життя при народженні чоловіків
Кіровоградської області на період до 2030 року (років)**

Варіант прогнозу	Прогноз											
	Роки:											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Оптимістичний прогноз	70,6	71,0	71,3	71,7	72,1	72,4	72,8	73,2	73,6	73,9	74,3	74,7
Середній прогноз	66,3	66,7	67,0	67,4	67,7	68,1	68,5	68,8	69,2	69,6	69,9	70,3
Песимістичний прогноз	62,0	62,4	62,7	63,1	63,4	63,8	64,1	64,5	64,8	65,2	65,5	65,9

Таблиця 41

**Прогноз середньої очікуваної тривалості життя при народженні жінок
Кіровоградської області на період до 2030 року (років)**

Варіант прогнозу	Прогноз											
	Роки:											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Оптимістичний прогноз	80,5	80,6	80,8	81,0	81,228	81,4	81,6	81,8	82,0	82,2	82,4	82,6
Середній прогноз	75,9	76,1	76,2	76,4	76,619	76,8	77,0	77,2	77,3	77,5	77,7	77,9
Песимістичний прогноз	71,3	71,5	71,7	71,8	72,01	72,2	72,3	72,6	72,7	72,9	73,1	73,2

Найбільш імовірним варіантом прогнозу середньої очікуваної тривалості життя при народженні для чоловіків Кіровоградської області зазначений показник у 2030 році складатиме 70,3 років, а для жінок – 77,9 років.

За результатами проведеного науково-аналітичного дослідження встановлено, що показники демографічної ситуації в Кіровоградській області залежать від комбінованого впливу багатьох факторів: фізіологічних, шлюбно-сімейних, соціальних, економічних, культурних та ін. Проведений аналіз дозволив ідентифікувати основні демографічні проблеми, що потребують розв'язання у рамках реалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, а саме:

передостаннє місце регіону за чисельністю наявного населення серед решти регіонів України та стійка спадна тенденція чисельності населення області (зниження з 1100 тис. осіб у 2004 році до 940,3 тис. осіб у 2019 році);

висока концентрація наявного населення регіону (майже 40%) у трьох містах – Кропивницькому, Олександрії, Світловодську;

суттєва диференціація за показниками питомої ваги міського населення, міграції та демографічного навантаження у розрізі міст та районів області та зниження кількості народжених (з 10,6 тис. осіб у 2014 році до 7,1 тис. осіб у 2018 році);

зростання частки осіб старшої вікової групи (65 і більше років) у структурі постійного населення області та вкрай низький рівень середньої очікуваної тривалості життя при народженні у чоловіків (на 10 років менший, ніж у жінок) та статеві-віковий дисбаланс у структурі населення області.

До основних напрямів поліпшення демографічної ситуації відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Кіровоградської області віднесено:

розвиток інфраструктури (молодіжне житлове будівництво, дорожня інфраструктура, соціальна інфраструктура) та створення на території регіону інноваційно-інтегрованих структур (інноваційний аграрний кластер, інноваційний центр для організації ефективної співпраці влади, бізнесу, освітніх і наукових установ, громади);

спрямування публічних коштів місцевих бюджетів на підтримку підприємств регіону та підвищення ефективності функціонування об'єднаних територіальних громад та ін.

Прогноз чисельності трудових ресурсів для потреб регіонального ринку праці.

У дослідженні наведено результати прогнозування чисельності економічно активного та зайнятого населення Кіровоградської області, які є основою для обґрунтування науково-практичних рекомендацій стосовно зменшення загроз в сфері формування трудового потенціалу в контексті забезпечення регіонального інноваційного розвитку, а також можуть бути використані під час розробки та обґрунтування управлінських рішень, що мають безпосереднє відношення до кадрового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Прогноз чисельності економічно активного та зайнятого населення Кіровоградської області у віці 15-70 років та працездатному віці (таблиці 42-43) показують наступні дані:

1) 2027 рік:

чисельність економічно активного населення у віці 15-70 років становитиме 390,2 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 400,5 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 379,8 тис. осіб, з них:

чисельність економічно активного населення у працездатному віці становитиме 373,2 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 383,3 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 363 тис. осіб

Таблиця 42**Прогноз чисельності економічно активного населення Кіровоградської області за статтю, осіб**

Роки:	Економічно активне населення у віці 15-70 років						Економічно активне населення працездатного віку					
	жінки			чоловіки			жінки			чоловіки		
	прогноз	оптимістичний	песимістичний	прогноз	оптимістичний	песимістичний	прогноз	оптимістичний	песимістичний	прогно з	оптимістичний	песимістичний
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2019	193,2	220,5	165,9	219	248	190	193,8	221,2	166,5	214,4	243,1	185,7
2020	193,2	220,4	165,9	220,6	249,6	191,6	193,7	221,1	166,4	215,1	243,8	186,4
2021	190,7	218	163,4	218,2	247,2	189,2	193	220,4	165,7	213,3	242	184,6
2022	187,6	214,8	160,3	216,6	245,6	187,6	192	219,4	164,7	211,9	240,6	183,2
2023	183,6	210,8	156,3	214	243	185	190,7	218,1	163,4	210,2	238,9	181,5
2024	180,5	207,7	153,2	211,4	240,4	182,4	190,2	217,6	162,9	208,1	236,8	179,4
2025	178,6	205,8	151,3	210,6	239,7	181,6	189,4	216,8	162,1	207,4	236,1	178,7
2026	174,9	202,2	147,7	207,9	236,9	178,9	188,4	215,8	161,1	205,4	234,1	176,7
2027	171,7	199	144,5	205,9	234,9	176,9	187,5	214,9	160,2	203,8	232,6	175,1
2028	168,8	196	141,5	203,9	232,9	174,8	186,7	214	159,3	202,3	231	173,5
2029	166	193,2	138,7	202	231	173	185,9	213,2	158,5	200,8	229,5	172
2030	162,9	190,2	135,6	200	229	171	184,9	212,3	157,6	199,3	228	170,5
2031	159,7	186,9	132,4	197,8	226,8	168,7	184,1	211,4	156,7	197,5	226,3	168,8
2032	156,8	184	129,5	195,9	224,9	166,9	183,2	210,6	155,9	196,1	224,8	167,3
2033	153,8	181	126,5	193,8	222,9	164,8	182,4	209,7	155	194,5	223,2	165,8
2034	150,7	178	123,5	191,8	220,8	162,8	181,5	208,8	154,1	192,9	221,7	164,2
2035	147,6	174,9	120,4	189,8	218,8	160,8	180,6	207,9	153,3	191,4	220,1	162,6
2036	144,6	171,9	117,4	187,7	216,7	158,7	179,7	207,1	152,4	189,8	218,5	161,1
2037	141,6	168,9	114,4	185,8	214,8	156,7	178,9	206,2	151,5	188,3	217	159,5
2038	138,6	165,8	111,3	183,7	212,7	154,7	178	205,3	150,7	186,7	215,4	157,9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2039	135,5	162,8	108,3	181,7	210,7	152,7	177,1	204,5	149,8	185,1	213,8	156,4
2040	132,5	159,8	105,3	179,6	208,7	150,6	176,3	203,6	148,9	183,5	212,3	154,8
2041	129,5	156,8	102,2	177,6	206,6	148,6	175,4	202,7	148,1	182	210,7	153,3
2042	126,5	153,7	99,2	175,6	204,6	146,6	174,5	201,9	147,2	180,4	209,1	151,7

чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років становитиме 354,331 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 364,207 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 344,456 тис. осіб, з них:

чисельність зайнятого населення у працездатному віці становитиме 336,627 тис. осіб, за оптимістичним сценарієм – 346,257 тис. осіб, за песимістичним сценарієм – 326,997 тис. осіб.

Таблиця 43

Прогноз чисельності економічно активного населення Кіровоградської області за статтю, осіб

Роки:	Зайняте населення у віці 15-70 років						Зайняте населення працездатного віку					
	жінки			чоловіки			жінки			чоловіки		
	прогноз	оптимістичний	песимістичний	прогноз	оптимістичний	песимістичний	прогноз	оптимістичний	песимістичний	прогноз	оптимістичний	песимістичний
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2019	172,8	198,6	147,0	182,8	209,3	156,2	173,5	199,3	147,6	178,1	204,3	152,0
2020	175,4	201,2	149,5	182,9	209,4	156,3	176,0	201,8	150,1	177,3	203,5	151,2
2021	172,8	198,6	146,9	179,6	206,1	153,0	175,1	200,9	149,2	174,7	200,8	148,5
2022	170,4	196,2	144,5	176,4	203,0	149,9	174,8	200,7	149,0	171,7	197,9	145,5
2023	166,9	192,7	141,0	171,6	198,2	145,1	174,0	199,8	148,1	167,8	194,0	141,7
2024	163,8	189,6	138,0	167,3	193,8	140,7	173,5	199,4	147,7	164,0	190,1	137,8
2025	163,0	188,9	137,2	165,3	191,9	138,8	173,9	199,8	148,1	162,0	188,2	135,9
2026	159,5	185,3	133,7	160,9	187,5	134,3	173,0	198,8	147,1	158,4	184,5	132,2
2027	156,9	182,8	131,1	157,1	183,6	130,5	172,7	198,5	146,8	155,0	181,2	128,8
2028	154,4	180,2	128,6	153,3	179,9	126,8	172,3	198,2	146,5	151,7	177,9	125,6
2029	152,1	177,9	126,3	149,9	176,5	123,4	172,1	197,9	146,2	148,7	174,9	122,5
2030	149,6	175,4	123,8	146,3	172,9	119,8	171,7	197,5	145,8	145,6	171,8	119,4
2031	146,8	172,6	120,9	142,3	168,9	115,8	171,2	197,0	145,3	142,1	168,3	116,0
2032	144,4	170,3	118,6	138,8	165,4	112,3	170,9	196,7	145,0	139,0	165,2	112,8
2033	141,9	167,7	116,1	135,2	161,7	108,6	170,5	196,4	144,7	135,8	162,0	109,7
2034	139,4	165,2	113,5	131,5	158,1	105,0	170,1	196,0	144,3	132,6	158,8	106,5
2035	136,8	162,6	111,0	127,8	154,3	101,2	169,7	195,6	143,9	129,4	155,5	103,2
2036	134,3	160,1	108,4	124,1	150,7	97,6	169,4	195,2	143,5	126,2	152,3	100,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2037	131,8	157,6	106,0	120,5	147,1	93,9	169,0	194,9	143,2	123,0	149,2	96,8
2038	129,2	155,0	103,4	116,8	143,3	90,2	168,6	194,5	142,8	119,8	145,9	93,6
2039	126,7	152,5	100,8	113,1	139,7	86,6	168,3	194,1	142,4	116,5	142,7	90,4
2040	124,1	150,0	98,3	109,4	136,0	82,9	167,9	193,7	142,0	113,3	139,5	87,2
2041	121,6	147,4	95,8	105,8	132,3	79,2	167,5	193,4	141,7	110,1	136,3	84,0
2042	119,1	144,9	93,3	102,1	128,7	75,5	167,2	193,0	141,3	106,9	133,1	80,8

Наведені прогнози є основою для обґрунтування науково-практичних рекомендацій стосовно зменшення загроз в сфері формування трудового потенціалу в контексті забезпечення регіонального інноваційного розвитку.

Статевікова структура економічно активного та зайнятого населення показує, що за статтю переважають чоловіки, хоча цей відсоток і є незначним – в межах 5% в цілому по економічно активному та 4% по зайнятому населенню. Разом з тим, спостерігається значне зменшення, у відсотковому відношенні, частки чоловіків працездатного віку, починаючи з 35 років.

Прогноз екологічної ситуації.

Водні ресурси області.

Існує три загальні сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами: оптимістичний, базовий (середній) та песимістичний.

Найбільш реалістичний – базовий сценарій, якій передбачає збереження більшості тенденцій і відсутність суттєвих реформ у сфері водокористування. Але цей сценарій не може враховувати випадкові флуктуації розвитку економіки та технічного чи соціального прогресу.

Оптимістичний сценарій передбачає позитивний збіг обставин, при якому певні негативні фактори нівелюються.

Песимістичний сценарій передбачає негативний збіг обставин, при якому негативні процеси підсилюють деструктивний вплив одне одного.

Таблиця 44

Сценарії розвитку ситуації із водними ресурсами в області

Показник	Оптимістичний сценарій	Базовий сценарій	Песимістичний сценарій
1	2	3	4
Середньорічна температура	Ріст на ~ 0,5°C		
Річні опади	Зменшення на ~ 14 мм		
Клімат та гідрологія	Зміщення меж кліматичних зон на північ, зниження обсягу місцевого стоку, збільшення гідротермічного коефіцієнту		
Використання води на зрошення	Ріст на 50%	Ріст на 100%	Ріст на 150%
Господарсько-питні потреби при нинішньому відносному споживанні свіжої води	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться
Відносне споживання води на господарсько-питні потреби на 1 особу	Зменшення у межах 10%*		
Загальне використання води на господарсько-питні потреби при базовому сценарії зміни чисельності населення	Зменшення на 22%	Зменшення на 18%	Зменшення на 14%
Використання води на промислові потреби	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться
Загальне використання води	Зменшення на 15%	Зменшення на 5%	Ріст на 2%
Обсяг нормативно очищених зворотних вод	Зменшення на 10%	Зменшення на 20%	Зменшення на 25%

1	2	3	4
Річний обсяг добрив, внесених на с/г угіддях	Ріст на 15%	Ріст на 20%	Ріст на 25%
Концентрація забруднюючих речовин у поверхневих водоймах**	Ріст у межах 10%	Ріст у межах 15%	Ріст у межах 25%
Біологічне різноманіття водних екосистем***	Зменшення/зміна на 5%	Зменшення/зміна на 7%	Зменшення/зміна на 10%
Здатність екосистем до самовідновлення	Незначні порушення	Часткові та локальні порушення	Значне порушення
Рекреаційний потенціал області	Зменшення кількості водойм із високим рекреаційним потенціалом, погіршення санітарних умов більшості рекреаційних зон		

Примітка:

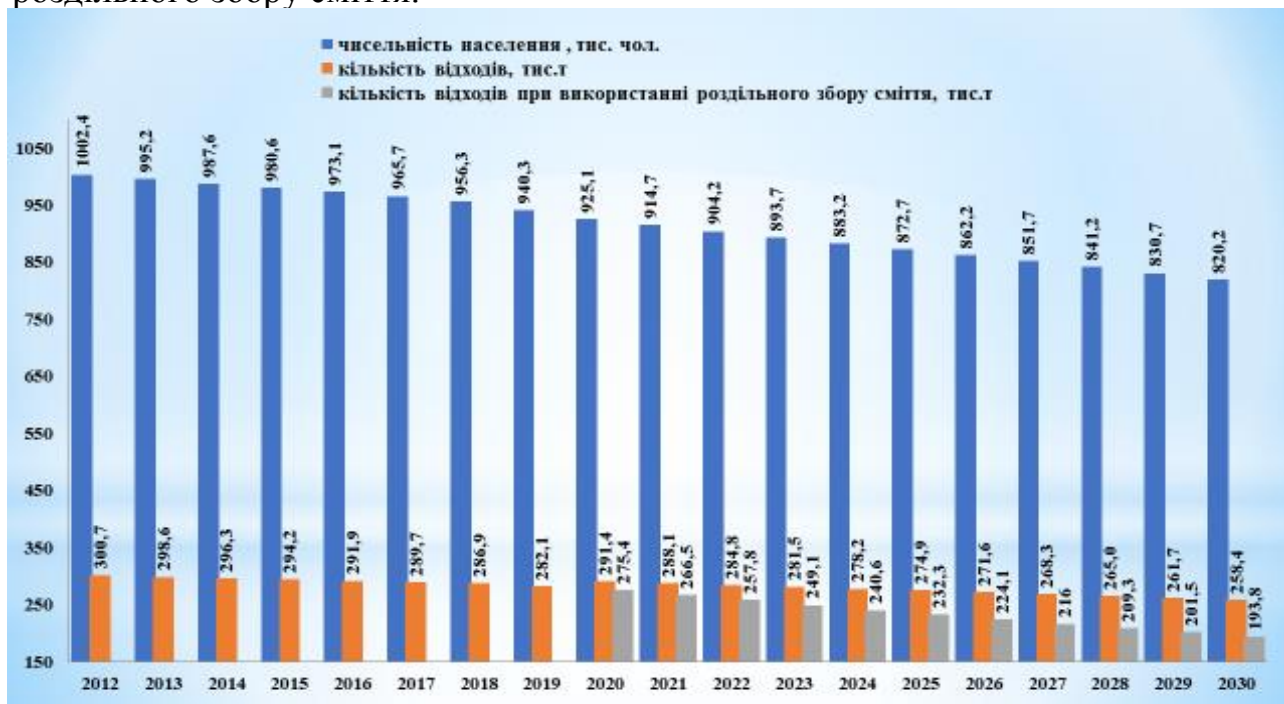
* обсяг господарсько-питних потреб корелює із кліматом не напряму, а через культурні явища, а тому ця залежність складна і мінлива та не піддається чіткому прогнозу;

** через значну складність процесу міграції біогенних речовин та процесу самоочищення екосистем, зростання обсягів використання добрив та зростання обсягів недостатньо очищених стічних вод, мають нелінійну залежність із збільшенням концентрації забруднюючих речовин у водоймах і тому вона не піддається чіткому підрахунку;

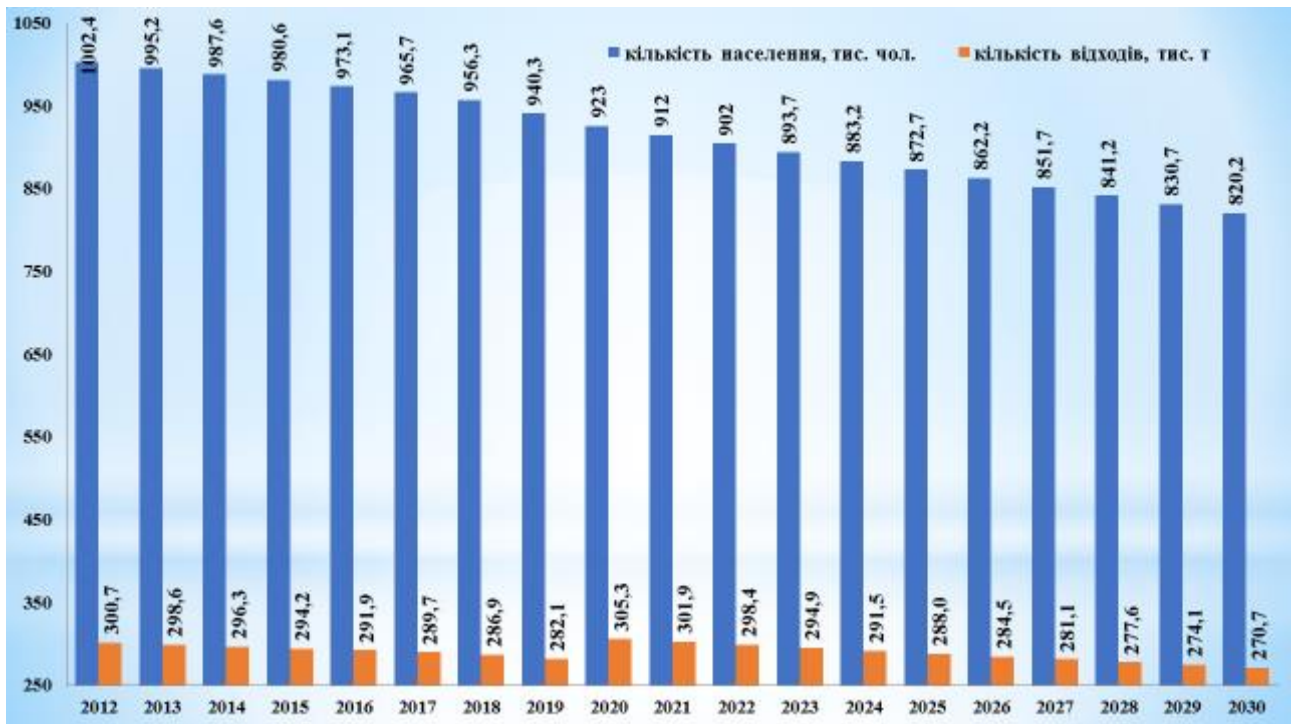
*** зміна видового складу екосистем по відношенню до 2010-2019 років. Через складність взаємозв'язків у екосистемах прогноз носить приблизний характер.

Прогноз утворення відходів у Кіровоградській області на період до 2030 року

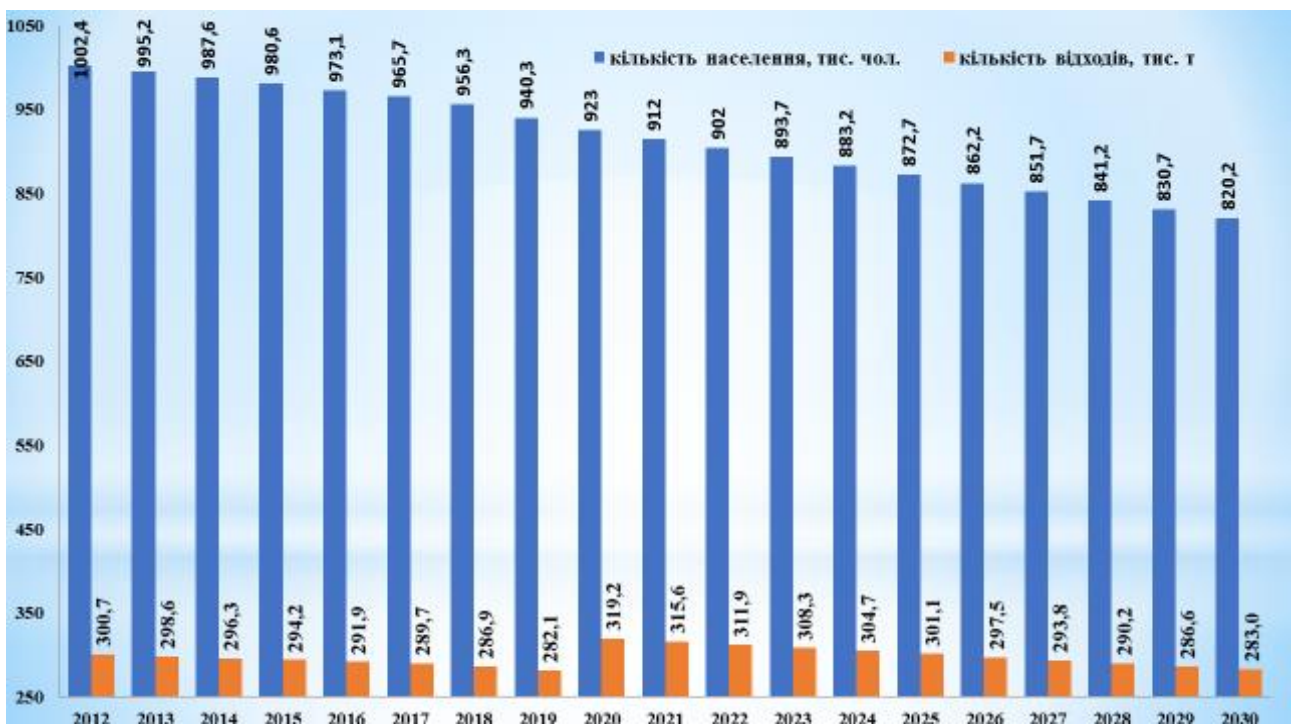
Попередні прогнози свідчать, що кількість відходів в 2030 році між оптимістичним та песимістичним сценарієм відрізняються майже в 1,5 рази. Такого результату значною мірою буде досягнуто за рахунок впровадження роздільного збору сміття.

Діаграма 25. Попередній прогноз кількості ТПВ з урахуванням чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року з використанням роздільного збору сміття (оптимістичний прогноз).

Діаграма 26. Попередній прогноз кількості ТПВ з урахуванням чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року (середній прогноз).

Діаграма 27. Попередній прогноз (песимістичний) кількості ТПВ з урахуванням чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року (песимістичний прогноз).

III. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ

Стратегічне бачення: Кіровоградщина – зігрітий сонцем край у центрі України зі славними традиціями, багатими надрами, родючими чорноземами, талановитими і працьовитими людьми, де активно розвиваються аграрне виробництво, машинобудування у поєднанні з сучасними індустріями. Тут у пріоритеті: інноваційний розвиток, новітні технології, диверсифікована економіка, сприятливий бізнес-клімат, щасливі та активні люди, що живуть і працюють у комфортних умовах та безпечному довіллі. Це креативний регіон, який впевнено дивиться у майбутнє та адаптований до змін. Місце, де турбуються про людей – від народження, про довілля – у кожному куточку. Досягаємо сталого розвитку в усіх сферах життя.

Місія:

1. Розбудуємо новітню економіку за прогресивними технологіями.
2. Інвестиції у людей: розвиток людського капіталу, підвищення добробуту населення.
3. Стало розвивається кожна громада.
4. Дбайливо використовуємо ресурси, зберігаємо і поліпшуємо екологічний стан.

IV. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ СТРАТЕГІЇ

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ

Для досягнення розвитку регіону на рівні, визначеного у стратегічному баченні, визначено 4 стратегічні цілі.

Стратегічна ціль 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації" полягає у створенні оптимальних умов для повного використання і нарощування наявного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки.

Стратегічна ціль 2. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" передбачає виконання завдань і здійснення заходів щодо стабілізації демографічної ситуації в області, забезпеченні рівного доступу до якісної освіти, послуг охорони здоров'я незалежно від місця проживання людей, підвищення матеріального добробуту населення.

Стратегічна ціль 3. "Сталий розвиток усіх територій" передбачає реалізацію комплексу заходів і проектів, спрямованих на усунення диспропорцій у розвитку населених пунктів у сільській і міській місцевості, розвитку соціально-дорожньої інфраструктури, модернізації житлово-комунального господарства і розвиток житлового будівництва.

Стратегічна ціль 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" визначає завдання і проекти щодо охорони навколишнього природного середовища, формуванню екологічної інфраструктури в області.

ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ

Досягнення стратегічної цілі 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації" **передбачається шляхом реалізації таких оперативних цілей:**

- створення сприятливого клімату для залучення інвестицій;
- розвиток підприємництва – ключ до економічного зростання регіону;
- розвиток існуючих та створення нових високотехнологічних виробництв з урахуванням засад смарт-спеціалізації;
- розвиток ІТ-технологій та інновацій і впровадження їх у виробництво.

Оперативна ціль 1.1. "Створення сприятливого клімату для залучення інвестицій"

Оперативна ціль 1.1. скерована на створення умов щодо залучення інвестицій в економіку області. Комплексне втручання у сферу передбачається зосередити у двох взаємопов'язаних напрямках – покращання інвестиційної промоції регіону та розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури та логістичного потенціалу.

Динамічний розвиток регіону значною мірою залежить від належної оцінки наявного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг, здатності залучати інвестиції.

Представники місцевих органів виконавчої влади чи фахівці, уповноважені здійснювати безпосередній контакт з інвестором, повинні не тільки досконало володіти інформацією щодо місцевого економічного розвитку, поточного технологічного рівня та ринкової конкурентоспроможності, стратегічних напрямів та перспектив, але враховувати професійну, ментальну, національну специфіку кожного потенційного інвестора.

Успішна робота представників влади з інвесторами є запорукою формування сприятливого інвестиційного клімату регіону, одним із факторів залучення додаткових інвестиційних ресурсів у його розвиток.

Для створення сприятливого клімату для інвесторів в регіоні необхідно вжити комплекс організаційних та практичних заходів, зокрема таких, як:

- визначення найбільш інвестиційно-привабливих видів економічної діяльності на території кожної адміністративно-територіальної одиниці та їх актуалізація (не рідше 1 разу в рік);

- підготовка інвестиційних пропозицій із урахуванням визначених форм (Стандарт супроводу інвестора) та їх презентація, пропагування і розповсюдження серед потенційних інвесторів, через ЗМІ тощо;

- прийняття місцевих комплексних програм підвищення конкурентоспроможності територій та формування їх позитивного іміджу в

Україні і світі, забезпечення їх належного фінансування із залученням коштів місцевих бюджетів;

виготовлення і розповсюдження презентаційних матеріалів про потенціал територій, конкурентні переваги;

проведення презентаційно-іміджевих заходів або участь у презентаційно-іміджевих заходах регіонального, національного та іноземного рівнів (виставки, форуми, конференції, тощо);

визначення вільних земельних ділянок під реалізацію інвестиційних проектів, виготовлення на них землевпорядної документації, підведення до них мереж необхідної інфраструктури;

підготовки і підвищення кваліфікації фахівців проектного менеджменту, взаємодії і роботою із інвесторами;

створення у штатній структурі місцевих органів виконавчої влади окремих структурних підрозділів із питань інвестиційної діяльності або інших самостійних установ по роботі із інвесторами.

Очікувані результати:

створено умови для формування привабливого інвестиційного клімату;
залучено інвестиції в економіку області;

розроблено презентації області та проведено їх промоцію на різноманітних іміджевих заходах (форумах, "круглих столах", виставках тощо).

Індикатори:

темп зростання обсягу капітальних інвестицій, %;

темп зростання обсягу прямих іноземних інвестицій в області, %;

мережа інфраструктури із супроводу інвестиційної діяльності, од.;

кількість підготовлених інвестиційних проектів, які пройшли конкурсний відбір на залучення коштів із різних джерел фінансування (державний, місцевий бюджети, у рамках програм ЄС, міжнародної технічної допомоги, тощо), од.;

Оперативна ціль 1.1. "Створення сприятливого клімату для залучення інвестицій" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
<p>1.1.1. Поширення інформації про інвестиційну привабливість області та її територій, презентація їх потенціалу та інвестиційних проектів під час міжрегіональних та міжнародних заходів</p>	<p>розробка, затвердження та реалізація завдань і заходів Програми формування позитивного міжнародного та інвестиційного іміджу Кіровоградської області (робоча назва); здійснення заходів щодо популяризації регіону за кордоном і формування позитивного іміджу Кіровоградщини; проведення іміджево-презентаційних заходів на регіональному рівні; формування та регулярна актуалізація баз даних інвестиційних проектів (опис вільних земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості; провідних компаній за ключовими галузями; діючих компаній з іноземними інвестиціями; інституцій, які займаються залученням інвестицій; інвестиційних проектів; потенційних інвесторів); активна промоція інвестиційних можливостей регіону (інформаційне наповнення і підтримка інвестиційного веб-сайту (http://invest.kr-admin.gov.ua/index.php/uk/), промоматеріали), як в Україні, так і за кордоном; створення належних умов для реалізації проектів регіонального розвитку за рахунок міжнародних фінансових організацій та міжнародної технічної допомоги; розробка та видання Інвестиційного паспорту регіону; забезпечення реалізації євроінтеграційної політики України в області шляхом організації та проведення тренінгів, семінарів, конференцій, засідань за круглим столом з питань розвитку співпраці між Україною та Європейським Союзом;</p>
<p>1.1.2. Впровадження механізмів інвестиційного супроводу</p>	<p>консалтингова підтримка та супровід (методичний, організаційний) потенційних інвесторів; забезпечення роботи із інвесторами із дотриманням Стандартів супроводу інвестора в області; формування і ведення бази даних інвестиційних проектів, реалізація яких здійснюється за участі іноземних інвесторів в області; проведення підвищення кваліфікації, обміну передовим досвідом фахівців, відповідальних за виконання повноважень у сфері інвестиційної діяльності;</p>

1	2
1.1.3. Модернізація і подальший розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури та логістичного потенціалу	підвищення якості робіт із будівництва, капітального ремонту та реконструкції автомобільних доріг загального користування, у тому числі шляхом впровадження нових матеріалів та технологій; сприяння реалізації проектів із розбудови річкового терміналу; поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури та транспортного сполучення територій; створення елементів інформаційно-комунікаційної, інноваційної інфраструктури розвитку громад; підвищення ефективності просторового планування в регіоні.

Оперативна ціль 1.2. "Розвиток підприємництва – ключ до економічного зростання регіону"

Потенціал підприємництва Кіровоградської області створює умови для регіонального розвитку, зокрема у сферах виробництва і реалізації продукції (товарів, послуг), наповненні місцевих бюджетів, зайнятості населення, у сфері соціального партнерства тощо.

У сфері малого і середнього бізнесу області зареєстровано майже 36,5 тис. суб'єктів (або 99,9% від загальної кількості суб'єктів підприємництва), зайнято 136,8 тис. осіб (або 96,9% від загальної чисельності зайнятих працівників), забезпечується понад 90% загального обсягу реалізованої продукції, робіт і послуг (або 77,1 млрд. грн.).

Позитивний вплив на розвиток малого і середнього підприємництва має комплекс заходів щодо підтримки підприємництва, у рамках реалізації Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва у Кіровоградській області, зокрема, це: фінансово-кредитна, інвестиційна, ресурсна та інформаційна підтримка, формування інфраструктури підтримки підприємництва.

Протягом 2016-2018 років з місцевих бюджетів підтримку підприємництва спрямовано майже 4,6 млн. грн.

У той же час, потенціал підприємництва в області використовується не повною мірою через обмеженість об'єктів інфраструктури та фінансової підтримки підприємництва у містах і районах області, відсутність ефективної взаємодії влади і бізнесу в містах і районах щодо розв'язання поточних проблем малого і середнього підприємництва; суб'єктами малого підприємництва, у тому числі мікропідприємництва, використовуються тіньові відносини в оплаті праці та використанні найманої праці (особливо у торгівлі, побутовому обслуговуванні населення, у сфері пасажирських перевезень тощо), що створює перешкоди для регіонального розвитку.

Для досягнення поставленої оперативної цілі передбачається забезпечення розвитку інфраструктури підтримки підприємництва, удосконалення

підготовки фахівців для малого бізнесу, ресурсне та інформаційне забезпечення малого та середнього підприємництва.

Очікувані результати:

розвиток об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва;
створення сприятливих умов для започаткування нових та розвитку існуючих малих та середніх підприємств – місцевих товаровиробників;
створення нових робочих місць;
удосконалення фінансово-кредитної та інформаційно-консультативної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва;

Індикатори:

кількість суб'єктів малого і середнього підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, од.;
обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами малого і середнього підприємництва, у % порівняно з попереднім роком;
кількість об'єктів інфраструктури із підтримки розвитку підприємництва в регіоні, од.;

Оперативна ціль 1.2. "Розвиток підприємництва – ключ до економічного зростання регіону" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1.2.1. Розвиток інфраструктури підтримки підприємництва	налагодження ефективної діяльності наявної мережі інфраструктури із підтримки підприємництва в регіоні; створення мережі нових об'єктів інфраструктури підтримки суб'єктів підприємництва; інформаційно-консультативний супровід діяльності об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва
1.2.2. Удосконалення підготовки фахівців для малого бізнесу	забезпечення розвитку та популяризації культури підприємництва, у тому числі для окремих соціально вразливих категорій населення; активізація співпраці суб'єктів підприємництва з професійно-технічними і вищими навчальними закладами області з метою забезпечення відповідності системи освіти їх потребам; забезпечення надання інформаційно-консультативної допомоги щодо ведення підприємницької діяльності підприємцям початківцям та незайнятому населенню
1.2.3. Ресурсно-інформаційна підтримка розвитку малого та середнього підприємництва	забезпечення конструктивного діалогу між бізнесом і владою; залучення представників підприємницьких структур, громадських організацій підприємців до обговорення чинних та проектів нормативно правових актів (регуляторних актів) у сфері господарської діяльності; сприяння суб'єктам підприємництва у доступі до фінансових ресурсів; популяризація соціального підприємництва та соціальної відповідальності суб'єктів підприємництва

Оперативна ціль 1.3. "Розвиток існуючих та створення нових високотехнологічних виробництв з урахуванням засад смарт-спеціалізації"

Світовий досвід свідчить, що у найбільш економічно розвинутих країнах світу саме інновації є вирішальною умовою забезпечення стабільного довгострокового економічного розвитку.

У той же час стан інноваційної діяльності в області, як і в Україні, характеризується недостатніми обсягами реалізованої інноваційної продукції, низьким рівнем інноваційної активності промислових підприємств та мізерним рівнем підприємницької активності в інноваційній сфері малого та середнього бізнесу.

Основними проблемами в інноваційній сфері залишаються низька сприйнятливість підприємницького сектору до інновацій та недостатня розвиненість інфраструктури, здатної супроводжувати розробки від стадії ідеї до стадії впровадження, що обмежує зростання продуктивності праці, зниження енергоємності виробництва, не створює підґрунтя для модернізації та структурної перебудови економіки, не забезпечує її якісного оновлення.

Незначне впровадження у промислове виробництво нових високих технологій приводить до зниження конкурентоспроможності регіональної економіки, робить її недостатньо конкурентоспроможною через порівняно невисоку якість, а також енерговитратне та ресурсовитратне виробництво. Це зумовлює необхідність підтримки науково-інноваційного співробітництва, популяризації провадження наукової та винахідницької діяльності, посилення співпраці закладів освіти та наукових установ з реальним сектором економіки, залучення виробничих підприємств до участі в науково-технічних розробках.

Одним з інструментів розвитку інноваційно-інвестиційної економіки є індустріальні парки, які, як правило, пропонують підготовлені інвестиційні майданчики з усією необхідною інженерно-технічною та транспортною інфраструктурою. Керуючі компанії, які здійснюють управління парком, забезпечують супровід інвестора та надають йому всі необхідні послуги для швидкого входження в ринок. Таким чином, індустріальний парк є привабливим місцем розвитку бізнесу для інвестора.

В області проведено аналіз економічного та інноваційного потенціалу області у контексті SMART-спеціалізації за методикою, розробленою групою експертів Joint Research Centre (JRC) Європейської комісії. Інноваційний потенціал оцінювався за динамікою впровадження підприємствами регіону інноваційної продукції, процесних, організаційних та маркетингових інновацій. Базуючись на результатах дослідження JRC та враховуючи розвиненість необхідної інфраструктури, потенціал суміжних галузей, інвестиційну привабливість тощо, було визначено види діяльності, які можуть сформувати основу для SMART-спеціалізації Кіровоградської області.

Операційна ціль 1.3. скерована на підвищення рівня впровадження нових високотехнологічних виробництв у галузях економіки та інноваційних систем розумних рішень (на основі принципів смарт-спеціалізації).

Втручання у сферу передбачено у 3-х напрямках:
 розвиток мережі індустріально-технологічних інституцій та кластерів,
 технологічне переоснащення та розширення діючих виробничих
 потужностей, введення в дію нових високотехнологічних виробництв;
 впровадження енергозберігаючих технологій, збільшення частки
 використання енергії, що виробляється з відновлювальних джерел та інших
 альтернативних видів палива

Очікувані результати:

нарощування обсягів промислового виробництва підприємствами області;
 залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій в розвиток регіональної
 економіки;
 створення нових робочих місць;
 підвищення рівня доходів населення;
 впровадження нових технологій у регіоні;
 розвиток видів економічної діяльності, які визначені смарт спеціалізацією
 регіону;
 модернізація виробничих потужностей промислових підприємств,
 створення нових потенційно прибуткових, наукомістких та
 високотехнологічних промислових виробництв;
 оптимізація структури промислового виробництва на базі розвитку тих
 видів діяльності, які здатні забезпечити підвищення експортного потенціалу
 економіки регіону;
 підвищення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту
 виробленої продукції та наданих послуг;
 зменшення рівня енергоємності виробництва на основі розширення
 використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, диверсифікації
 енергопостачання, оптимізації структури енергогенеруючих потужностей у
 промисловому виробництві

Індикатори:

обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн;
 частка реалізованої інноваційної промислової продукції, %;
 кількість підприємств, які функціонують у видах економічної діяльності
 смарт-спеціалізації в регіоні, одиниць;
 кількість впроваджених інноваційних технологічних процесів у
 промисловості, одиниць;
 частка виробництва експортної високотехнологічної продукції, %;
 кількість реалізованих інвестиційних проєктів з енергоефективності,
 одиниць;
 обсяги та темпи зростання виробництва електричної енергії з
 нетрадиційних відновлюваних джерел енергії, кВт. год та %;
 частка відновлюваних джерел енергії у структурі споживання
 паливноенергетичних ресурсів області, %

Оперативна ціль 1.3. "Розвиток існуючих та створення нових високотехнологічних виробництв з урахуванням засад смарт-спеціалізації" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
1.3.1. Розвиток мережі індустріально-технологічних інституцій та кластерів.	створення кластерів за окремими напрямками ведення бізнесу (виробництво продуктів харчування, переробка продуктів сільгоспвиробництва тощо) та їх популяризація на регіональному, національному та зовнішньоекономічному рівнях; сприяння розвитку індустріального парку "Олександрія"; сприяння створенню індустріальних парків, кластерів, зокрема шляхом залучення центральних органів виконавчої влади до вирішення існуючих проблемних питань
1.3.2. Технологічне переоснащення та розширення діючих виробничих потужностей, введення в дію нових високотехнологічних виробництв	створення сприятливого інституційного середовища для залучення інвестицій та організація заходів з просування видів економічної діяльності смарт-спеціалізації; сприяння просуванню та розширенню ринків збуту продукції підприємств галузей смарт-спеціалізації, особливо експортноорієнтованої сприяння промисловим підприємствам області у реалізації інвестиційних проектів
1.3.3. Впровадження енергозберігаючих технологій, збільшення частки використання енергії, що виробляється з відновлювальних джерел та інших альтернативних видів палива	проведення енергетичних аудитів, енергетичної сертифікації будівель; використання еско-механізму; створення в області системи енергетичного менеджменту; проведення термомодернізації будівель; використання котлів, що працюють з використанням альтернативних видів палива

Оперативна ціль 1.4. "Розвиток ІТ-технологій та інновацій і впровадження їх у виробництво"

Стан розвитку в області науки та інновацій створює певні передумови для регіонального розвитку.

Наукові дослідження і розробки в області здійснюють 15 організацій, з яких найбільше спеціалізуються в галузі технічних наук (53,3% від загальної кількості підприємств) та природних наук (40%), решта організацій працюють в галузі суспільних наук.

Кількість фахівців, які виконують наукові дослідження і розробки зросла на 10,5% порівняно з 2013 роком (дослідників - в 1,3 раза, докторів та кандидатів наук - у 3 рази). У 2,5 раза зріс і обсяг фінансування на виконання наукових досліджень і розробок. В основному, це власні кошти підприємств.

Значну роль у промисловості відіграє і сфера інновацій та ІТ – технологій.

Найбільшою інноваційною активністю в області відзначаються підприємства металургії, машинобудування, харчової та добувної промисловості. У 2017 році питома вага інноваційно-активних підприємств цих галузей склала відповідно 57,1%, 30%, 24% та 33,3% в загальній кількості промислових підприємств (у 2015 році – 14,3%, 55,6%, 26,9% та 22,2% відповідно).

Протягом останніх років активізовано роботу у даному напрямку, зокрема: проведено ряд інформаційно-просвітницьких заходів (конференції, форуми);

на базі Льотної академії Національного авіаційного університету проводилася робота по створенню інноваційного технопарку "Flight city 4.0";

у рамках обласної програми впровадження регіональних наукових досліджень у промислове виробництво Кіровоградської області на

2017-2020 роки впроваджуються у промислове виробництво науково-дослідні розробки з інноваційною складовою, які відібрані на конкурсних засадах, за рахунок коштів обласного бюджету. У 2017-2018 роках впроваджено 6 таких розробок;

підприємствами області проводиться робота щодо розробки та впровадження ІТ-технологій.

Проблемами області залишаються недостатній рівень використання сучасних інформаційних технологій і систем, обмеженість фінансового забезпечення на проведення науково-технічних досліджень і впровадження сучасних розробок, недосконалість зв'язків між наукою та виробництвом створює значні перешкоди для розвитку регіону.

В області чисельність працівників у галузі інформатизації та телекомунікацій – вкрай обмежена (1452 особи, або 0,8% від середньооблікової кількості штатних працівників в області), рівень оплати праці найманих працівників (6089 грн. в середньому за місяць) є значно меншим від середнього в Україні (14276 грн.).

Одним із завдань досягнення оперативної цілі у середньостроковій перспективі буде розвиток інноваційного потенціалу та інфраструктури інтелектуальних послуг; продовження співпраці підприємств області з науковими установами і вищими навчальними закладами.

Більш якісний прорив у розвитку промисловості можливий завдяки переходу на принципи та засади концепції "Індустрія 4.0". Її сутність полягає в оцифруванні всіх матеріальних активів та інтеграції в цифрові екосистеми та ланцюги доданої вартості країн-партнерів. "Індустрія 4.0" передбачає широкий спектр нових технологій, зокрема: використання елементів штучного інтелекту, машинне навчання, роботизацію та автоматичні системи, адитивне виробництво (3D-друк), технології віртуальної, доданої та змішаної реальності тощо.

Очікувані результати:

реструктуризація промислового комплексу у напрямі збільшення частки високотехнологічних виробництв за рахунок упровадження науковотехнічних інновацій, енерго- та ресурсозберігаючих і наукоємних технологій;

підтримка формування на основі наявних потужностей науководослідних та освітніх установ (закладів) інноваційної інфраструктури, зокрема утворення технопарків, індустриальних парків для підвищення рівня інноваційності та конкурентоспроможності економіки міст;

розвиток науково-інноваційного співробітництва державного та недержавного сектору науки, вищих навчальних закладів і наукових установ з реальним сектором економіки;

Індикатори

кількість промислових підприємств, що впроваджують інновації, од.

частка підприємств, які реалізують інноваційні проекти, %;

кількість освоєних нових видів продукції у промисловості, одиниць;

кількість організацій, які виконують наукові і науково-технічні роботи, одиниць;

кількість створених галузевих інноваційних чи креативних кластерів, індустриальних чи науково-технологічних парків, хабів, одиниць;

Оперативна ціль 1.4. "Розвиток ІТ-технологій та інновацій і впровадження їх у виробництво" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
1.4.1. Стимулювання розвитку інноваційного потенціалу та інфраструктури інтелектуальних послуг	освоєння виробництва нових видів промислової продукції за рахунок впровадження новітніх технологій та високоефективного обладнання; сприяння створенню інфраструктури інтелектуальних послуг та забезпечення дотримання вимог чинного законодавства у цій сфері;
1.4.2. розвиток співпраці підприємств області з науковими установами і вищими навчальними закладами, зокрема щодо продукування нових наукових інноваційних розробок та впровадження їх у виробництво	проведення форумів та конференцій за участі науковців та представників виробничого сектору; впровадження у промислове виробництво науководослідних розробок з інноваційною складовою, які відібрані на конкурсних засадах, за рахунок коштів обласного бюджету.
1.4.3. просування технологій Індустрії 4.0.	підтримка створення креативних хабів, бізнес-акселераторів, творчих просторів і платформ, бізнес-інкубаторів, громадських просторів, освітніх і креативних кластерів; розвиток інноваційного технопарку "Flight city 4.0" на базі Льотної академії Національного авіаційного університету

Досягнення стратегічної цілі 2. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" передбачається шляхом реалізації таких оперативних цілей:

- якісна освіта для всіх;
- міцне здоров'я – шлях до стабілізації демографічної ситуації;
- створення умов для підвищення добробуту населення.

Оперативна ціль 2.1. "Якісна освіта для всіх"

На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується змінами у всіх його сферах і соціальних інститутах, особливо гострими постають питання якісного навчання підрастаючого покоління.

Основними проблемами у сфері освіти є:

- мережа закладів дошкільної освіти не є достатньою;
- недостатність місць у закладах дошкільної освіти та їх перевантаження, що є порушенням санітарних норм і негативно впливає на якість надання освітніх послуг, на психологічний стан педагогів і вихованців, значно ускладнює контроль за життям та здоров'ям дітей під час здійснення освітнього процесу;
- різний рівень фінансових можливостей місцевих бюджетів, який призвів до того, що діяльність більшості закладів позашкільної освіти фінансується лише на захищені статті;
- зменшення кількості гуртків науково-технічного, туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного напрямків через відсутність технічного обладнання, туристичного спорядження, комп'ютерної техніки;
- приміщення закладів позашкільної освіти потребують капітальних і поточних ремонтів;
- відтік педагогічних працівників із закладів позашкільної освіти через низьку заробітну плату;
- застаріла матеріально-технічна база навчально-виробничого процесу та стан соціально-побутової структури закладів професійно-технічної освіти;
- диспропорція у кількості випускників за певними професіями та потребою їх на ринку праці області;
- неможливість врахування особливостей технологічних процесів підприємств області у навчальних програмах з певних професій.

Основне завдання освітянської галузі – створити оптимальну мережу закладів дошкільної освіти, яка б реально враховувала освітні запити територіальних громад, забезпечувала ефективне використання фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів.

Забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту, створення умов для рівного доступу кожної дитини до якісної освіти незалежно від стану її здоров'я – одне з пріоритетних стратегічних завдань.

Новий формат позашкільної освіти повинен бути зосереджений на конкретній дитині з її освітніми і психолого-фізіологічними потребами, адже це є запорукою успішного інтелектуального, творчого та фізичного розвитку молодого покоління області.

Ринок праці області має диспропорції щодо кількості робітників за професіями, які затребувані на сучасному виробництві. Впровадження нових технологій виробництва та обладнання змінюють вимоги роботодавців до компетентностей працівників.

Для ліквідації диспропорцій на ринку праці необхідно створити умови для отримання учнями якісної професійної освіти, яка забезпечить відповідність набутих ними компетенцій вимогам сучасного виробництва.

Очікувані результати:

розширено мережу закладів дошкільної освіти, додаткових дошкільних місць у кожному населеному пункті, де є відповідний контингент дітей;

забезпечено доступність до якісної дошкільної освіти;

створено рівні умови для доступності учнівської молоді до якісної загальної середньої освіти;

підвищена якість навчально-виховного процесу з урахуванням досягнень педагогічної науки та якості надання освітніх послуг;

налагоджено співпрацю між соціальними партнерами на ринку праці;

впроваджено у навчальний процес нові виробничі та педагогічні технології;

відкрито нові заклади позашкільної освіти в об'єднаних територіальних громадах, філії від діючих закладів, групи на базі закладів дошкільної, закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти;

поліпшено матеріально-технічну базу закладів позашкільної освіти;

створено рівні умови для доступності учнів з особливими освітніми потребами до якісної освіти.

Індикатори

рівень охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком 3-5 років, у % до загальної кількості дітей такого віку;

рівень забезпечення ЗОШ підключенням до швидкісного Інтернету, %

частка сільських денних загальноосвітніх навчальних закладів, що мають доступ до Інтернету, %;

кількість дітей з особливими освітніми потребами, охоплених інклюзивним навчанням, % до загальної кількості дітей, які того потребують;

питома вага дітей, охоплених позашкільною освітою у ЗОШ, % до загальної кількості дітей шкільного віку;

частка випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які були працевлаштовані за професією, набутою під час навчання, %;

частка випускників шкіл, що обирають професійну (професійно-технічну та фахову передвищу) освіту після школи, %;

кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації, % до загальної кількості населення у віці 25-70 років.

Оперативна ціль 2.1. "Якісна освіта для всіх" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
2.1.1. Забезпечення доступної дошкільної освіти шляхом формування оптимальної мережі закладів дошкільної освіти, спроможної задовольняти освітні запити громадян	моніторинг доступності дошкільної освіти; відкриття, будівництво закладів дошкільної освіти; відкриття додаткових груп у функціонуючих закладах дошкільної освіти; реконструкція, реорганізація закладів освіти зі створенням у них дошкільних місць.
2.1.2. Забезпечення доступності якісної шкільної освіти для всіх дітей і підлітків	створення опорних шкіл та філій; реорганізація, призупинення діяльності малокомплектних закладів загальної середньої освіти; пониження ступеню філій та формування профільної школи.
2.1.3. Розвиток якісної професійної (професійно-технічної, фахової передвищої, вищої) освіти з урахуванням потреб регіонального ринку праці	поліпшення якості підготовки робітничих кадрів через оновлення матеріально-технічної бази закладів професійної (професійно-технічної освіти); створення умов для забезпечення соціальних гарантій учнів, слухачів шляхом відновлення соціально-побутової інфраструктури закладів освіти; впровадження дуальної форми навчання у навчально-виробничий процес підготовки кваліфікованих робітників.
2.1.4. Підтримка та розвиток творчого потенціалу дітей та молоді через систему позашкільної освіти	розширення мережі закладів позашкільної освіти та їх філій на базі закладів загальної середньої освіти, у тому числі у сільській місцевості, відкриття нових закладів позашкільної освіти; вдосконалення позашкільної освіти шляхом надання допомоги у розвитку; створення додаткових можливостей для духовного, інтелектуального і фізичного розвитку осіб, які бажають здобути позашкільну освіту; надання доступу дітям та молоді із мало-забезпечених сімей, дитячих будинків та дітей-сиріт до якісної позашкільної освіти шляхом розвитку мережі гуртків, творчих об'єднань, секцій, їх філій тощо; забезпечення модернізації навчальної, матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти, оснащення їх сучасним обладнанням, оргтехнікою, апаратурою, інструментами, матеріалами для роботи;
2.1.5. Розвиток інклюзивної освіти	створення інклюзивних груп та класів у закладах дошкільної та загальної середньої освіти; відкриття 2-х інклюзивно-ресурсних центрів

Оперативна ціль 2.2. "Міцне здоров'я – шлях до стабілізації демографічної ситуації"

Основними проблемами у сфері охорони здоров'я є:

недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення лікувальних

закладів як на первинному, так і на вторинному рівнях;

потреба значних фінансових вкладень, особливо для забезпечення відповідності лікарень інтенсивного лікування визначеним вимогам, в тому числі на закупівлю сучасного діагностичного та лікувального обладнання;

недостатній рівень ранньої діагностики хвороб серед сільських жителів;

недостатнє кадрове забезпечення закладів охорони здоров'я, в першу чергу сільської місцевості.

Для врегулювання цих проблем та надання якісних медичних послуг в області необхідно продовжити роботу щодо:

поліпшення матеріально-технічної бази лікувальних закладів як на первинному, так і на вторинному рівнях;

розбудови мережі сучасних багатопрофільних лікарень II та III рівня надання медичної допомоги;

підвищення якості діагностики та лікування хворих у відповідності до кваліфікаційних та європейських стандартів;

покращення кадрового забезпечення закладів охорони здоров'я, в першу чергу сільської місцевості, у т.ч. молодих спеціалістів, вирішення їх житлових проблем.

Одним із найважливіших завдань є збільшення активного періоду життя громадян шляхом забезпечення умов для повноцінного фізичного розвитку, популяризації фізичної культури та спорту і здорового способу життя.

Основними проблемами у сфері спорту та фізичної культури є:

Недостатньо розвинена мережа центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх";

невідповідність найпростіших спортивних споруд області сучасним вимогам та відсутність спортивного обладнання і інвентарю для занять фізичною культурою і спортом;

недостатній рівень фінансового забезпечення для ефективного функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл та закладів резервного спорту.

Очікувані результати

поліпшення демографічної ситуації в регіоні, зниження смертності населення, збільшення середньої очікуваної тривалості життя;

зниження рівня захворюваності населення за найбільш поширеними хворобами;

зниження показників захворюваності на "соціальні хвороби" – туберкульоз, наркотична та алкогольна залежності;

забезпечення кадрами відповідного кваліфікаційного рівня закладів охорони здоров'я;

задоволення індивідуальних та суспільних потреб громадян у спортивній та фізкультурній підготовці;

розширення мережі центрів "Спорт для всіх";

забезпечення системної реабілітаційної та спортивної роботи з особами,

які мають обмежені фізичні можливості

Індикатори

кількість народжених на 1 тис. осіб наявного населення, осіб;
середня очікувана тривалість життя, років;
забезпеченість населення лікарями у розрахунку на 10 тис. населення, осіб;
рівень залучення до регулярних занять фізичною культурою і спортом дітей та підлітків, у % від загальної кількості учнівської та студентської молоді області.

Оперативна ціль 2.2. "Міцне здоров'я – шлях до стабілізації демографічної ситуації" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
2.2.1. Підвищення доступності та ефективності медичного обслуговування з впровадженням інноваційних практик та засобів лікування у містах та сільській місцевості (з урахуванням потреб усіх груп населення)	будівництво та проведення реконструкції і капітального ремонту будівель закладів охорони здоров'я; закупівля обладнання та апаратів для виявлення і лікування захворювань; модернізація системи екстреної (швидкої) медичної допомоги; розвиток діагностично-лікувальної бази для надання медичної допомоги на вторинному рівні та високоспеціалізованої медичної допомоги на третинному рівні; залучення фахівців для роботи в сільській місцевості в галузі охорони здоров'я
2.2.2. Проведення профілактичних заходів з упередження захворюваності населення, формування у населення культури здорового способу життя та покращення репродуктивного здоров'я.	забезпеченість закладів охорони здоров'я, які надають первинну медичну допомогу, відповідним обладнанням, транспортними засобами та кадрами; профілактика та забезпечення раннього виявлення захворювань серед всього населення; забезпечення обстеження усіх представників груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ; залучення широких верств населення до масового спорту; популяризація здорового способу життя та фізичної реабілітації, як важливої складової покращення якості та тривалості активного життя населення області; підтримка ініціатив жіночих організацій у сфері роботи з вагітними, молодими матерями; проведення у закладах освіти інформаційних заходів з питань попередження небажаних вагітностей у підлітків; удосконалення системи сімейної медицини та охорони материнства і дитинства;
2.2.3. Розвиток спортивної та фізкультурно-оздоровчої інфраструктури, підтримка спорту та фізичної активності громадян.	реконструкція та будівництво нових капітальних спортивних споруд та забезпечення закладів спорту спортивним обладнанням та інвентарем; розширення мережі фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання населення; покращення матеріальної бази спортивних комплексів у навчальних закладах області

Оперативна ціль 2.3. "Створення умов для підвищення добробуту населення "

Соціальний захист. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), низька народжуваність і зниження смертності кардинально змінили демографічну ситуацію (значно зростає кількість людей похилого віку і скорочується частка дітей і молоді).

Люди похилого віку потребують соціальної підтримки. Виникнення різних труднощів у соціально-побутовій, психологічній адаптації до нових умов життя диктує необхідність вироблення і реалізації специфічних підходів, форм і методів, особливих технологій соціальної роботи з такими людьми. Саме з цих причин проблеми надання соціальної допомоги особам похилого віку стали особливо актуальними.

Пріоритетом буде створення умов для розвитку мережі надавачів соціальних послуг для осіб похилого віку, у тому числі освітніх послуг, запровадження новітніх технологій у сфері догляду за особами похилого віку, підвищення стандартів геріатричних пансіонатів, збільшення кількості та різноманіття соціальних послуг для осіб похилого віку.

Важливим є також сприяння залученню осіб похилого віку до різних сфер суспільного життя, збільшення тривалості активних років життя на 10% (за методологією ВООЗ).

Забезпечення підтримки дітей, сім'ї та молоді. Сімейне виховання дає можливість забезпечити дитині нормальний фізичний, моральний, інтелектуальний та соціальний розвиток, дає змогу їй стати повноцінним членом суспільства. Суспільні форми виховання не можуть замінити дитині сім'ю і це давно підтверджено практикою.

Забезпечення гендерної рівності. Гендерної рівності можна досягти тоді, коли чоловіки та жінки мають рівні права, можливості, відповідальність за: роботу, яка надає фінансову незалежність; догляд за дітьми та домом; участь у політичній, організаційній або іншій соціальній діяльності.

Культурний простір. Позитивна динаміка економічного розвитку області можлива також і за умови нарощування діяльності та потенціалу у сфері туризму, культури, поліпшення соціально-дорожньої інфраструктури, підвищення професійного рівня представників туристичних агенств, закладів культури, об'єктів культурної спадщини тощо.

Очікувані результати

поліпшено соціальне та медичне обслуговування пенсіонерів та інвалідів;
створено сприятливі умови і гарантії для реалізації права окремих пільгових категорій громадян на санаторно-курортне оздоровлення;
підвищення ролі сім'ї в суспільстві, рівня поінформованості населення з гендерних питань, попередження домашнього насильства та торгівлі людьми.
покращено якість надання послуг культури населенню регіону;
створено умови для творчого розвитку особистості;

забезпечено задоволення культурно-дозвіллевих, мистецьких, інформаційних та освітніх потреб населення;
забезпечено підтримку та розвиток творчого потенціалу регіону.

Індикатори:

рівень охоплення соціальним обслуговуванням громадян, що перебувають у складних життєвих обставинах, %;

рівень охоплення сімейними формами виховання дітей, які протягом року набули статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, %;

рівень охоплення послугами оздоровлення та відпочинку дітей, % від загальної чисельності дітей пільгових категорій

забезпеченість реабілітаційними заходами осіб, % від загальної кількості які їх потребують;

забезпеченість технічними засобами реабілітації осіб, % від загальної кількості які їх потребують;

проведено тематичні заходи щодо підтримки розвитку фестивального та конкурсного руху у регіоні, од.;

проведено культурні заходи Всеукраїнського рівня в регіоні, од.

Оперативна ціль 2.3. "Створення умов для підвищення добробуту населення" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
2.3.1. Підвищення якості та доступності соціальних послуг для задоволення потреб соціально-вразливих категорій населення	забезпечення інтернатних закладів системи соціального захисту населення області санітарним транспортом;
2.3.2. Створення умов для включення людей з особливими потребами в активне життя	забезпечення санаторним оздоровленням деяких пільгових категорій громадян шляхом реалізації обласної Програми санаторного оздоровлення деяких категорій громадян на відповідні роки;
2.3.3. Створення умов для соціального становлення молоді, всебічного захисту та розвитку дітей	проведення роботи щодо популяризації сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи про існуючу підтримку держави сімей, які взяли на виховання та спільне проживання дитину-сироту, дитину, позбавлену батьківського піклування.
2.3.4. Забезпечення гендерної рівності.	проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення з метою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, подолання гендерних стереотипів, попередження домашнього насильства, протидії торгівлі людьми та гендерної дискримінації та формування позитивного іміджу сім'ї;

2.3.5. Збереження народних традицій і надбань, розвитку культурно-творчого потенціалу населення	підтримка розвитку фестивального та конкурсного руху в регіоні; підтримка творчих особистостей регіону та їх ініціатив, спрямованих на розвиток культури та мистецтва; створення умов для збереження в області самобутності народної культури, звичаїв, традицій, обрядів, у тому числі національних меншин
---	---

Досягнення стратегічної цілі 3. "Сталий розвиток усіх територій" передбачається шляхом реалізації таких оперативних цілей:

впровадження інструментів ефективного адміністративного менеджменту;
стимулювання економічної активності, насамперед в перспективних для відповідних територій сферах господарської діяльності;
розвиток логістичної та соціально-побутової інфраструктури територій.

Оперативна ціль 3.1. "Впровадження інструментів ефективного адміністративного менеджменту"

Формування ефективної системи органів управління на місцевому рівні є важливим завданням в умовах реформи децентралізації влади, та в подальшому – зміни адміністративно-територіального устрою в Україні і області.

Важлива увага має бути зосереджена на:

налагодженні взаємодії місцевої влади і населення громади для визначення і вирішення найбільш актуальних проблем на відповідній території;

підбір і формування команди фахівців, які забезпечують реалізацію повноважень у всіх сферах діяльності, у першу чергу у бюджетній, інвестиційній, розвитку інфраструктури, освіти, надання медичних послуг тощо;

залучення активної частини територіальної громади і регіону (особливо молодь) до участі в громадських організаціях та будь яких інших діях на користь суспільства;

включення громадян у процес прийняття публічних рішень та організацію власного життєвого простору;

впровадження міжмуніципального співробітництва територіальних громад. Згідно з даними реєстру договорів про співробітництво територіальних громад, який розміщено на сайті Міністерства розвитку громад та територій України (<http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/reyestr/>) по Кіровоградській області станом на 01 жовтня 2019 року зареєстровано лише 9 таких договорів;

розроблення нової (внесення змін до наявної) сучасної містобудівної документації з метою розвитку і раціонального використання територій населених пунктів та територій поза межами населених пунктів, інженерно-транспортної інфраструктури; інвестиційної діяльності, яка відповідає діючому законодавству, державним стандартам та правилам, враховує державні, регіональні, громадські та приватні інтереси;

створення інфраструктури з надання адміністративних послуг, у тому числі і через створення центрів надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) або їх віддалених робочих місць чи філій. У кожній громаді потрібні доступні адміністративні послуги, а система їх надання має бути організована із застосуванням сучасних підходів, у т.ч. електронного урядування.

Проблеми, які перешкоджають впровадження електронних і ІТ сервісів в систему управління інфраструктурою життєдіяльності територій:

низькі показники якості доступу до мережі Інтернет у розрізі окремих міст і районів області;

нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до електронних і ІТ-сервісів в систему управління інфраструктурою життєзабезпечення (цифрові медичні, освітянські, транспортні, логістичні та інші системи, системи громадської безпеки);

слаборозвинута інфраструктура інформатизації окремих територій області, відсутність мотивації ІТ-бізнесу для створення зазначеної інфраструктури в сільській місцевості;

недостатній рівень залучення ОТГ області до участі у процесах формування інформаційного суспільства, упровадження технологій е-демократії, у тому числі із залученням ресурсів міжнародних організацій;

нерозвиненість електронних послуг і ресурсів для громадян та організацій;

низький рівень інформаційної грамотності й готовності населення до використання електронних послуг

Для розв'язання цих проблем планується створення належної інфраструктури та технічного забезпечення, що вимагає значних фінансових ресурсів і не може бути вирішено на регіональному рівні.

Прийняття Указу Президента України №558/2019 "Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг" надає можливість запровадження єдиного веб-порталу електронних послуг, де громадяни зможуть за допомогою електронного кабінету отримувати доступ до інформації щодо себе в держреєстрах (наприклад, про майно, землю, транспорт, податки і доходи) та пріоритетні електронні держпослуги.

Очікувані результати:

чіткий розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів, місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади щодо надання публічних послуг;

отримання жителями громад якісних та наближено до місця проживання соціальних, адміністративних та комунальних послуг;

підвищення ефективності використання бюджетних коштів, зростання дохідної частини місцевих бюджетів;

створення нових центрів надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування;

розширення переліку адміністративних послуг, що надаються в електронній формі;

збільшення підтримки міжмуніципального співробітництва через державний фонд регіонального розвитку;

розвиток інженерно-транспортної інфраструктури;

розвиток будівельної галузі та інвестиційної діяльності;

отримання громадянами рівного якісного доступу до послуг у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту тощо (через розвиток телекомунікаційного середовища та впровадження електронних сервісів у сфері освіти, охорони здоров'я та житлово-комунального господарства тощо);

залучення громадян до процесів прийняття та оцінювання управлінських рішень області шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження та підтримка в актуальному стані на офіційних сайтах усіх місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування області електронних сервісів звернень громадян, обговорень проектів розпорядчих документів, бюджету і, формуванню електронних платформ громадських рад тощо.

Індикатори:

питома вага адміністративних послуг, які надаються в електронному вигляді, %;

кількість укладених договорів про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільних проектів на території Кіровоградської області, од.;

питома вага реалізованих проектів регіонального розвитку на умовах договорів про співробітництво територіальних громад відповідно до Закону України "Про співробітництво територіальних громад", % від загальної кількості укладених договорів про співробітництво територіальних громад;

рівень забезпеченості актуальною містобудівною документацією відповідного рівня:

схемами планування об'єднаних територіальних громад, %

генеральними планами, %

планами зонування територій населених пунктів, %

Оперативна ціль 3.1. "Впровадження інструментів ефективного адміністративного менеджменту" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Конкретні заходи, які будуть вживатися для виконання завдання
1	2
3.1.1. Формування ефективної системи органів управління на місцевому рівні з урахуванням реформи адміністративно-територіального устрою	<p>формування належної інфраструктури, що забезпечить можливість підвищення якості надання публічних послуг жителям територіальних громад;</p> <p>підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад;</p> <p>посилення співробітництва всіх гілок влади у напрямі забезпечення населенню доступності та відповідної якості спеціалізованої медичної допомоги;</p> <p>підвищення якості надання освіти в об'єднаних територіальних громадах;</p> <p>запровадження прозорого процесу відбору проектів органів місцевого самоврядування на фінансування з Державного фонду регіонального розвитку;</p> <p>забезпечення моніторингу використання коштів Державного фонду регіонального розвитку, контроль за відповідністю їх призначення встановленим індикаторам ефективності, системи звітності;</p> <p>забезпечення середньострокового бюджетування проектів регіонального розвитку.</p>
3.1.2. Підвищення якості та доступності адміністративних послуг	<p>запровадження нових підходів до утворення та діяльності центрів надання адміністративних послуг;</p> <p>забезпечення поступового переведення (надання) окремих адміністративних послуг в електронній формі</p>
3.1.3. Формування механізмів розвитку у населення лідерських якостей, мобілізації мешканців до вирішення місцевих проблем	<p>проведення ряду досліджень щодо визначення рівня залученості громадян до вирішення місцевих проблем (на початку реалізації проекту та після);</p> <p>проведення спільних інформаційно-навчальних заходів для мешканців територіальних громад та представників влади;</p> <p>впровадження механізму "Громадський бюджет";</p> <p>створення консультативно-дорадчих органів;</p> <p>залучення громадян до розробки планувальних документів територіальних громад;</p> <p>проведення інформаційних кампаній з поширення кращих практик співпраці влади і громади;</p> <p>підвищення рівня сприйняття та залученості мешканців громади до розвитку територіальних громад;</p> <p>запровадження регіонального конкурсу "Кращий лідер громади";</p> <p>запровадження "Школи громадського лідера/лідера громади";</p> <p>залучення молоді до вирішення місцевих проблем шляхом створення та надання підтримки молодіжним об'єднанням;</p> <p>запровадження відкритих майданчиків взаємодії мешканців громади з представниками влади (діалоги, форуми, конференції, марафони)</p>

1	2
3.1.4. Розвиток співробітництва громад	розроблення та впровадження регіональних механізмів стимулювання міжмуніципального співробітництва у формі цільових програм або проектів співробітництва у рамках обласних конкурсів розвитку територіальних громад; проведення як найбільше комунікаційних заходів для громад з метою просування та заохочення практики міжмуніципального співробітництва, зокрема в освітній та медичній сферах; проведення інформаційних зустрічей, тренінгів для голів громад і депутатів; популяризація історій успіху та кращих практик співробітництва; стимулювання співробітництва громад силами агенцій регіонального розвитку.
3.1.5. Покращення інструментів просторового планування	розроблення містобудівної документації місцевого рівня (генеральних планів, планів зонування територій населених пунктів, детальних планів територій в межах населених пунктів); надання інформаційно-консультативної допомоги, проведення нарад, семінарів тощо із розробки містобудівної документації; розроблення (внесення змін) схем планування територій районів; розроблення детальних планів територій за межами населених пунктів, першочергово на інвестиційно привабливі території.
3.1.6. Впровадження електронних і IT-сервісів в систему управління інфраструктурою життєдіяльності територій	створення умов для підготовки та реалізації інвестиційних проектів у сфері IT-технологій; завершення впровадження регіонального компоненту телемедичної діагностики (122 лікарські амбулаторії) з медичними закладами II та III рівнів надання медичної допомоги; розширення можливостей навчальних закладів у сфері підготовки IT-спеціалістів; застосування сучасних ГІС – технологій, дистанційного космічного зондування землі для моніторингу фактичного використання земель в межах всієї території та/або в межах певного району, об'єднаної територіальної громади;

Оперативна ціль 3.2. "Стимулювання економічної активності, насамперед в перспективних для відповідних територій сферах господарської діяльності"

Важливим пріоритетним завданням регіонального управління є створення сприятливого середовища для стимулювання економічної активності суб'єктів підприємницької діяльності задля забезпечення економічного зростання, створення робочих місць, відновлення конкурентоспроможності економіки, підвищення рівня життя населення.

Однією із базових галузей економіки області є сільське господарство. Галузь формує продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Маючи значний потенціал, впроваджуючи сучасні технології і техніку, агропромисловий комплекс не в змозі забезпечити достатню зайнятість для сільського населення, що призводить до знелюднення сільських територій.

Чисельність сільського населення зменшилась порівняно із 2001 роком на 103,5 тис. осіб, або на 22,9% і на 01 січня 2019 року становила 347,6 тис. осіб, або 36,8% від загальної чисельності населення області. Це потребує пошуку додаткових можливостей зайнятості для жителів села, як у сільськогосподарському виробництві через його диверсифікацію, а також в інших секторах регіональної економіки.

Кіровоградська область нараховує 10 малих міст (Благовіщенське, Бобринець, Гайворон, Долинська, Знам'янка, Мала Виска, Новомиргород, Новоукраїнка, Помічна, Світловодськ), в яких проживає 165,3 тис. осіб (17,5% від загальної чисельності населення області та 27,6% від загальної чисельності міського населення).

Високий рівень монопрофільності, залежність міст від підприємств певної галузі, переважно, харчової промисловості є причиною високого рівня залежності від зовнішніх економічних чинників, кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків.

Основними проблемами таких міст є:

- висока ступінь залежності економіки міст, зайнятості міського населення від ринкових коливань;
- залежність соціальної сфери від економічного стану містоутворюючих підприємств;
- обмеженість залучення інвестицій у нові виробництва через відсутність інвестиційних майданчиків.

Розвиток сільських територій та малих монофункціональних міст є невід'ємною частиною Стратегії, що знайшло відображення в операційній цілі 3.2. "Стимулювання економічної активності, насамперед в перспективних для відповідних територій сферах господарської діяльності" та має забезпечуватись через здійснення таких завдань:

- диверсифікація сільськогосподарського виробництва та розвиток альтернативних видів економічної діяльності у сільській місцевості;
- диверсифікація економіки малих монопрофільних міст через розвиток переробної промисловості із використанням місцевої сировини;
- стимулювання зайнятості населення в сільській місцевості та містах;
- розвиток інфраструктури міст і сільських територій;
- створення умов для стійкої мотивації до соціальної відповідальності бізнесу в аграрному секторі, суміжних секторах виробництва і сфері послуг;
- промоція інвестиційних можливостей регіону та експортних можливостей підприємств.

Досягнення оперативної цілі має на меті зменшення диспропорції в економічному розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць області, зменшення ризиків залежності економіки від ситуації на зовнішніх ринках; перехід до ресурсозберігаючої та екологічнобезпечної моделі розвитку реального сектору економіки, збільшення доданої вартості аграрного виробництва, створення додаткових можливостей для збільшення доходів

агровиробників та сільського населення, розвиток сільських територій та малих монофункціональних міст, створення умов для залучення інвестицій.

Очікувані результати:

збільшення обсягу виробництва валової продукції сільського господарства;
 розвиток харчової промисловості;
 підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва;
 використання ресурсного потенціалу області для виробництва продукції з доданою вартістю;
 збільшення споживання населенням області продуктів харчування вітчизняного виробництва;
 розширення асортименту сільськогосподарського виробництва;
 зростання мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у сільській місцевості;
 підвищення доходів сільських товаровиробників;
 створення нових робочих місць в аграрному секторі;
 зростання кількості самозайнятого населення у сільській місцевості області;
 доступ сільгоспвиробників, особливо дрібних фермерських господарств, до фінансових ресурсів на вигідних для них умовах;
 збільшення частки використання енергії, що виробляється з відновлювальних джерел та інших альтернативних видів палива.

Індикатори

частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських угідь України, %;
 індекс виробництва сільськогосподарської продукції, % до попереднього року;
 індекс виробництва харчових продуктів, % до попереднього року;
 кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, од.;
 рівень прибутковості сільськогосподарських товаровиробників, %;
 питома вага електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, у загальному обсязі виробленої електроенергії, %.

Оперативна ціль 3.2. "Стимулювання економічної активності, насамперед в перспективних для відповідних територій сферах господарської діяльності" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
3.2.1. Розвиток альтернативної енергетики	сприяння інвесторам у будівництві об'єктів альтернативної енергетики (СЕС, міні-, мікроГЕС, вітрогенераторів тощо); підтримка розвитку альтернативної (відновлюваної) енергетики на основі використання наявних на місцевому рівні ресурсів;

3.2.2. Розвиток органічного сільського господарства та виробництва продуктів харчування	<p>сприяння розвитку органічного землеробства, насамперед в особистих селянських і середніх господарствах;</p> <p>сприяння створенню нових потужностей з виробництва та глибокої переробки сільськогосподарської продукції та модернізації існуючих, зокрема у сфері виробництва органічної продукції, садівництва, тваринництва, тощо;</p> <p>підвищення рівня відповідальності об'єднань сільськогосподарських товаровиробників та кооперативів у здійсненні контролю якості та безпечності продукції, виробленої її членами;</p> <p>адаптація сільгоспвиробників до міжнародних стандартів якості та безпеки харчових продуктів;</p> <p>сприяння впровадженню енергоощадних технологій глибокої переробки сільськогосподарської продукції у харчовій та переробній промисловості;</p>
3.2.3. Розвиток сучасних форм самозайнятості та кооперації в аграрній та інших виробничих сферах	<p>створення сімейних ферм, асоціацій виробників однотипних видів продукції;</p> <p>забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції шляхом створення мотивації до технологічного переоснащення і модернізації галузей аграрного виробництва, в тому числі шляхом забезпечення необхідними машинами, обладнанням кооперативів;</p> <p>всебічне сприяння створення обслуговуючих та виробничих кооперативів;</p> <p>здійснення заходів щодо доступу кооперативних об'єднань до фінансових ресурсів</p>
3.2.4. Покращення доступу агровиробників до ринків збуту	<p>створення електронних торгових площадок з реалізації продукції і забезпечення доступу широкого кола виробників та споживачів до поширюваної ними інформації;</p> <p>проведення моніторингу та прогнозування ринку сільськогосподарської продукції, реагування на ринкові ризики</p>
3.2.5. Розвиток сільських територій з низькою щільністю населення та малих монофункціональних міст	<p>диверсифікація сільськогосподарського виробництва та розвиток альтернативних видів економічної діяльності у сільській місцевості;</p> <p>диверсифікація економіки малих монопрофільних міст через розвиток переробної промисловості на місцевій сировині;</p> <p>стимулювання зайнятості населення в сільській місцевості та містах;</p> <p>розвиток інфраструктури міст і сільських територій;</p> <p>створення умов для стійкої мотивації до соціальної відповідальності бізнесу в аграрному секторі, суміжних секторах виробництва і сфері послуг;</p> <p>промоція інвестиційних можливостей регіону та експортних можливостей підприємств.</p>

Оперативна ціль 3.3. "Розвиток логістичної та соціально-побутової інфраструктури територій"

Законом України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" встановлено державні соціальні гарантії щодо надання гарантованих обсягів побутового обслуговування населення.

Відповідно до статті 17 Закону України "Про захист прав споживачів"

споживач має право на вільний вибір товарів і послуг у зручний для нього час.

На даний час значна кількість підприємств сфери побутового обслуговування розташована у районних центрах, що не дає можливості населенню, яке проживає у сільській місцевості, одержувати послуги за місцем проживання.

Мережа закладів побутового обслуговування населення у сільській місцевості не розвинена. Тільки у 53 сільських населених пунктах або 5,6% від їх загальної кількості функціонують об'єкти побутового обслуговування населення.

Проте, роль і значення побутових послуг активно зростає. Зміцнюється їх позиція на ринку послуг.

Туристично-рекреаційний потенціал Кіровоградщини унікальний своїм переплетінням різноманітних культур і традицій, поєднанням краси степового краю та героїчним минулим. Тут знаходяться унікальні пам'ятки природи, історії та культури, цілющі джерела та озера, що не залишать байдужим подорожуючого.

До послуг туристів – готельні господарства та туристично-оздоровчий комплекс Кіровоградщини: готельні заклади, бази відпочинку, рекреаційно-оздоровчі об'єкти, 50 "зелених" садиб, мережа туристично-краєзнавчих маршрутів.

Разом з тим існують проблеми, пов'язані з розвитком туризму, а саме:
 невідповідність об'єктів туристичної інфраструктури та туристичних послуг сучасним вимогам щодо технічної та функціональної якості;
 недостатній рівень інформаційно-рекламного забезпечення, що спричиняє малообізнаність потенційних споживачів туристичного продукту Кіровоградщини та домінування виїзного туризму над внутрішнім;
 недостатнє використання природно-рекреаційних та оздоровчо-лікувальних ресурсів для розвитку туристичної галузі.

Досягнення операційної цілі буде забезпечено через забезпечення:
 підтримки в належному стані об'єктів історико-культурної спадщини та розвиток інфраструктури туризму;
 формування позитивного іміджу області, просування туристичних брендів та продуктів області;
 розвиток активних видів туризму, сільського зеленого туризму та подієвого туризму.

Охорона нерухомої культурної спадщини залишається найбільш значним та проблемним напрямом діяльності у сфері культури, оскільки її об'єкти – будівлі, споруди, комплекси, а також території природно-заповідного фонду, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність – є найбільш вразливими щодо зовнішніх деструктивних впливів і досить часто потребують проведення ремонтно-реставраційних робіт.

Разом з тим існують проблеми, пов'язані з розвитком туризму, а саме:

невідповідність стану матеріально-технічної бази закладів галузі сучасним вимогам через обмежене фінансове забезпечення на утримання та розвиток галузі культури;

нестача бюджетних коштів на проведення паспортизації та інвентаризації пам'яток (об'єктів) культурної спадщини, що обумовлено відсутністю загальнодержавної програми з охорони культурної спадщини.

Шляхи вирішення проблем:

забезпечення контролю, надання методичної допомоги та організація роботи за рахунок коштів, передбачених в місцевих бюджетах, з питань:

виготовлення облікової документації (паспорта, облікової картки, акта технічного стану) на пам'ятки та об'єкти культурної спадщини;

державного обліку об'єктів культурної спадщини, шляхом занесення (або виключення) об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України;

укладання охоронних договорів на пам'ятки та об'єкти культурної спадщини, тощо;

Забезпечення населення якісними житлово-комунальними послугами є одним з визначальних показників соціальної характеристики населених пунктів. Якісна вода є одним з найголовніших чинників впливу на здоров'я людини. Тому першочергова увага має бути зосереджена на створенні можливостей для ефективного водопостачання та водовідведення.

Централізованим водопостачанням в області забезпечені споживачі 12 міст (100%), 22 із 27 селищ міського типу (81,4%), 183 із 991 сільського населеного пункту (21,8%). Відсутнє централізоване водопостачання у 5 селищах міського типу. Жителі 10 сіл Долинського району та частково м.Долинська, 11 сіл Устинівського району, частково смт Устинівка і частина жителів м.Новоукраїнки користуються привізною водою.

Централізованим водовідведенням в області забезпечені споживачі: 11 із 12 міст (91,7%); 18 селищ міського типу (66,7% від їх загальної кількості); 6 сільських населених пунктів (0,6%).

Діяльність у сфері централізованого водопостачання та водовідведення в області здійснюють 95 суб'єктів господарювання різних форм власності. Найбільшим підприємством галузі є обласне комунальне виробниче підприємство "Дніпро-Кіровоград".

Аналіз динаміки зміни обсягів загального водоспоживання в області у 2014-2018 роках свідчить про стабільну тенденцію до зниження загальних обсягів споживання води. У 2018 році порівняно з 2014 роком обсяг водоспоживання зменшився на 5,7%.

Станом на 01 січня 2019 року протяжність комунальних водопровідних мереж складає 2,9 тис.км комунальних каналізаційних мереж – 980,5 км, з яких знаходиться в аварійному та ветхому стані відповідно – 1,4 тис.км (47,6%) та 332,7 км (33,9%).

Втрати води у водопровідних мережах підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області до поданої води в мережі зменшились з 37,2% у 2014 році до 31,7% у 2018 році.

Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення і використовуються у середньому по області на 35% до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно-енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг.

Для вирішення проблеми передбачається проведення заміни обладнання систем водопостачання та водовідведення на менш енергоємне; реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення із застосуванням новітніх технологій та обладнання

Станом на 01 січня 2019 року на обліку осіб, що потребують поліпшення житлових умов, перебуває 7514 осіб.

Причинами виникнення проблемами є:

відсутність місцевих програм розвитку житлового будівництва;

недостатня робота органів місцевого самоврядування по формуванню житлового фонду соціального призначення на території області;

відсутність об'єктів для участі в програмі доступного житла, забудовники, продавці, управителі, замовники (далі – забудовники) яких відповідають встановленим критеріям;

високі ставки банківських кредитів та обмежені фінансові можливості громадян, які потребують поліпшення житлових умов;

відсутність видатків з державного бюджету на пільгове молодіжне кредитування.

На даний час понад 40% усіх пожеж на території області відбуваються у сільській місцевості, при цьому гинуть люди, завдаються значні збитки культурній спадщині, господарства несуть чималі втрати. Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади передбачають передачу більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад.

Так, Концепцією реформування до основних повноважень органів місцевого самоврядування базового рівня (об'єднаних територіальних громад) віднесено забезпечення гасіння пожеж, що передбачає подальший розвиток існуючих та утворення нових пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої та добровільної пожежної охорони.

На території Компаніївського району Кіровоградської області знаходиться колишній Компаніївський авіаційний полігон, який використовувався для проведення бомбометання засобами авіаційного ураження різних типів та калібрів.

Станом на листопад 2019 року не очищеними від вибухонебезпечних предметів залишаються 3,5 тис.га території полігону. На даній території мешканці ближніх сіл самостійно проводять розкопки, вилучають вибухонебезпечні предмети або залишки від них, які демонтують та здають до

пунктів прийому металобрухту. Інколи такі дії закінчуються трагічно і загроза життю людей існує постійно.

Територія, на якій розміщувався авіаційний полігон "Компаніївський", потребує обстеження з метою зменшення ризиків, які можуть виникнути внаслідок підриву вибухонебезпечних предметів, до безпечного для життя і здоров'я населення рівня, що дасть змогу використовувати природні ресурси очищених від вибухонебезпечних предметів територій у господарських цілях.

На даний час стан протипожежного захисту об'єктів відомчих організацій області (освіти, культури, охорони здоров'я, соціальної сфери) потребує суттєвого покращення.

У 284 будівлях та спорудах наявні порушення вимог пожежної безпеки, які можуть призвести до виникнення пожежі (відсутні пристрої блискавкозахисту). у 86 будівлях зазначені пристрої знаходяться у непрацездатному стані.

У 1379 об'єктів мають місце порушення, що призводять до швидкого поширення вогню (не проведено вогнезахисне оброблення дерев'яних конструкцій).

В 901 об'єкті неможливо своєчасно виявити пожежу до набуття нею значних розмірів (відсутні або перебувають у несправному стані системи протипожежного захисту).

Такий стан справ склався насамперед через недостатнє фінансування на виконання капітальних протипожежних заходів на об'єктах відомчих установ.

Щороку на водоймах області з різних причин трапляються випадки загибелі людей. Це має місце через:

не проведення обстеження та очищення акваторій дна водойм, відсутні акти водолазних обстежень дна акваторії пляжу, паспорти підводних частин та карти виміру глибин акваторій водоймищ, акти про усунення небезпечних для купання предметів з дна акваторії пляжу (водного об'єкта);

не забезпечення місць масового відпочинку на воді наочною агітацією з матеріалами щодо попередження нещасних випадків на воді;

не розгортання відомчих сезонних рятувальних постів, які повинні бути укомплектовані матросами-рятувальниками, забезпечено рятувальним майном рятувальних постів;

не укладаання угод на постійне та обов'язкове обслуговування аварійно-рятувальними службами згідно з вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 року № 763 "Про затвердження переліку суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, які підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню на договірній основі".

На території області розміщено 477 потенційно небезпечних об'єктів. Кіровоградська область є зоною можливого ризику виникнення аварій техногенного походження.

Створення матеріальних резервів є життєво необхідним, оскільки забезпечує матеріальну основу для оперативного проведення першочергових робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, забезпечення зниження

матеріальних збитків та зменшення кількості можливих втрат населення.

На даний час на території області налічується 667 захисних споруд цивільного захисту, у яких укривається 221,6 тис. чол., що становить 23,1 % від загальної чисельності населення.

До повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування віднесено забезпечення цивільного захисту на відповідній території, що передбачає створення, використання, утримання та реконструкції фонду захисних споруд цивільного захисту.

Очікувані результати:

- збільшення обсягів реалізованих послуг населенню;
- розвиток мережі об'єктів побутового обслуговування;
- підвищення якості надання населенню побутових послуг;
- збільшення кількості в'їзних туристів;
- підвищення якості регіонального туристичного продукту, зростання попиту на туристичні послуги;
- покращення технічного стану вулично-дорожньої мережі населених пунктів області;
- збільшено обсяг інвестицій в розвиток місцевої дорожньо-транспортної інфраструктури;
- зменшення непродуктивних витрат та втрат води;
- зменшення частки ветхих і аварійних інженерних мереж;
- збільшення обсягів житлового будівництва, зокрема доступного для молоді та інших соціально вразливих верств населення;
- збільшення кількості квартир (приміщень) житлового фонду соціального призначення в органах місцевого самоврядування;
- зменшення кількості об'єктів незавершеного житлового будівництва;
- покращення якості надання послуг з управління багатоквартирними будинками;
- зменшення часу прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику (пожежі, надзвичайної події тощо) на території сільської місцевості до 20 хвилин;
- очищення території колишнього авіаційного полігону "Компаніївський" від вибухонебезпечних предметів;
- покращення стану протипожежного захисту, попередження травм і загибелі людей в об'єктах соціальної сфери області (освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту) та приведено їх у належний протипожежний стан;
- збільшення кількості офіційно визначених та приведених до вимог законодавства місць відпочинку населення на водних об'єктах;
- зменшення кількості випадків загибелі людей на воді;
- забезпечення захисту населення, територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

приведення в належний стан існуючих та облаштування нових захисних споруд цивільного захисту.

Індикатори:

- кількість закладів побутового обслуговування населення, од.;
- забезпеченість населення закладами культури на 100 осіб населення, од.;
- рівень охоплення населення Інтернет-послугами, абонентів на 100 жителів, %;
- протяжність нових та реконструйованих мереж водопостачання та водовідведення в населених пунктах, км;
- кількість укладених еско-договорів, од.;
- кількість закладів, під'єднаних до системи енергоменеджменту, од.;
- обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. населення/кв.м;
- кількість створених об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, од.;
- кількість введеного в експлуатацію та функціонуючих об'єктів мережі місцевих пожежно-рятувальних підрозділів, од.;
- кількість обладнаних системами протипожежного захисту, пристроями блискавкозахисту та оброблених вогнезахисними матеріалами дерев'яних конструкцій, од.;
- обсяг коштів на створення та накопичення регіонального та місцевих матеріальних резервів, тис. грн.;
- обсяг коштів на створення, використання, утримання та реконструкцію фонду захисних споруд, тис. грн.

Оперативна ціль 3.3. "Розвиток логістичної та соціально-побутової інфраструктури територій" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
3.3.1. Підвищення доступності якісного побутового обслуговування населення, насамперед у сільській місцевості	запровадження нової сучасної системи послуг; сприяння підвищенню технічного рівня оснащення закладів побутового обслуговування та запровадження прогресивних енергозберігаючих технологій; підготовка фахівців для підприємств сфери побутового обслуговування.
3.3.2. Розвиток місцевої дорожньо-транспортної інфраструктури та налагодження роботи комунального транспорту і сполучення між населеними пунктами. Розширення використання електротранспорту для пасажироперевезень та відповідної інфраструктури	проведення реконструкції, капітального та поточного ремонту доріг комунальної власності; залучення новітніх технологій при реконструкції, капітальному та поточному ремонтах доріг комунальної власності; проведення реконструкції, капітального та поточного ремонту доріг комунальної власності; залучення новітніх технологій при реконструкції, капітальному та поточному ремонтах доріг комунальної власності.

1	2
3.3.3. Покращення стану рекреаційних зон та розвиток туристичних об'єктів, маршрутів, продуктів, розвиток туристичного маркетингу	<p>облаштування туристичних об'єктів та прилеглих до них територій під'їздами, зупинками, санітарними зонами, у тому числі інклюзивно орієнтованих;</p> <p>проведення ознайомлювальних рекламно-інформаційних турів з відвідуванням основних туристичних атракцій;</p> <p>здійснення комплексу заходів з туристичного брендингу у регіоні;</p> <p>забезпечення контролю та проведення робіт з охорони пам'яток та об'єктів культурної спадщини за рахунок коштів місцевих бюджетів.</p>
3.3.4. Розвиток сучасної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури	<p>розвиток інфраструктури зв'язку, вдосконалення мережі телекомунікацій, створення сприятливих умов доступу широких верств населення до інформаційних ресурсів;</p> <p>розширення мобільного та фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету у сільській місцевості;</p> <p>впровадження технологій електронного урядування, зокрема створення інформаційних ресурсів для громадян</p>
3.3.5. Забезпечення доступності якісних послуг з постачання якісної питної води та сучасних систем водовідведення, будівництва та реконструкції систем централізованого питного водопостачання та водовідведення, із застосуванням новітніх технологій та обладнання	<p>заміна обладнання систем водопостачання та водовідведення на менш енергоємне;</p> <p>проведення робіт з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення.</p>
3.3.6. Розбудова закладів дозвілля та культури	<p>модернізація мережі закладів сфери культури;</p> <p>забезпечення розвитку закладів культури та сприяння широкому доступу до них сільських жителів;</p>
3.3.7. Покращення умов проживання населення, розвиток житлового будівництва, зокрема доступного для молоді та інших соціально вразливих верств населення	<p>підтримка реалізації інвестиційних проектів житлового будівництва;</p> <p>розвиток житлово-комунальної інфраструктури (житлове будівництво, будівництво (реконструкція) інженерної інфраструктури);</p> <p>забезпечення на належному рівні життєдіяльності соціально вразливих верств населення, у першу чергу – осіб із обмеженими фізичними можливостями;</p> <p>забезпечення молодих спеціалістів закладів охорони здоров'я, освіти, культури належним соціальним захистом та житлом;</p>
3.3.8. Розвиток конкурентного середовища на ринку обслуговування житла	<p>надання консультативної підтримки з питань створення та функціонування об'єднань співвласників багатоквартирного будинку;</p> <p>проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з проведення конкурсів на визначення управителя багатоквартирних житлових будинків</p>

1	2
3.3.9. Забезпечення пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту територій і населення	<p>введення в експлуатацію новостворених та забезпечення готовності до виконання завдань за призначенням існуючих місцевих пожежно-рятувальних підрозділів;</p> <p>проведення групою піротехнічних робіт АРЗСП У ДСНС України в області очищення території колишнього авіаційного полігону "Компаніївський" від вибухонебезпечних предметів;</p> <p>організація та проведення контролю якості виконання робіт з розмінування місцевості після їх закінчення;</p> <p>передача очищених (розмінованих) ділянок території бенефіціарам;</p> <p>виконання капітальних протипожежних заходів в об'єктах соціальної сфери області (освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту), у тому числі, обладнання системами протипожежного захисту, монтаж пристроїв блискавкозахисту та вогнезахисне оброблення дерев'яних конструкцій;</p> <p>визначення, облаштування місць відпочинку населення біля водойм та приведення їх у безпечний стан відповідно до вимог законодавства;</p> <p>створення запасу будівельних і пально-мастильних матеріалів, лікарських засобів та виробів медичного призначення, продовольства, техніки, технічних засобів та інших матеріальних цінностей, призначених для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;</p> <p>створення, використання, утримання та реконструкція фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення</p>

Досягнення стратегічної цілі 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" передбачається шляхом реалізації таких оперативних цілей:

розвиток екомережі та збереження біорізноманіття;
зменшення екологічного навантаження на довкілля.

Оперативна ціль 4.1. "Розвиток екомережі та збереження біорізноманіття"

Одним з важливих показників в сфері екології є рівень заповідності території області (співвідношення площі природно-заповідного фонду до території області).

В області постійно ведеться цілеспрямована робота з підготовки та організації заходів з питань створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Проте є деякі проблеми, які стримують розвиток заповідної справи в області у практичному плані:

неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи;

відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання;

відмова відповідних організацій та державних органів надавати погодження на заповідання територій з огляду на корпоративний чи індивідуальний інтерес в приватизації цінних земельних ділянок;

передача під охорону територій та об'єктів природно-заповідного фонду; винесення меж в натуру вже існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

відсутність фінансування на місцевому рівні та недостатнє фінансування на державному рівні для виконання заходів щодо створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та охорони і утримання існуючих об'єктів ПЗФ;

недосконалість та недостатня якість земельної кадастрової документації; значний рівень розораності земель області.

Все це, ускладнює процес пошуку та створення нових і розширення існуючих територій природно-заповідного фонду.

Вирішення даних проблем потребує проведення низки заходів як на місцевому так і на державному рівні.

Серед основних заходів виділяються такі, як:

розроблення регіональних програм, направлених на розширення мережі природно-заповідного фонду, інтеграція положень програм у плани економічного та соціального розвитку області;

визначення природних територій, перспективних для подальшого заповідання та збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, їх обстеження та підготовка наукових обґрунтувань щодо створення нових об'єктів природно-заповідного фонду;

розширення наявних і створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

виведення земель з інтенсивного використання, відновлення природного стану (ренатуралізація) територій, що зазнали антропогенного впливу;

ведення кадастрів рослинного і тваринного світу;

ведення кадастру територій природно-заповідного фонду;

планування фінансування заходів за рахунок місцевих коштів.

Очікувані результати:

припинення втрат біо– та ландшафтного різноманіття;

створення цілісної та репрезентативної екомережі;

забезпечення належного рівня утримання існуючих та створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

винесення у натуру (на місцевості) територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

Індикатори:

питома вага площі природно-заповідного фонду, % до площі адміністративно-територіальної одиниці;

питома вага об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких винесені у натуру, % до їх загальної площі;

питома вага площі лісів, % до площі адміністративно-територіальної одиниці.

Оперативна ціль 4.1. "Розвиток екомережі та збереження біорізноманіття" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
4.1.1. Збереження і розвиток природно-заповідного фонду	створення нових та розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду; винесення у натуру (на місцевості) територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
4.1.2. Збереження рослинного і тваринного світу;	ведення кадастрів рослинного і тваринного світу
4.1.3. Збільшення лісистості області	виконання робіт зі створення захисних лісових насаджень за рахунок територій, що внаслідок деградації землі вже не можуть використовуватися для сільськогосподарських робіт; набуття та оформлення права постійного користування землями лісгосподарського призначення для лісорозведення; створення лісових культур, сприяння природному відновленню лісів; виращування садивного матеріалу, створення і утримання селекційних комплексів, плантацій і розсадників; проведення рубок формування і оздоровлення лісів

Оперативна ціль 4.2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля"

Ціль скерована на зменшення рівня техногенного навантаження на навколишнє природне середовище (атмосферного повітря, земель і водойм) та вирішення екологічних проблем, які виникли через:

високу концентрацію найбільш екологічно-небезпечних корисних копалин та підприємств із їх видобування (уранові шахти) на території області, радон;

збільшення обсягів утворення відходів у різних галузях життєдіяльності людини, накопичення їх у місцях тимчасового зберігання;

невжиття достатніх заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, зокрема щодо рекультивациі земель тощо.

Важливими факторами, що можуть запобігти погіршенню екологічної ситуації, є:

формування екологічної культури мешканців області;

формування ефективної системи управління екологічними ризиками;

зменшення обсягу утворення відходів, впровадження механізмів їх переробки та повторного використання на основі новітніх технологій та виробництв;

зменшення обсягів скидання неочищених стічних вод, насамперед з використанням інноваційних технологій та обладнання з водоочищення;

створення умов для поліпшення стану повітряного басейну за рахунок: впровадження екологічно безпечних технологій; підвищення ефективності роботи установок очистки газу; заміни морально та фізично застарілого обладнання; розвитку виробничих технологій, які б забезпечували мінімальні викиди;

забезпечення раціонального, невиснажливого, ґрунтозахисного та екологічнобезпечного землекористування в інтересах ефективного і сталого соціально- економічного розвитку області;

комплексний науково обґрунтований підхід до процесів використання, збереження та відтворення родючості сільськогосподарських угідь, здійснення збалансованих землемеліоративних і землеохоронних заходів з урахуванням особливостей природно-кліматичних зон.

Очікувані результати:

підвищено екологічну культуру населення;

зменшено обсяги скидання неочищених стічних вод у водні об'єкти;

збільшена лісистість області за рахунок територій, що внаслідок деградації землі вже не можуть використовуватися для сільськогосподарських робіт;

затверджено Регіональний план управління відходами;

запроваджено новітні технології, системи роздільного збору відходів, збудовано об'єкти поводження з відходами (заводи, установки, лінії з переробки та утилізації відходів);

поліпшено систему управління промисловими та побутовими відходами;

зменшено рівень забруднення територій населених пунктів побутовими відходами;

зменшено кількість несанкціонованих сміттєзвалищ;

зменшено викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря;

впроваджено систему моніторингу (оперативний збір інформації та оцінка інформації про стан атмосферного повітря), що дасть можливість приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати контроль.

Індикатори:

питома вага утилізованих відходів, % загальної кількості утворених відходів;

частка скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти, % у загальному обсязі скидів;

площа лісорозведення, % до площі адміністративно-територіальної одиниці;

кількість введених в експлуатацію модернізованих каналізаційних очисних споруд, од.

Оперативна ціль 4.2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля" буде забезпечена шляхом виконання таких завдань:

Завдання	Заходи щодо виконання завдання
1	2
4.2.1. Формування екологічної культури населення	<p>видання екологічного паспорта Кіровоградської області та "Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Кіровоградської області";</p> <p>розвиток закладів позашкільної освіти та творчих об'єднань учнівської молоді еколого-натуралістичного спрямування;</p> <p>проведення організаційно-масової роботи щодо участі школярів та учнівської молоді області у Всеукраїнських та обласних еколого-натуралістичних масових заходах;</p> <p>охоплення учнівської молоді науково-дослідницькою роботою з еколого-натуралістичного напрямку;</p> <p>проведення обласних та місцевих конкурсів проектів з охорони довкілля та природознавства;</p> <p>підвищення поінформованості про методи ощадливого споживання природних ресурсів, зокрема, питної води, поводження з побутовими відходами;</p>
4.2.2. Створення ефективної системи моніторингу довкілля та управління екологічними ризиками	<p>розроблення Регіонального плану управління відходами та забезпечення його реалізацію;</p>
4.2.3. Зменшення обсягу утворення відходів, впровадження механізмів їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв	<p>впровадження новітніх технологій і обладнання зі збирання, сортування, транспортування, переробки і утилізації ТПВ;</p> <p>будівництво сміттєпереробних заводів, сміттєсортувальних ліній, облаштування контейнерних майданчиків для роздільного збирання відходів;</p> <p>будівництво полігонів, які відповідають встановленим стандартам;</p> <p>забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання твердих побутових відходів;</p> <p>впровадження роздільного збирання побутових відходів;</p> <p>проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами;</p> <p>сприяння використанню відходів у якості вторинної сировини;</p> <p>впровадження нових форм організації поводження з ТПВ;</p> <p>розробка та впровадження нових механізмів утилізації промислових відходів;</p> <p>розробка та впровадження інструментів стимулювання утилізації промислових відходів;</p> <p>створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері поводження з побутовими відходами;</p> <p>формування інфраструктури управління побутовими відходами, у тому числі підвищення якості та відповідальності органів місцевого самоврядування щодо тарифної політики у сфері ТПВ</p>

4.2.4. Забезпечення відновлення та ефективного використання водних ресурсів, поліпшення їх якості із застосуванням інноваційних технологій та обладнання	<p>проведення паспортизації водних об'єктів; екологічне оздоровлення річок та відновлення їх природних русел;</p> <p>закріплення абразійних берегів;</p> <p>відновлення природних джерел та вільного току річок;</p> <p>розроблення та надання пропозицій до плану управління річковими басейнами;</p> <p>створення водоохоронних зон річок та водойм;</p> <p>проведення робіт з будівництва, реконструкції і модернізації каналізаційних очисних споруд;</p>
4.2.5. Поліпшення стану атмосферного повітря	<p>розробка та впровадження програм зі зменшення викидів промислових підприємств в атмосферу;</p> <p>створення загальнодержавної комплексної системи моніторингу стану навколишнього природного середовища;</p>
4.2.6. Збереження якісного стану земель, відновлення деградованих і еродованих земель та ґрунтів	<p>відновлення стану та функцій еродованих і порушених земель, запобігання заростанню бур'янами, чагарниками і дрібноліссям сільськогосподарських угідь;</p> <p>підвищення родючості ґрунтів (внесення добрив, регулювання водного режиму, удосконалення технологій обробітку ґрунту, запровадження екологічнобезпечних систем землеробства, залуження, консервація);</p> <p>розкорчування полезахисних і багаторічних насаджень, які втратили свої функціональні властивості або використовуються з низькою ефективністю;</p> <p>забезпечення раціонального, невиснажливого, ґрунтозахисного та екологічнобезпечного землекористування.</p>

V. ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

5.1. Організаційно-інституційне забезпечення реалізації Стратегії

Досягнення стратегічного бачення Стратегії-2027 забезпечуватиметься шляхом:

взаємодії, партнерства, координації та узгодження діяльності всіх суб'єктів регіонального розвитку;

концентрації та ефективного використання наявного ресурсного потенціалу (матеріальних, фінансових, людських, інтелектуальних, інформаційних ресурсів тощо) на стратегічно-важливих і найбільш соціально-значущих проектах, які мають важливе значення для значної частини населення та значної території.

Реалізація Стратегії-2027 здійснюватиметься через План заходів з реалізації Стратегії, який формується на основі визначених стратегічних і оперативних цілей (далі – План заходів), і реалізується у два етапи:

I-й етап – 2021-2023 роки,

II-й етап - 2024-2027 роки.

Планом заходів визначаються проекти регіонального розвитку, їх головні виконавці, обсяги і джерела фінансування, індикатори результативності їх виконання.

План заходів затверджується рішенням обласної ради.

Включені до Плану заходів проекти та заходи мають враховуватися у щорічних програмах економічного та соціального розвитку територій, інвестиційних програмах (проектах), спрямованих на розвиток регіону, та інших проектах, а також в місцевих бюджетах.

5.2. Основними механізмами реалізації Стратегії є:

1) механізм комунікації держави, бізнесу та громад передбачає, що досягненню цілей та пріоритетів Стратегії-2027 сприятиме системний підхід до використання таких комунікаційних механізмів:

формування ефективно діючої системи електронного урядування;

розвиток механізмів державно-приватного партнерства;

участь представників громадськості у розробці проектів рішень обласної влади, програмних документів щодо розвитку економіки та соціальної сфери (області, районів, міст тощо);

розвиток механізмів громадського моніторингу соціально-економічної ситуації, включаючи громадський контроль і експертизу реалізації Стратегії-2027;

організація освітньої та просвітницької діяльності щодо засад соціального та державно-приватного партнерства, розробка моделей професіоналізації кадрів, що забезпечують реалізацію принципів соціального партнерства;

реалізація політики інформаційної відкритості влади.

Реалізація зазначеної взаємодії забезпечуватиме активне залучення громадськості до процесів планування та реалізації стратегічних планів та проектів розвитку. На цій основі має бути досягнуто конструктивного ставлення населення до процесу розробки і реалізації та до змісту регіональних стратегій, планів, управлінських і соціальних інновацій тощо, максимально втілено потенціал креативної ініціативи усіх прошарків суспільства.

2) механізм державно-приватного партнерства передбачає використання різних його форм – концесії, орендних відносин, лізингу, угоди про розподіл продукції, договору щодо управління державним і комунальним майном, договору про спільну діяльність тощо.

У процесі реалізації Стратегії-2027 механізми державно-приватного партнерства доцільно впроваджувати у сфері будівництва (реконструкції, модернізації) мереж газо- і теплопостачання, водопостачання, водовідведення, розвитку житлового будівництва; розбудови об'єктів дорожнього господарства, інфраструктури галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення; видобутку та переробки корисних копалин; екологізації регіонального розвитку (будівництві очисних споруд, переробці твердих побутових відходів тощо);

3) механізм кластеризації передбачає розроблення концепції розвитку регіональних кластерів; розроблення системи заходів щодо фінансового стимулювання кластерних ініціатив; організації та проведення тематичних конференцій, семінарів та "круглих столів" для зацікавлених осіб, чинних і потенційних учасників кластера, із залученням фахівців відомих вітчизняних і зарубіжних кластерних об'єднань;

4) механізм стимулювання підприємницької активності передбачає: подальше спрощення процедур започаткування та ведення бізнесу на місцевому, регіональному рівні;

сприяння розвитку інфраструктурного забезпечення діяльності малого та середнього бізнесу, самозайнятості населення (у т. ч. налагодження роботи бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів тощо);

налагодження ефективної взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з підприємцями, сприяння формуванню освітньої, інституційної та інформаційної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу, підприємництва та самозайнятості в регіоні;

5) механізм міжрегіонального співробітництва передбачає підтримання постійних робочих контактів між обласними, районними державними адміністраціями, радами та профільними управлінськими структурами Кіровоградської та суміжних областей з метою виявлення та визначення шляхів вирішення проблем, що мають міжрегіональне значення. Організація координації діяльності та взаємодії приватних підприємств і громадських об'єднань відбуватиметься шляхом проведення періодичних публічних заходів (нарад, семінарів, форумів) міжрегіонального рівня;

5.3. Узгодженість Стратегії з програмними та стратегічними документами

Стратегія розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки відповідає принципам, пріоритетам, стратегічним цілям та завданням державної регіональної політики України, процесам державного стратегічного планування регіонального розвитку.

Стратегічні цілі та завдання Стратегії Кіровоградської області на 2021-2027 роки узгоджуються із:

1. Цілями сталого розвитку України і відповідними завданнями щодо їх досягнення.

Таблиця

Цілі Сталого Розвитку України	Стратегічні цілі Стратегії-2027:			
	"Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури"
1	2	3	4	5
Ціль 1. Подолання бідності	x	X	X	x
Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства	X	x	X	X
Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя	x	X	X	X
Ціль 4. Якісна освіта	X	X	X	X
Ціль 5. Гендерна	X	X	X	X

1	2	3	4	5
рівність				
Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови	X	X	X	X
Ціль 7. Доступна та чиста енергія	X	x	X	X
Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання	X	X	X	x
Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура	X	X	X	X
Ціль 10. Скорочення нерівності	X	X	X	x
Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад	X	X	X	X
Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво	X	X	X	X
Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату	X	x	X	X
Ціль 14. Збереження морських ресурсів	-	-	-	-
Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші	X	x	X	X
Ціль 16. Мир, справедливість та сильні інститути	x	X	X	x
Ціль 17. Партнерство заради сталого розвитку	X	X	X	x

Примітка: Велика буква "X" означає значну узгодженість/зв'язок, а маленька "x" – незначну узгодженість (лише за деякими показниками).

"Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації" (Стратегічна ціль 1), "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" (Стратегічна ціль 2) "Сталий розвиток усіх територій" (Стратегічна ціль 3) та "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" (Стратегічна ціль 4) Стратегії Кіровоградської області на 2021-2027 роки в значній мірі узгоджені з ЦСР: "Якісна освіта" (ціль 4), "Гендерна рівність" (ціль 5), "Чиста вода та належні санітарні умови" (ціль 6), "Промисловість, інновації та інфраструктура" (ціль 9), "Сталий розвиток міст і громад" (ціль 11), "Відповідальне споживання та виробництво" (ціль 12).

2. Узгодженість Стратегії з основними аспектами регіонального розвитку

Узгодженість стратегічних цілей Кіровоградської області з ключовими секторами розвитку була також проаналізована. Позначка "х" була вставлена у поля, де присутня узгодженість, внесок або відповідний зв'язок.

Таблиця ____

Узгодженість стратегічних цілей Кіровоградської області з ключовими секторами економічного розвитку

Галузі (сфери діяльності)	Стратегічні цілі Кіровоградської області			
	"Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури"
1	2	3	4	5
Економіка й торгівля	х	х	х	х
Промисловість та інфраструктура	х	х	х	х
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	х	х	х	х
Транспорт і дороги	х	х	х	х
Екологія і природні ресурси	х	х	х	х
Освіта й молодь	х	х	х	
Здоров'я, соціальний захист, сім'я й дитина		х	х	х
Культура й туризм	х	х	х	х
Обмін інформацією	х	х	х	х
Комунальне господарство	х	х	х	х
Територіальний розвиток, земля й кадастр	х	х	х	х

5.4. Система моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії

Результати реалізації Стратегії-2027 визначатимуться на підставі проведення моніторингу стану досягнення стратегічних цілей та завдань, виконання Плану заходів шляхом порівняння фактично отриманих значень індикаторів оцінки результативності виконання завдань і їх прогнозних значень.

Для цього облдержадміністрацією:

створюється моніторингова група та затверджується порядок її роботи;

визначається перелік показників для моніторингу та оцінки результатів реалізації стратегічних цілей і завдань Стратегії-2027;

визначається порядок внесення, перевірки та оприлюднення результатів проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії-2027 та Плану заходів на офіційному веб-сайті облдержадміністрації.

Проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії-2027 та Плану заходів включає підготовку:

щокварталу – звіту про результати реалізації проектів регіонального розвитку, визначених Планом заходів, за відповідний звітний період за формою згідно із додатком 1 до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року №932 (далі – Порядок);

щороку – підсумкового звіту про результати проведення моніторингу виконання Плану заходів за відповідний період (далі – підсумковий звіт) за формою згідно із додатком 2 до Порядку та звіту із оцінки результативності реалізації Стратегії-2027 та Плану заходів із її реалізації.

Результати моніторингу облдержадміністрацією:

оприлюднюються на офіційному веб-сайті – до 20 числа другого місяця, що настає за звітним кварталом;

подаються на затвердження обласній раді – до 25 числа другого місяця року, що настає за звітним.

Узагальнена оцінка результативності реалізації Стратегії-2027 проводиться облдержадміністрацією не пізніше ніж через 6 місяців після завершення строку її реалізації із поданням відповідного звіту на затвердження обласній раді. Затверджений обласною радою звіт розміщується на офіційному веб-сайті облдержадміністрації.

5.5. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії

Згідно із Законом України "Про засади державної регіональної політики" джерелами фінансування Стратегії можуть бути:

1) кошти державного бюджету (в рамках галузевих (міжгалузевих) державних цільових програм та бюджетних програм центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються на розвиток відповідної сфери в регіонах, державного фонду регіонального розвитку, субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;

2) кошти місцевих бюджетів;

3) благодійні внески;

4) кошти міжнародної технічної допомоги;

5) кошти з інших джерел, не заборонених законодавством,

6) кошти міжнародних фінансових організацій, Європейського Союзу та інших міжнародних донорів, а також коштів приватних інвесторів, власних коштів підприємств.

Застосування зазначених механізмів та створення сприятливих умов для надходження в регіон небюджетних інвестиційних ресурсів має забезпечити суттєве зростання валового регіонального продукту і як результат – поступове збільшення доходів місцевих бюджетів, що дозволить спрямовувати додаткові кошти на вирішення поточних проблем регіону, інвестування економічних та соціальних програм розвитку області.

Конкретні обсяги фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для виконання Стратегії, будуть визначені під час розроблення Плану заходів з її реалізації.

VI. ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ